



ТРЕНДОВИ



Q1

ТРЕНДОВИ

Трендови, I квартал 2023.

Издаје и штампа: Републички завод за статистику, Београд, Милана Ракића 5

Одговара: Миладин Ковачевић, директор

Уредник: Катарина Станчић

Рукопис припремили:

Горан Катић (Трендови у туризму Србије – аналитички приступ, Макроекономске прогнозе, Цене),

Марина Павловић и Сања Брадарић (Бруто домаћи производ)

Марија Вучуровић и Маја Жижич (Индустријска производња)

Јасмина Јотев (Индекс економске климе, Регионалне економске асиметричности, Тржиште рада, Зараде)

Јелена Сузић (Унутрашња трговина)

Дејана Ђорђевић (Грађевинарство)

Милош Павловић (Спољна трговина, Туризам, Пољопривреда)

Лектура: Богдана Милошевић

Дизајн и припрема за штампу: Одељење за развој, припрему и визуелизацију статистичких аутпута



УВОД

Републички завод за статистику, као главни произвођач и дисеминатор статистичких података, објављује велики број саопштења, индикатора, билтена и др. Мноштво публикација често ствара конфузију међу корисницима, који, с друге стране, употребљавају статистичке податке како би проценили своје перформансе и ускладили их са другим економским субјектима и кретањима.

Будући да велики број корисника, осим ускостручних, није ни статистички, ни економски едукован, разноликост података код њих може изазвати збуњеност, неразумевање и погрешну процену приоритета, што често резултира отпором према информацијама.

С обзиром на то да је статистички систем веома комплексан и генерализован, дизајниран тако да задовољи специфичне супсекторске потребе за информацијама, у модерном друштву је неразумевање статистичких података честа појава. Информисање објављивањем „сувопарних“ статистичких података корисницима често није довољно, пошто даје само парцијалну слику о макроекономији. Конкретно, показало се да традиционални начини приказивања података (табеле, саопштења итд.) не омогућавају брзо разумевање социоекономске стварности и не успевају да пренесу кључну поруку, нарочито када је број података велики.

Имајући у виду све наведено и пратећи светске тенденције у приказивању статистичких података, као и интересовања стручне јавности, редизајнирани *Трендови*, традиционално, доносе заокружене кварталне и годишње податке, али коришћењем новог концепта приказивања најважнијих економских сигнала путем модерних и напреднијих графичких решења за презентовање и дисеминацију.

Издање за први квартал 2023. доноси преглед најважнијих економских кретања у овом периоду и у целој години: Бруто домаћег производа, Индустијске производње, Грађевинарства, Спољне трговине, Унутрашње трговине, Цена, Тржишта рада, Зарада, Туризма, Индекса економске климе, Регионалних економских асиметричности и Пољопривреде.

Стандардно, приказане су и прогнозе кретања у појединим областима у наредном периоду, добијене применом ARIMA прогностичких модела (у деловима: Индустија, Унутрашња трговина и Спољна трговина). Сет композитних водећих индикатора, који имају могућност да са високим нивоом поузданости предвиде конјунктурна кретања и буду у функцији краткорочне прогнозе, приказан је у делу Макроекономске прогнозе.

Тема стручног рада у овом издању *Трендова* фокусирана је на анализу туристичке активности у Републици Србији од 2007. године па до данас, аутора Горана Катића.

Републички завод за статистику од 1999. године не располаже појединим подацима за АП Косово и Метохија, тако да они нису садржани у обухвату података за Републику Србију – укупно.



САДРЖАЈ

Стручни рад: Трендови у туризму Србије – аналитички приступ	7
1. Макроекономске прогнозе	17
2. Бруто домаћи производ	25
3. Индустијска производња	27
4. Грађевинарство	31
5. Спољна трговина	36
6. Унутрашња трговина	44
7. Цене	47
8. Тржиште рада	50
9. Зараде	55
10. Туризам	59
11. Индекс економске климе	62
12. Регионалне економске асиметричности	68
13. Пољопривреда	73



Аутор: мр Горан Катић¹

ТРЕНДОВИ У ТУРИЗМУ СРБИЈЕ – АНАЛИТИЧКИ ПРИСТУП

УВОД

Трендови у туризму директна су слика животног стандарда грађана и привредног амбијента једне земље. Број долазака и ноћења домаћих и страних туриста један је и од индикатора раста бруто домаћег производа у земљи. С циљем што бољег разумевања најосновнијих података и последично њиховог уређеног кретања у годинама уназад, у Републичком заводу за статистику (у даљем тексту: РЗС) спроведено је самостално истраживање основних токова у туризму са посебним освртом на неке недовољно приказиване релације у стручној јавности и редовним публикацијама РЗС-а.

АНАЛИТИЧКЕ НАПОМЕНЕ

Анализом података о доласцима и ноћењу домаћих и страних туриста према туристичким местима, (агрегираних на бање, планине и градове), од првог квартала 2007. године, може се закључити да се обухват узорка током времена мењао, како су у обрачуну укупног броја долазака и ноћења била с временом придодавана нова туристичка места. Стога, адекватна оптимизација временске серије узорка подразумева **дефинисање конзистентног узорка тј. његове дужине и обухвата**, како би се филтрирала туристичка места која су накнадно придодавана током времена и тиме обезбедила конзистентност праћења посећености истих туристичких места у анализи трендова током времена.

У том контексту, пре било какве дескриптивне или економетријске анализе трендова о броју туриста, важно је напоменути следеће:

1. **Свакој временској серији** о броју туриста (разврстаних по бањама, планинама и градовима) **одредити адекватну годину почетка узорка**. У табели 2, показана је доступност података њихове структуре (према местима) у периоду 2007–2022. Приказана структура доступности података показује да се **почетак временских серија** о броју туриста по бањама разликује од почетка временске серије броја туриста по планинама и градовима.
2. **Одабир почетка** временске серије требало би трасирати **према години од које је обухват најшири** и подразумева расположивост података за иста туристичка места од изабране године почетка узорка, тј. за бање од 2014, планине од 2013. и градове од 2016. године. Стога, препорука би била да **серија укупног броја туриста треба да почне од 2016**, јер је од те године обухват комплетан за све три категорије.
3. Услед новододатих туристичких места од 2022. (нарочито за градове), у анализи о трендовима броја туриста, правилније би било **искључити податке од 2022. године из временске серије броја туриста по градовима, док серије од 2022. не буду биле довољно дуге** (минимално 3-4 године месечних података или пет кварталних). Наиме, подаци од 2022. о новим додатим туристичким местима (градовима) могу послужити једино за сагледавање структуре од те године и њихов међугодишњи раст, јер подаци за та нова градска туристичка места у 2021. нису званично објављена. У супротном, укључивање података о броју туриста у временску серију броја туриста по градовима (од 2022) значило би драстичан раст броја туриста у односу на 2021, који би тако превасходно био генерисан већим обухватом ново придодатих туристичких места, а не већим приливом туриста на већ постојећа туристичка градска места која су се мерила годинама уназад.

¹ Руководилац групе за израду макроеконометријских прогноза, Републички завод за статистику.

4. Сваку временску серију о броју туриста, било да се ради о доласцима или ноћењима (по бањама, планинама и градовима), препорука је да се **засебно десезонира**, сходно њиховој различитој сезоналности коју имају. Потом, тако појединачно десезониране вредности броја туриста (по бањама, планинама и градовима) **сумирати у јединствену серију укупног броја туриста** чији би почетак узорка требао бити од како је већ горе наведено, најраније године од које су доступни подаци за све три категорије (бање, планине и градови).
5. Овако добијена **коригована серија** о укупном броју ноћења туриста (према свему претходно наведеним и примењеним) **нема покретну сезоналност** у подацима током времена **и има за око 25% боље слагање циклуса са серијом бруто додата вредност личне потрошње домаћинства** наспрам некориговане серије о броју ноћења туриста.
6. У наставку даљег рада, **све анализе биће спроведене на основу кориговане серије броја туриста** (сагласно табели 1), и то ради једноставности анализе **само преко броја ноћења домаћих и страних туриста** по свим категоријама (бање, планине, градови).

Табела 1: Компарација перформанси кориговане и некориговане серије укупног броја ноћења туриста

	Тип серије	Сезоналност (мин., макс.)	Расположивост серије, квартали (К)	Корелација са БДВ личне потрошње домаћинства	Покретна сезоналност у серији
1) Бање	Мултипликативна	К1, К3	К1 2014 – К4 2022	0,68	Не
2) Планине	Адитивна	К4, К1	К1 2013 – К4 2022	0,75	Не
3) Градови	Адитивна	К1, К3	К1 2016 – К4 2022	0,69	Не
Укупан број туриста – коригована серија (1 + 2 + 3)	Адитивна	К1, К3	К1 2016 – К4 2022	0,77	Не
Укупан број туриста – некоригована серија	Адитивна	К1, К3	К1 2007 – К4 2022	0,62	Да

⚠ Напомена: Ради једноставности и практичности значења наведених термина у табели, даћемо укратко објашњење: 1) **адитивност** временских серија подразумева релативно стабилан распон и висине сезонских амплитуда (линеарност), тј. без присутности значајнијег раста или пада сезонских варијанси (одступање од просека претходних амплитуда) током времена. Адитивност се изражава као збир компоненти временске серије: тренда, сезонске и ирегуларне компоненте ($X = T + S + I$); 2) супротно, код **мултипликативности** је присутна растућа или падајућа варијанса сезоналности током времена, дефинише се као производ све три компоненте временске серије ($X = T * S * I$); 3) **покретна сезоналност** означава појаву промене тренутка сезонских амплитуда, односно процес еволуирања сезоналности током периода. Одражава се на погоршање квалитета серије за анализу, прогнозу и потенцијално значајним ревизијама прошлих података након десезонирања након сваког новог податка. Мери се двосмерним F тестом варијансе (у зависности од тога да ли је серија адитивна или мултипликативна); 4) подаци за бање, планине и градове у табели 2 су такође кориговани према горе наведеном и формирају збиран, укупан број ноћења туриста – коригована серија. **Коригована серија** укупног броја туриста подразумева почетак узорка од 2016. године (из претходно наведених разлога) и обједињавање претходно засебно десезонираних серија о ноћењима домаћих и страних туриста по бањама, планинама и градовима. **Некоригована серија** укупног броја туриста представља серију која прави просту агрегацију недесезонираних података по бањама, планинама и градовима од 2007. године, узимајући у обзир и методолошке неконзистентне збирове придодатих нових туристичких места који у претходном периоду нису ни били праћени, прецењујући на тај начин потенцијалан раст броја туриста више по основу придодатих нових места, а не по основу веће туристичке тражње.

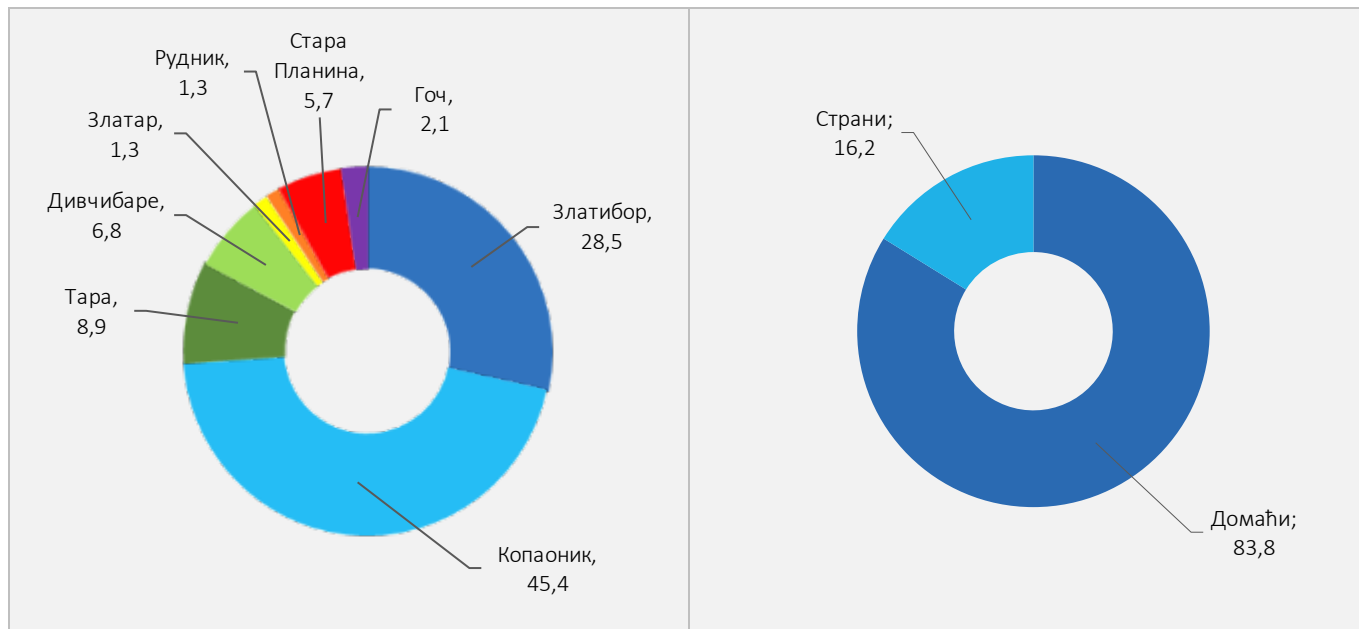
Табела 2. Доласци и ноћења туриста у Републици Србији, по туристичким местима, 2007–2022.
(расположивост података)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
БАЊСКА МЕСТА																
Врњачка бања	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Сокобања	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Аранђеловац – Буковичка бања	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Матарушка бања	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗
Бања Ковиљача	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Пролом бања	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗
Горња Трепча	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Врањска бања	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Бања Кањижа	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Бања Јунаковић	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗
Новопазарска бања	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓
Бања Врдник	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Бања Русања	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Бања Палић	✗	✗	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Селтерс бања	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Луковска бања	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Гамзиградска бања	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Рибарска бања	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Сијаринска бања	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Бања Врујци	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Нишка бања	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ПЛАНИНСКА МЕСТА																
Златибор	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Копаоник	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Тара	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Мокра гора	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✓
Дивчибаре	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Ивањица	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗
Фрушка гора	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓
Златар	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Рудник	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Стара планина	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Гоч	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Голија	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓
ОСТАЛА ТУРИСТИЧКА МЕСТА																
Београд – уже језгро града	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗
Нови Сад – уже језгро града	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗
Крагујевац	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Суботица	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Београд – укупно	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Нови Сад – укупно	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Ниш	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Крушевац	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Сомбор	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Вршац	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓
Чачак	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓
Пирот	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓
Кладово	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓
Куршумлија	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓
Бечеј	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓

ПЛАНИНЕ

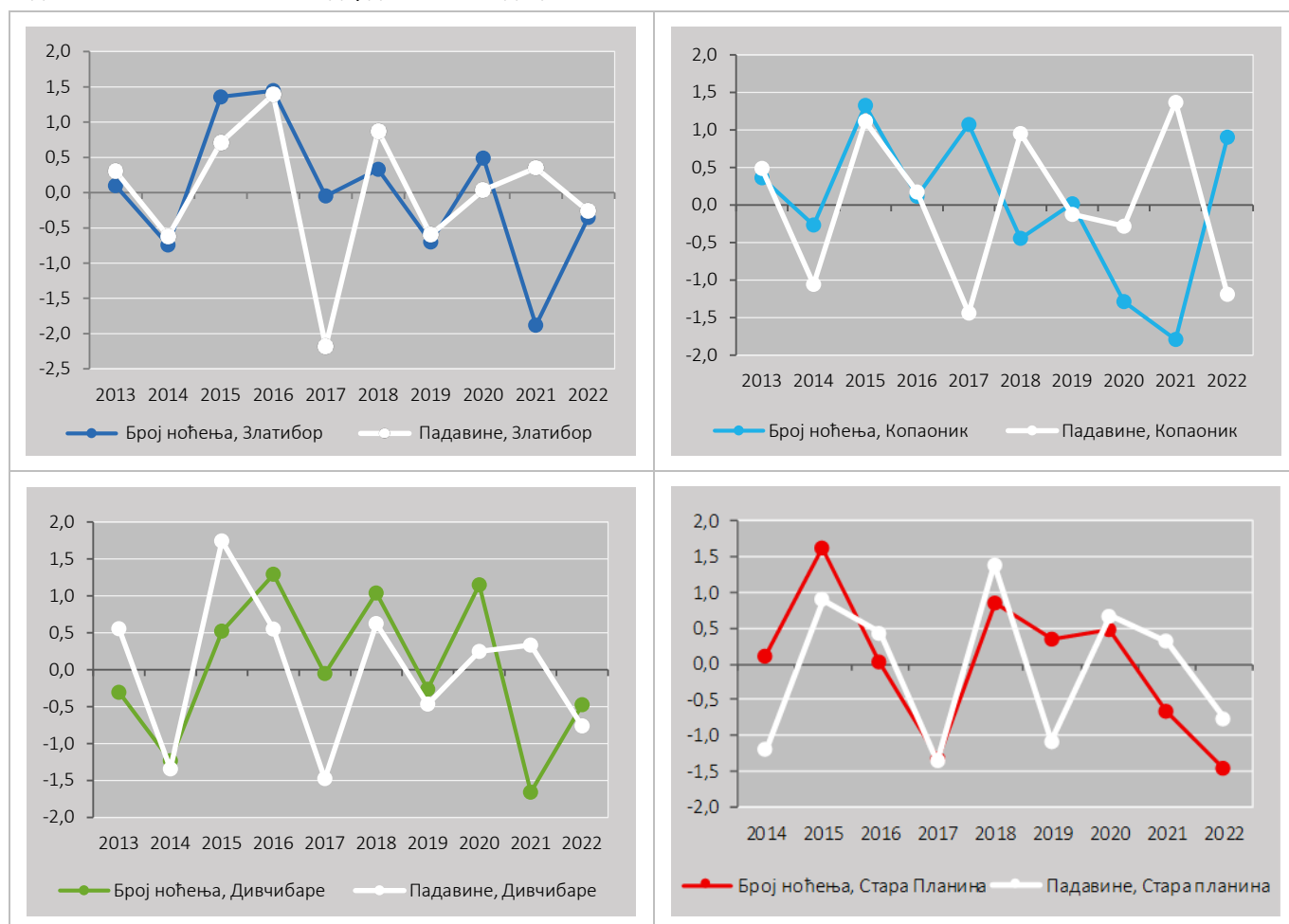
Посматрано по сезоналности (како је у табели 1 већ наведено), **највећи приливи туриста** у првим кварталима (**зимским сезонама**) сваке године одређени су **домаћим и страним туристима на планинама**. Временска серија укупног броја ноћења туриста на планинама, како је већ објашњено, најрелевантнији обухват има од првог квартала 2013. (Златибор 2007, Копаоник 2007, Тара 2007, Дивчибаре 2007, Златар 2007, Рудник 2007, Стара планина 2013. и Гоч 2013, како је приказано у табели 2), како би у узорак биле обухваћене и Стара планина и Гоч. На тај начин, узорак има довољно добар обухват и дужину (2013 – 2022).

Графикон 1. Просечно учешће у структури укупног броја ноћења у планинским центрима, домаћих и страних туриста по зимским сезонама, 2013–2022. (%)



Довођењем у везу укупног броја ноћења туриста на планинама, у зимским сезонама, периода 2013–2022, **са количином падавина (снега)** у истим зимским сезонама по планинама, показује се да је директна веза броја ноћења и количина падавина **израженија на планинама са нижом надморском висином** (Златибор, Дивчибаре, Стара планина) највероватније услед чињенице да се снег на планинама са вишим надморским висинама дуже задржава услед ниже просечне температуре ваздуха (Копаоник) и да, сходно томе, туристи могу дуже уживати у зимским активностима на снегу и поред дуготрајнијег сувог времена. Такође, веза између броја ноћења и количина падавина израженија је него веза са висином просечне температуре, што највероватније указује на чињеницу да је домаћим и страним туристима важније присуство снега на планинама.

Графикон 2. Абсолютне разлике (прве диференце) укупног броја туриста и падавина између зимских сезона по годинама на планинама, стандардизовани подаци



Извор: РЗС, РХМЗ.

Посматрањем просечног броја ноћења туриста и просечног броја продатих ски-карата у периоду 2013–2022, могло би се оквирно закључити да је **највеће просечно учешће скијаша у укупном броју посетиоца било на Копанику (74,2%)** и, почев од зимске сезоне у 2017, овај тренд раста учешћа скијаша међу укупним посетиоцима се перманентно увећавао. С друге стране, на Златибору је најмањи просечни удео скијаша међу укупним посетиоцима и у посматраном периоду износио је у просеку свега (25,8%).

Табела 3. Структура учешћа страних туриста и броја продатих ски-пасова у зимским сезонама, по планинским зимским центрима, 2013–2022.

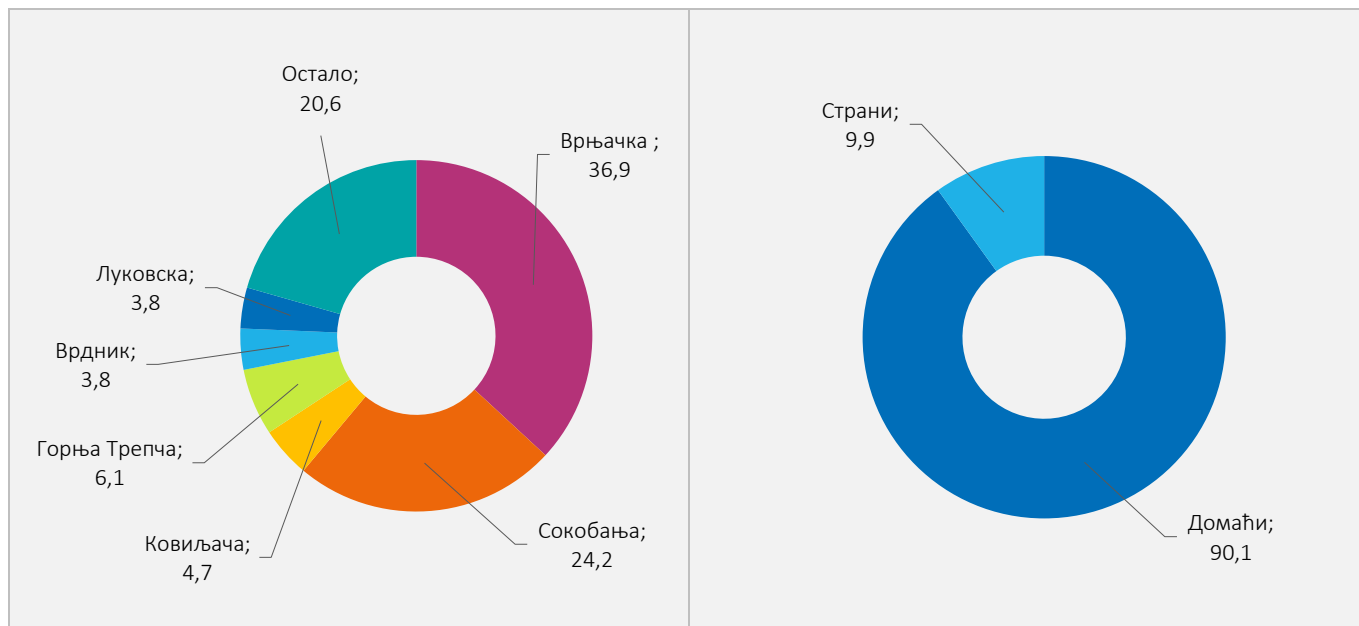
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Планине, учешће страних туриста, %	12,9	15,8	18,2	19,1	20,4	21,9	24,3	25,2	12,3	26,5
<i>Златибор</i>	12,5	17,8	16,5	15,9	17,0	17,4	20,8	19,7	14,5	26,1
<i>Копаоник</i>	18,5	19,4	22,2	29,0	31,5	36,5	39,2	45,5	16,3	39,6
<i>Тара</i>	3,2	2,6	3,4	2,2	1,5	1,9	1,2	1,4	2,1	3,6
<i>Дивчибаре</i>	1,2	1,6	1,5	0,4	0,7	0,3	0,5	0,7	0,7	2,2
<i>Златар</i>	14,6	11,7	6,1	6,1	5,3	3,2	7,5	5,1	0,7	1,2
<i>Стара планина</i>	12,4	20,1	35,3	37,3	24,8	25,1	25,8	22,1	3,2	9,7
Структура продатих ски-пасова	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
<i>Копаоник</i>	66,2	83,1	73,0	78,6	74,7	73,0	73,7	71,0	73,2	73,5
<i>Стара планина</i>	16,3	8,9	11,7	8,6	7,4	9,6	9,3	8,8	8,3	8,5
<i>Златибор</i>	17,5	7,9	15,3	12,7	17,9	17,4	17,0	20,2	18,5	18,0
Учешће броја продатих ски-пасова у укупном броју туриста, %	45,5	51,8	57,2	48,8	51,9	58,7	59,1	67,8	72,1	75,5
<i>Златибор</i>	22,4	12,7	25,7	16,2	25,6	27,3	28,8	36,0	37,2	37,4
<i>Копаоник</i>	51,4	70,5	71,5	70,3	66,7	76,5	75,4	89,5	95,9	96,0
<i>Стара планина</i>	-	70,8	88,1	59,1	68,6	84,8	75,5	73,4	65,4	62,0

Извор: Анализа на основу података РЗС-а и ЈП „Скијалишта Србије“. Ради лакшег читања података, зеленом бојом означен је јасно растући тренд, у минимум четири узастопне зимске сезоне, док је тамно црвеном означен опадајући тренд.

БАЊЕ

Анализа сезонске компоненте укупног броја ноћења јасно указује да у **летњој сезони** (месеци трећег квартала) највећи допринос расту даје број **ноћења домаћих и страних туриста по бањама**. Како је већ раније поменуто (табела 2) **препорука је да временска серија** укупног броја ноћења домаћих и страних туриста по бањама има одређен **почетак од К1 2014**, како би се узеле у обзир и вредности новододатих бања од 2012. и бање Врујци и Нишке бање од 2014. године. На овај начин узорак је конзистентан јер су раст и пад током периода одређени реалном туристичком тражњом, а не методолошки ширим обухватом (или евентуално искључењем) нових бањских места.

Графикон 3. Просечно учешће у структури укупног броја ноћења у бањским местима, домаћих и страних туриста по летњим сезонама, 2014–2022, %



У летњим сезонама у периоду од 2014. до 2022. **највећи број домаћих туриста** у просеку је посећивао Врњачку бању (32,3%) и Сокобању (23,4%), док су **страни туристи** у просеку највише посећивали Врњачку бању (4,6%) и Бању Ковиљачу (1,1%).

Смештајни капацитети по бањама Републике Србије дефинисани су следећим типовима смештаја: **категорисани** – хотели, собе, куће, апартмани, сеоска туристичка домаћинства и **некатегорисани** – преноћишта, хостели, камп насеља, коначишта, виле, одмаралишта, етно-куће салаша и остали некатегорисани смештај. Сходно категорисаном смештају који је у просеку претежнији у бањама Републике Србије, изведена је компаративна анализа у оквиру сваког типа категорисаног смештаја и формиран изведен општи ранг бања по квалитету свих типова категорисаног смештаја².

² Сходно методологији Министарства туризма и омладине, сваки тип категорисаног смештаја има свој распон категорија, хотели (1*–5*), а собе, куће, апартмани и сеоска туристичка домаћинства (1*–4*). Пошто квалитет типова категорисаног смештаја није међу собом упоредив, већ само унутар себе (према категорији смештаја), било је неопходно да се квалитет смештаја унутар сваке од тих типова сведе на исту мерну скалу, како би се у коначном исходишту одредили просеци сваког од типова у изведеној обједињеној (општој) категоризацији квалитета смештаја за сваку од бања. У том контексту, формирана је атрибутивна скала рангова у значењу: 4 – одлично, 3 – врло добар, 2 – солидан, 1 – задовољавајући смештај за сваки од типова категорисаног смештаја, при чему је вредност за сваки тип смештаја добијена као пондерисана средина свих категорија унутар једног типа (где су за пондере узета учешћа броја лежја по свим категоријама). На тај начин сваки тип категорисаног смештаја је добио своју просечну категорију, из које је потом добијена непондерисана просечна вредност. У извођењу општег нивоа категоризације за сваку од бања, у обзир је узето и располагање смештаја сваке бање у сваком од расположивих типова категорисаног смештаја, како би се избегла пристрасност укупне оцене квалитета смештаја услед располагања само неких типова смештаја. На пример, одсуство хотела у смештајном капацитету неких бања улази у коначан просек, чиме се избегава виша оцена по основу располагања само појединих типова смештаја на које, на пример, имају вишу категорију. На овај начин, могуће је извести непристрасно рангирање квалитета типова категорисаног смештаја за све бање у Републици Србији, направити њихову компаративну анализу и довести их у везу са бројем ноћења домаћих и страних туриста.


Компаративна анализа по бањама, показује да највишу просечну оцену категорије квалитета смештаја имају следеће бање: Буковичка, Кањижа, Сокобања, Врдник и Врњачка.

Анализа података такође показује да бање са вишом вредношћу опште оцене категорије квалитета имају и виши проценат учешћа страних туриста међу укупним посетиоцима.

Највећи број ноћења по лежају у летњој сезони 2022, који може бити показатељ броја посета али и де факто индикатор дужине боравка, имали су Луковска бања (77 ноћења на један лежај), Русанда (72 ноћења на један лежај) и Сијаринска бања (61 ноћење на један лежај), док су бање са најмањим бројем ноћења по једном лежају (потенцијално дужи боравак по једном лежају или једноставно мањи број посетиоца) имале Гамзиградска (23 ноћења на један лежај), Селтерс (24 ноћења на један лежај), Палић (26 ноћења на један лежај) и Врдник (34 ноћења на један лежај). Посматрано из угла структуре смештаја, бање са најмањим бројем ноћења по једном лежају (потенцијално дужи боравак по једном лежају) уједно су и бање са значајно већом понудом некатегорисаног смештаја наспрам категорисаног, што их највероватније чини значајно економски повољнијим за туристе. Сви описани закључци приказани су збирно и у наредној табели.

Табела 4. Изведен ранг оцена квалитета категоризације бања по типу категорисаног смештаја на основу броја смештајних капацитета са стањем у 2022.

	Изведена категоризација по типу смештаја (4 - одлично, 3 - врло добар, 2 - солидан, 1 задовољавајући)						Учешће у укупном броју ноћења, %		% у укупном броју ноћења свих бања у 2022	Број лежаја	Број ноћења	Број туриста у сезони по лежају (број ноћења/број лежаја)
	Ранг оцена	хотел	соба	кућа	апартман	сеоско туристичко домаћинство	домаћи	страни				
Буковичка	3,5	4	4	3	4	3	78,3	21,7	2,0	505	25053	50
Врњачка	2,8	3	2	2	3	4	91,0	9,0	24,5	7224	311153	43
Ковиљача	2,7	3	2	2	3	3	69,4	30,6	5,1	1502	64629	43
Врујци	2,6	1	3	3	3	4	97,2	2,8	4,4	1108	55477	50
Врдник	2,4	3	2	2	2	2	81,9	18,1	5,8	2174	73805	34
Гамзиградска	2,2	-	-	3	4	4	91,7	8,3	0,1	78	1771	23
Кањижа	2,0	3	2	-	2	3	83,2	16,8	1,2	548	14654	27
Нишка	1,9	-	1	3	2	3	91,3	8,7	1,5	434	18506	43
Палић	1,9	3	1	1	2	2	53,0	47,0	3,3	1635	42455	26
Сокобања	1,8	2	1	2	2	2	98,4	1,6	32,2	8270	409297	49
Врањска	1,4	-	2	-	2	3	96,9	3,1	0,6	150	8186	55
Сијаринска	1,3	-	2	2	3	-	99,5	0,5	3,7	773	47097	61
Рибарска	1,1	2	1	1	-	1	97,9	2,1	3,3	764	41753	55
Русанда	1,0	-	2	3	-	-	95,5	4,5	0,5	95	6858	72
Селтерс	1,0	-	1	4	-	-	93,8	6,2	0,5	243	5929	24
Луковска	0,9	2	2	-	-	-	94,7	5,3	5,9	978	75240	77
Горња Трепча	0,8	-	1	-	2	-	93,8	6,2	5,4	1197	68266	57

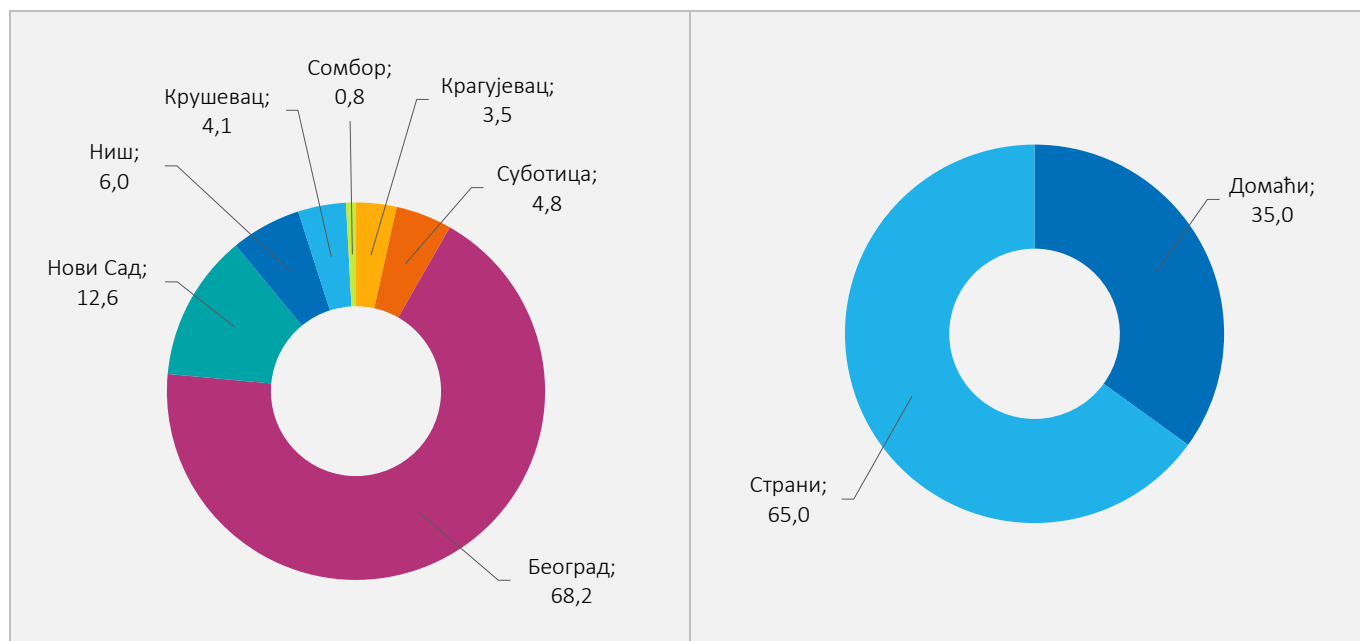
 Напомена: Анализа и истраживање РЗС

ГРАДОВИ

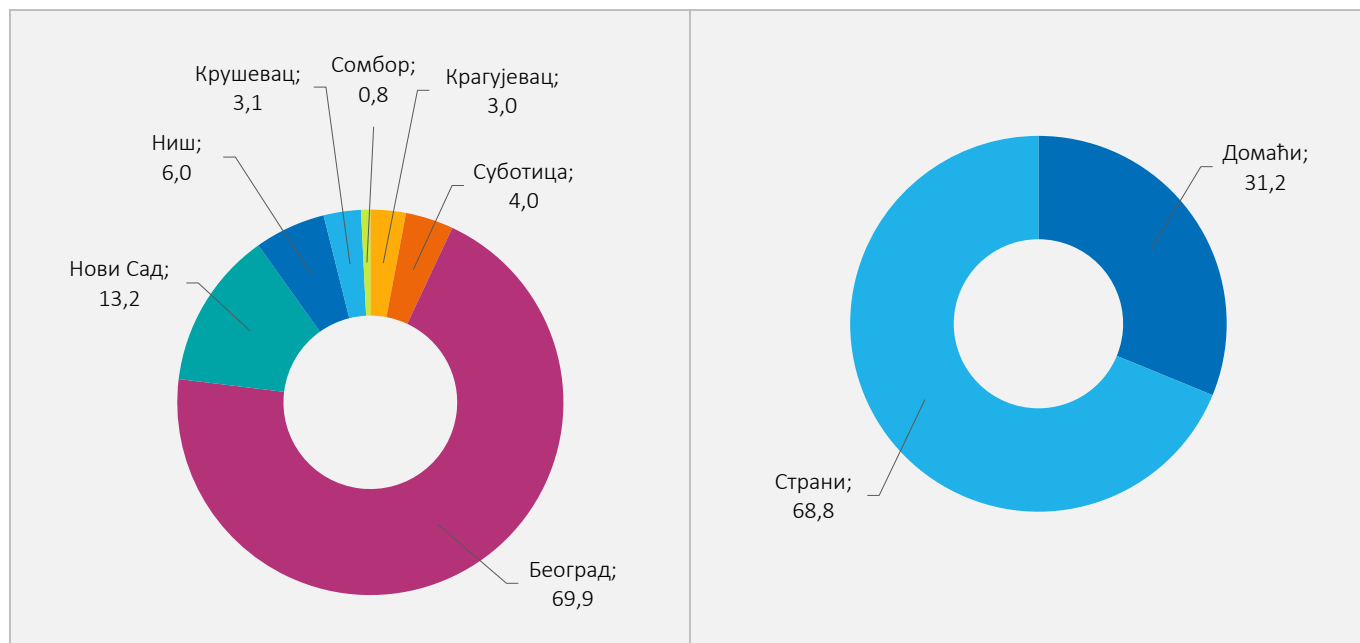
У поређењу са планинама и бањама, градови у Републици Србији генерално привлаче највећи број туриста током целе године. Међутим, посматрано из угла сезонске компоненте највећи допринос расту укупном броју ноћења у току једне године у просеку имају само у **пролећној (К2) и јесењој сезони (К4)**. Како је већ раније објашњено, узорак анализе је од 2016. до 2022. (табела 2), јер је од тог периода обухват комплетан (искључујући новододате градове у 2022, како би се обезбедила конзистентност узорка за посматрани период, тј. избегао пораст броја туриста у 2022. по основу проширења броја нових градова за које у претходним годинама нису ни били доступни подаци).

Посматрано по пролећним сезонама у периоду 2016–2022, највеће просечно учешће броја **ноћења домаћих туриста** у укупном броју ноћења, имао је град Крушевац (83,2%), Сомбор (66,4%) и Крагујевац (63,8%), док су највећи број **ноћења страних туриста** у укупном броју ноћења имали традиционално Град Београд (74,4%), Нови Сад (57,5%) и Ниш (41,3%). Односи у структури броја ноћења домаћих и страних туриста, у јесењим сезонама, незнатно се разликују од стања у већ наведеним просецима учешћа пролећних сезона у истом периоду.

Графикон 4. Просечно учешће у структури укупног броја ноћења (**домаћих и страних туриста**) у градовима, по пролећним сезонама, 2016–2022, %



Графикон 5. Просечно учешће у структури укупног броја ноћења (домаћих и страних туриста) у градовима, по јесењим сезонама, 2016–2022, %



Када је реч о **земљама из којих долазе страни туристи, у пролећним сезонама** (2016–2022) највећи просечан допринос расту броја ноћења имали су туристи из Русије (нарочито изражен у 2021. и 2022, услед познатих геополитичких разлога), Турске, БиХ, Црне Горе и Северне Македоније. **У јесењим сезонама ранг земаља је сличан** с том разликом што је повећан допринос броја туриста из Кине у односу на просек пролећних сезона у истом периоду, па је стога њихова величина на трећем месту, одмах иза доприноса туриста из Турске.

Изузимањем земаља региона, и посматрањем долазака туриста по основним регионима Европског континента, закључујемо да из **Западне Европе** највећи допринос имају ноћења туриста из Немачке, Аустрије и Француске. Из **Северне Европе**, највећи допринос броју ноћења дају туристи из Шведске, Данске и Норвешке, док из **Источне из Европе** долази генерално највећи број туриста, и то из Русије, Румуније и Бугарске. **Јужну Европу** представљају највише туристи из Грчке, Италије и Шпаније, а Мађари, Пољаци и Чеси **Централну Европу**.

ЗАКЉУЧАК

Анализа трендова у туризму показала је неколико основних **емпиријских налаза**, који се могу груписати у налазе **методолошког и аналитичког карактера**. Методолошког у контексту избора и оптимизације адекватног узорка и његове дужине. У том смислу, посебно је дефинисан обухват и почетак узорка за планинска места (од К1 2013. године), бање (К1 2014) и градове (К1 2016), за јасно наведеним аргументима који резултирају квалитетнијим квантитативним перформансама према личној потрошњи домаћинстава у поређењу са традиционално алтернативним подацима без обраде. Такође, у контексту методолошких закључака, изведена је и форма квантитативне евалуације квалитета типа смештаја у бањама Републике Србије, чиме је омогућен релативно поуздан увид у ниво квалитета смештаја на основу којег је заснован ранг бања.

Аналитички карактер добијених резултата повезан је са већ поменутиим методолошким и односи се на допринос, трендове и структуре међугодишњег раста броја ноћења домаћих и страних туриста по планинама, бањама и градовима Србије. У анализи сваког типа туристичке понуде (планине, бање, градови), примењивани су различити индикатори, односно они који су били најрелеватнији за одређен тип.

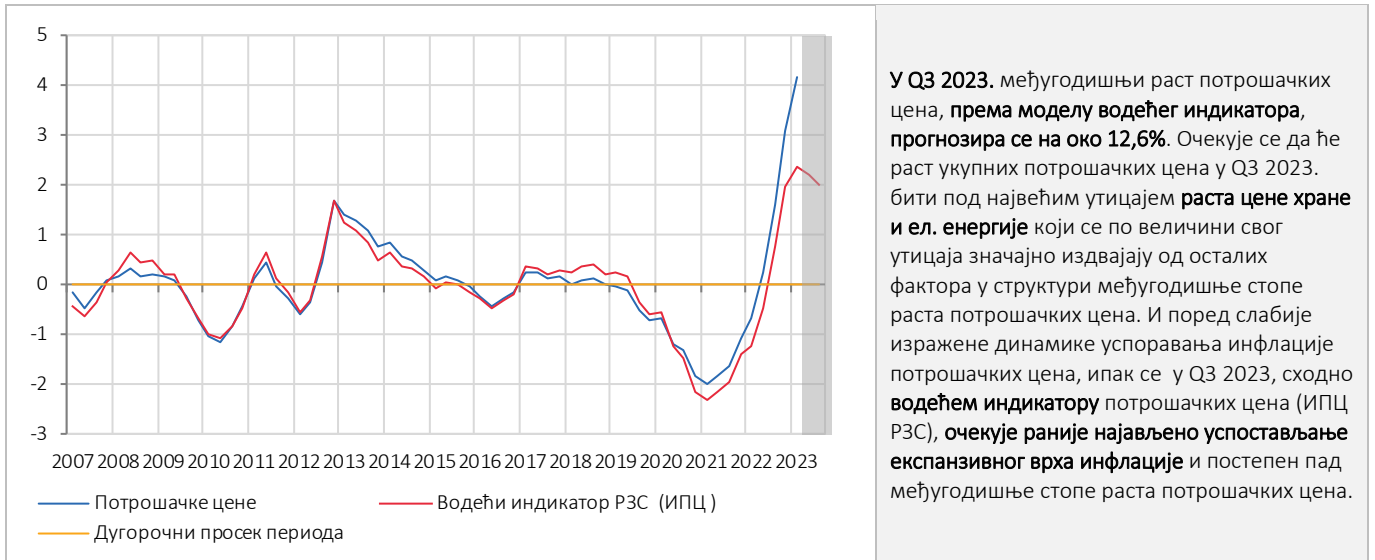
1. МАКРОЕКОНОМСКЕ ПРОГНОЗЕ

Развијени систем композитних водећих индикатора РЗС-а предњачи циклусима привредне активности, у просеку, за један до највише два квартала и, у комбинацији са економетријским моделима, омогућава квантитативну евалуацију динамике годишње стопе раста привредне активности у кратком року. У наставку ће бити презентована фамилија водећих индикатора по секторима и одговарајуће прогнозе.

1.1. ПРОГНОЗА КРЕТАЊА ПОТРОШАЧКИХ ЦЕНА³ ЗА Q3 2023.

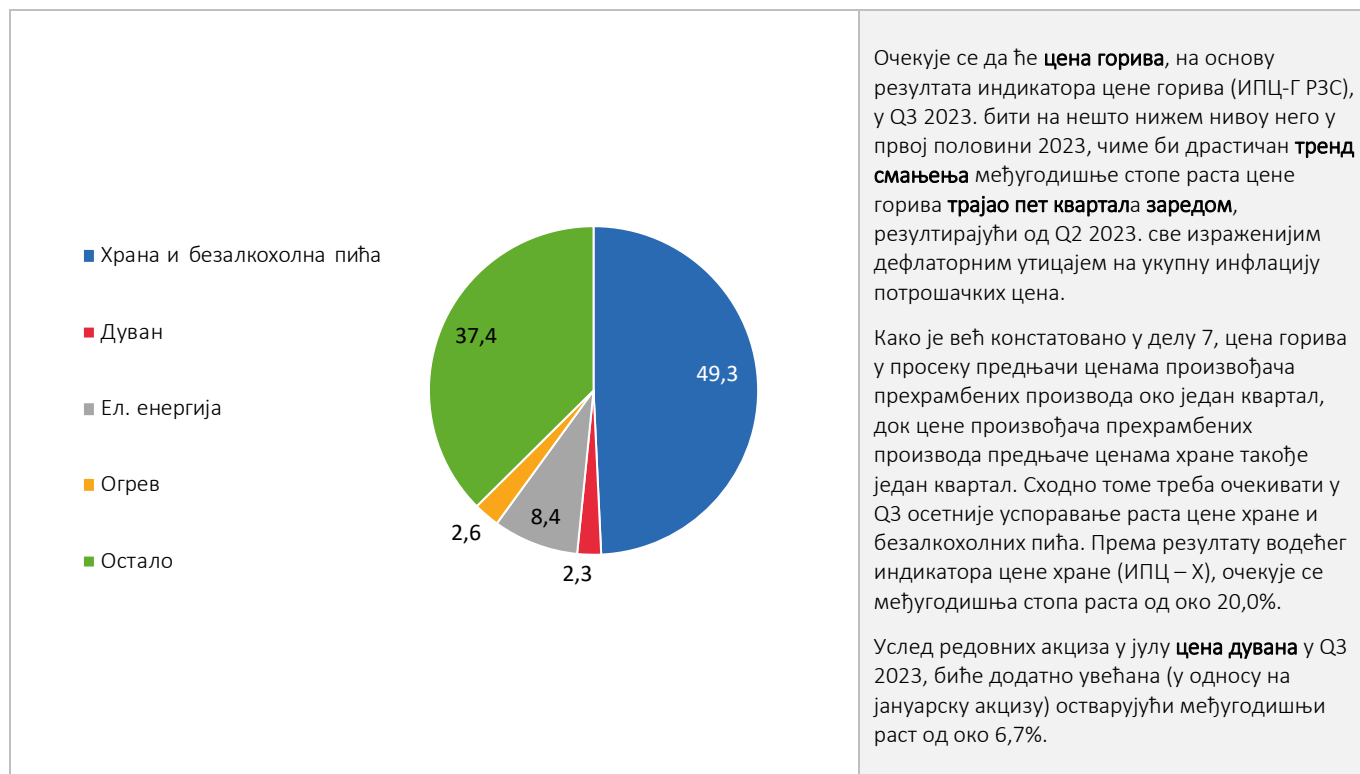


Графикон 1.1. Поређење циклуса композитног водећег индикатора потрошачких цена РЗС-а (ИПЦ РЗС) и укупних потрошачких цена у Републици Србији, десезонирани, детрендовани и стандардизовани подаци, одступање од просека периода, Q1 2007 – Q3 2023. (%)



³ Водећи индикатор потрошачких цена РЗС-а (у ознаци ИПЦ РЗС) производ је истраживачко-аналитичког рада од стране РЗС-а. Индикатор се састоји од обухвата претходно развијених композитних индикатора цене хране (ИПЦ-Х), цене горива (ИПЦ-Г) и цене дувана (ИПЦ-Д) као највећим генераторима инфлације у дугом року. Узимајући у обзир знатну промену структуре потрошачких цена у генерисању међугодишње стопе раста (пре свега, знатном расту утицаја њене енергетске компоненте од друге половине 2022), водећи индикатор прогнозе цена РЗС-а (ИПЦ РЗС), уз већ постојеће дугогодишње највеће стратешке елементе раста потрошачких цена (хране, дувана и горива за путничке аутомобиле), модификован је додатним директним укључењем и фактора раста цена ел. енергије, гаса и чврстих горива (огрева).

Графикон 1.2. Структура прогнозиране међугодишње стопе раста потрошачких цена⁴, Q3 2023. (тотал 100) (%)



⁴ ИПЦ-Г представља пондерисан композитни водећи индикатор који садржи информације о кретању најзначајнијих показатеља који утичу на цену горива у Републици Србији, и у свом кретању предњачи цени горива и мазива у Републици Србији за око два месеца. Индикатор обухвата: светску цену сирове нафте типа „брент“, вредност фјучерса *WTI* сирове нафте (типа *Cushing Oklahoma*), просечну цену америчке сирове нафте *WTI* (при првој куповини са нафтних поља), валутни однос долара према евр, залихе у производњи сирове нафте на територији Републике Србије и увоз нафте и нафтних деривата у Републику Србију.

Анализом кретања цене хране у Републици Србији, од стране РЗС-а, изведен је композитни водећи индикатор цене хране (**у ознаци ИПЦ-Х**), чији је основни циљ прогноза цене хране у наредна три месеца. Детаљном анализом великог броја варијабли издвојено је неколико са најбољим водећим прогностичким својствима на цену хране у Републици Србији: хармонизовани индекс цена хране у Мађарској, просечна откупна цена производа произвођача ратарства, увоз сектора производње прехранбених производа, увоз млека, млечних производа и јаја, залихе свежег говеђега и телећега меса и индекс малопродајних цена целокупне корпе поврћа.

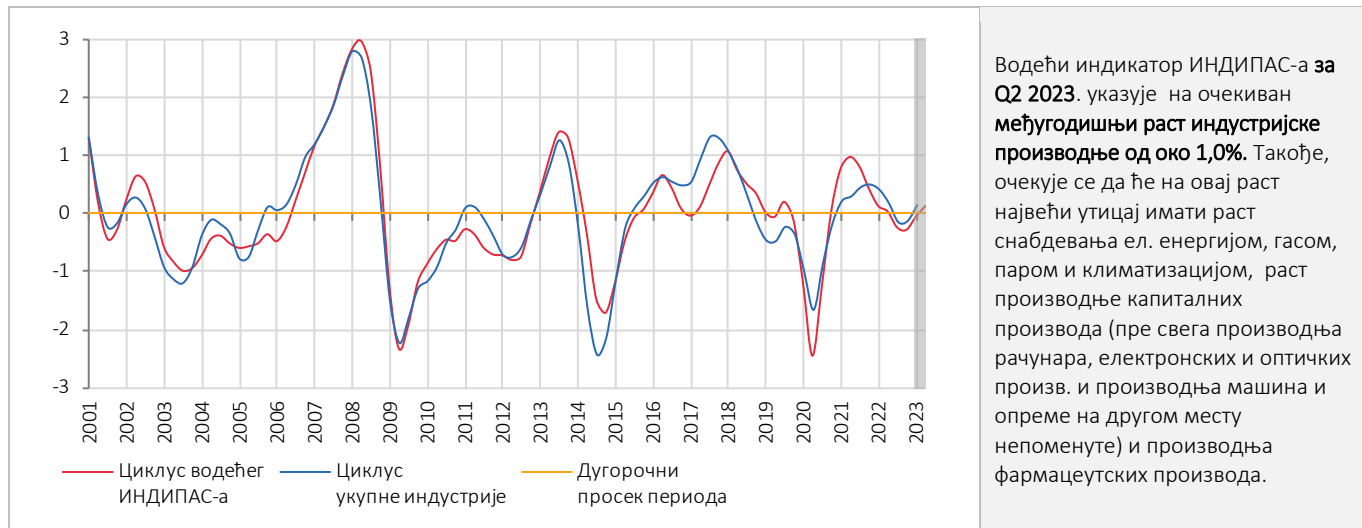
Индикатор цене дувана је формиран на основу кретања акциза на дуван и произвођачких цена дувана за домаће тржиште, која су се показала као најбоља у процени варијабилитета цене дувана и дуванских производа у Републици Србији.

Прогноза кретања потрошачких цена на мало у финалној фази представља интегрисање претходно добијених резултата водећих индикатора малопродајних цена анализираних група производа: горива (ИПЦ-Г), хране и безалкохолних пића (ИПЦ-Х) и дувана (ИПЦ-Д), ел. енергије, гаса и чврстих горива. Другоетапном, композитном и пондерисаном агрегацијом добијених, горе описаних водећих индикатора изведен је нов композитни водећи индикатор (у ознаци ИПЦ РЗС), који за циљ има прогнозу потрошачких цена на мало за један до два квартала унапред.

1.2. ПРОГНОЗА КРЕТАЊА БДВ-а ИНДУСТРИЈЕ



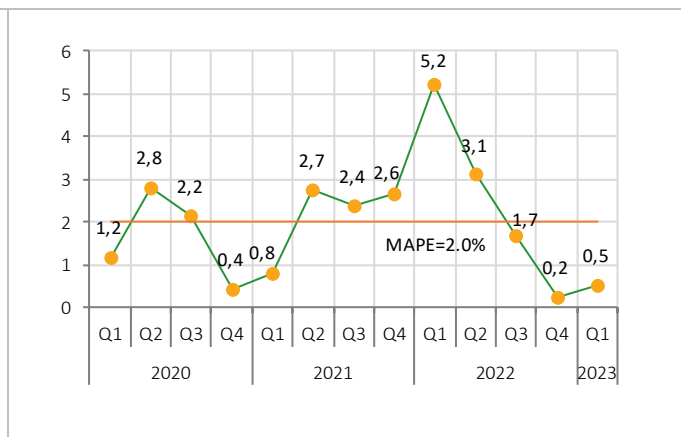
Графикон 1.3. Поређење циклуса водећег индикатора ИНДИПАС-а и физичког обима укупне индустрије, десезонирани, детрендовани, изравнати и стандардизовани подаци, одступање од просека периода, Q1 2001 – Q2 2023. (%)



Графикон 1.4. Компарација остварених и прогнозираних годишњих стопа раста БДВ-а индустрије (%)



Графикон 1.5. Средња апсолутна процентуална грешка (Mean Absolute Percentage Error - MAPE)⁵, прогнозе раста БДВ-а индустрије, Q1 2020 – Q1 2023. (%)



⁵ Средња апсолутна процентуална грешка (Mean Absolute Percentage Error - MAPE) представља мерило поједностављене интерпретације грешке прогнозе модела у статистици. Дефинише се као однос

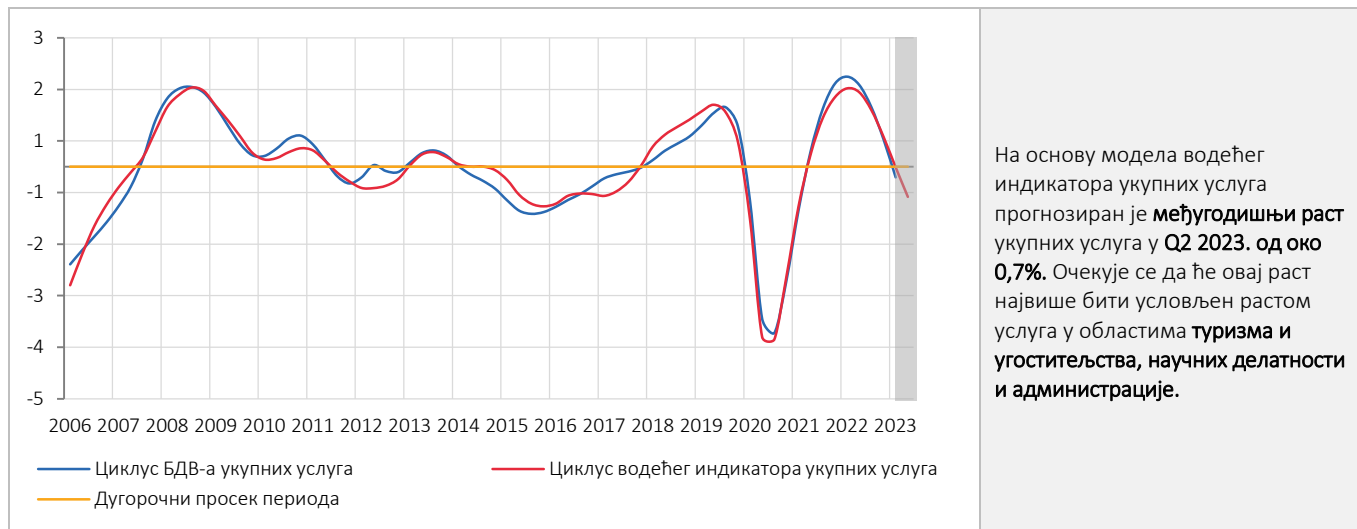
$$MAPE = \frac{100\%}{n} \sum_{i=1}^n \left| \frac{A_i - F_i}{A_i} \right|$$

где је A_i стварна вредност, а F_i прогнозирана вредност. Њихова разлика је подељена са стварном вредношћу A_i . Апсолутна вредност овог односа се сабира за сваку прогнозирану тачку у времену и дели са укупним бројем временских тачака n . **Релативно одступање стварних вредности од прогнозираних за (+/-) 5% одредили смо интервалном границом валидности дате прогнозе (95-процентни интервал поузданости индикатора), којег смо, након извођења (MAPE) грешке, дефинисали као веродостојност модела, према формули ($v = 100 - [MAPE]$), израженог у процентима.** Апсолутне вредности представљају ненегативне вредности. Прогнозиране вредности наведене у графикону објављене су у претходним бројевима Трендова.

1.3. ПРОГНОЗА КРЕТАЊА БДВ-а УКУПНИХ УСЛУГА



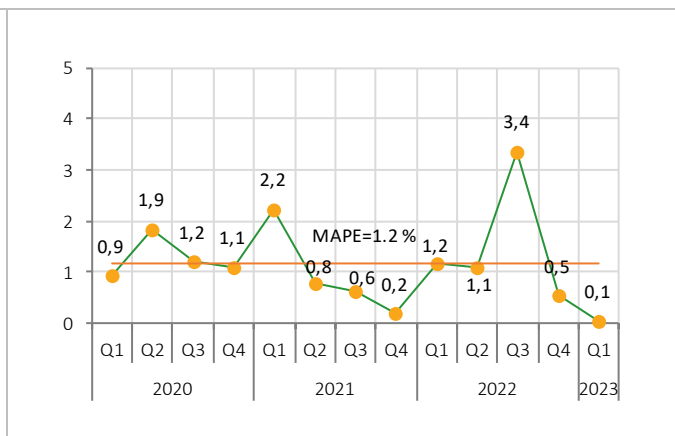
Графикон 1.6. Поређење циклуса водећег индикатора укупних услуга и БДВ-а укупних услуга, десезонирани, детрендовани, изравнати и стандардизовани подаци, одступање од просека периода, Q1 2006 – Q2 2023. (%)



Графикон 1.7⁶. Компарација остварених и прогнозираних годишњих стопа раста БДВ-а укупних услуга (%)



Графикон 1.8. Средња апсолутна процентуална грешка (Mean Absolute Percentage Error - MAPE), прогнозе раста БДВ-а укупних услуга, Q1 2020 – Q1 2023. (%)



⁶ Прогнозиране вредности наведене у графикону увек се објављују један квартал пре него буду доступни реализовани подаци и приказани су у претходним бројевима *Трендова*.

1.4. ПРОГНОЗА КРЕТАЊА БДВ-а ГРАЂЕВИНАРСТВА



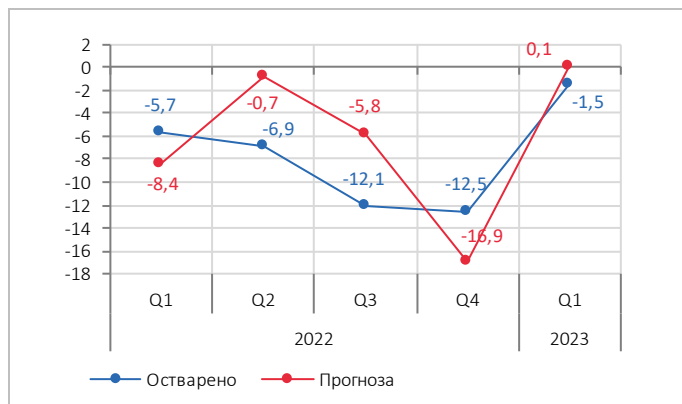
Благи међугодишњи пад БДВ-а грађевинарства у Q1 2023. (од -1,5%) највише је био условљен падом активности у изградњи нестамбених и стамбених зграда, док је значајан раст активности у изградњи саобраћајница значајно утицао да тај пад не буде још већи. У Q1 2023. најактуелнија градилишта била су: Моравски коридор, модернизација пруге Београд – Нови Сад, ауто-пут Београд – јужни Јадран (деоница Прељина–Пожега) и брза саобраћајница Рума – Шабац – Лозница.

Применом модела прогнозе, у Q2 2023. очекује се пад БДВ-а грађевинарства од око -2,4%.

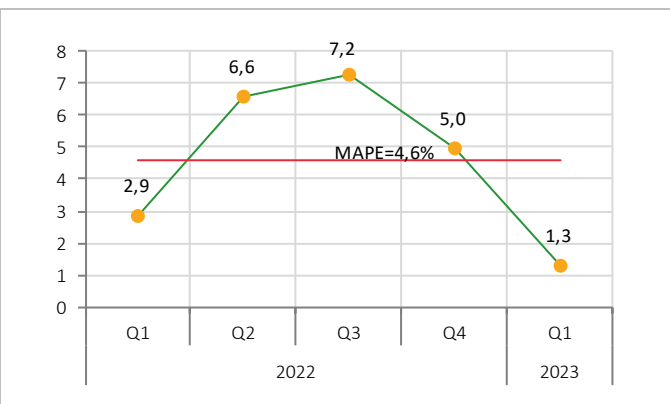
Табела 1.1. Структура доприноса годишњој стопи раста БДВ-а грађевинарства

	2021				2022				2023			
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4
БДВ грађевинарства, годишња стопа раста, % (1 + 2)	19,8	18,3	19,4	14,4	-5,7	-6,9	-12,1	-12,5	-1,5	-	-	-
1. Зграде, п. п. (1а + 1б)	13,4	7,2	5,3	5,8	-4,7	-2,9	-6,6	-4,6	-10,9	-	-	-
<i>1а. Стамбене зграде</i>	<i>10,4</i>	<i>3,7</i>	<i>1,1</i>	<i>-0,1</i>	<i>-4,8</i>	<i>-1,5</i>	<i>-2,0</i>	<i>-0,2</i>	<i>-3,6</i>	-	-	-
<i>1б. Нестамбене зграде</i>	<i>3,0</i>	<i>3,6</i>	<i>4,2</i>	<i>5,8</i>	<i>0,1</i>	<i>-1,4</i>	<i>-4,6</i>	<i>-4,4</i>	<i>-7,2</i>	-	-	-
2. Остале грађевине, п. п. (2а + 2б + 2в + 2г)	6,4	11,0	14,1	8,7	-1,0	-4,0	-5,5	-7,9	9,4	-	-	-
<i>2а. Саобраћајна инфраструктура</i>	<i>1,1</i>	<i>13,9</i>	<i>14,3</i>	<i>12,9</i>	<i>5,1</i>	<i>0,6</i>	<i>-0,2</i>	<i>-3,3</i>	<i>10,8</i>	-	-	-
<i>2б. Цевоводи, комуникациони и електрични водови</i>	<i>2,9</i>	<i>-4,5</i>	<i>1,4</i>	<i>-2,3</i>	<i>-4,7</i>	<i>-2,5</i>	<i>-4,0</i>	<i>-3,6</i>	<i>0,4</i>	-	-	-
<i>2в. Сложене индустријске грађевине</i>	<i>2,2</i>	<i>1,8</i>	<i>-0,5</i>	<i>-2,5</i>	<i>-1,5</i>	<i>-1,8</i>	<i>-0,7</i>	<i>-0,2</i>	<i>-0,9</i>	-	-	-
<i>2г. Остале непоменуте грађевине</i>	<i>0,3</i>	<i>-0,1</i>	<i>-1,2</i>	<i>0,5</i>	<i>0,1</i>	<i>-0,3</i>	<i>-0,6</i>	<i>-0,7</i>	<i>-0,9</i>	-	-	-
Допринос БДВ-а грађевинарства годишњој стопи раста БДП-а, п. п.	0,8	1,0	1,1	1,0	-0,3	-0,4	-0,8	-0,9	-0,1	-	-	-

Графикон 1.9. Компарација остварених и прогнозираних⁷ годишњих стопа раста БДВ-а грађевинарства (%)



Графикон 1.10. Средња апсолутна процентуална грешка (Mean Absolute Percentage Error - MAPE), прогнозе раста БДВ-а грађевинарства, Q1 2020 – Q1 2023 (%)



⁷ Приказани прогнозирани подаци у графикону 1.1 добијени су симулацијом прогнозе на основу враћеног узорка од Q1 2022. (суцесивним понављањем поступка прогнозе након сваког „новог“ податка водећег индикатора грађевинске активности ГРИПАС РЗС). Подаци од Q4 2022. су званично објављени у публикацији *Трендови* (децембар 2022).

1.5. МОДЕЛ ПРОГНОЗЕ ПОЉОПРИВРЕДЕ – СИСТЕМ АГРИПАС⁸ („мајски сценарио“)



Применом система АГРИПАС (модел биљне и сточарске производње), а на основу прелиминарних и оцењених параметара оба модела у тзв. **мајском сценарију**, процењена је **годишња стопа раста БДВ-а пољопривредне производње за 2023. годину од око 15,0%**. У 2023. години се очекује раст БДВ-а биљне производње од око 21,6% и пад сточарске производње од око -4,4%. На основу добијених резултата **мајског сценарија** модела АГРИПАС, допринос БДВ-а сектора пољопривреде годишњој стопи раста БДП-а у 2022. години био би око 1,0 п. п.

Табела 1.2. Поређење прогнозираних и реализованих годишњих стопа раста БДВ-а пољопривреде

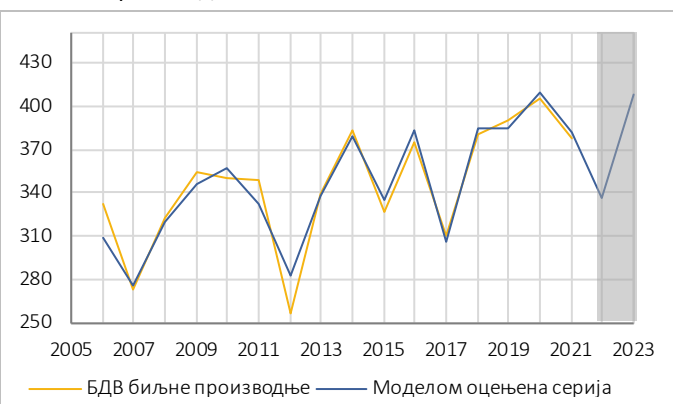
Година	Прогноза – мајски сценарио	Прогноза – септембарски сценарио	Реализован БДВ пољопривреде на основу саопштења националних рачуна РЗС, %	Релативна одступања мајског сценарија од реализације, %	Релативна одступања септембарског сценарија од реализације, %
2018	12,8	16,5	15,1	-2,0	1,2
2019	-3,8	-2,3	-1,7	-2,2	-0,7
2020	1,5	2,3	2,3	-0,7	0,1
2021	1,2	-1,5	-5,7	-7,0	-4,1
2022	6,5	-4,9	-8,3	16,1	3,7
2023	15,0	-	-	-	-

⚠ Напомена: Релативно одступање прогнозиране вредности од реализоване за (+/-) 5% сматрамо интервалном границом валидности дате прогнозе (95-процентни интервал веродостојности индикатора). Прогнозиране вредности наведене у табели објављене су у претходним бројевима *Трендова*. Коначну пројекцију БДВ-а пољопривредне производње у 2022. години заокружићемо у септембру 2022. („септембарски сценарио“) објављивањем резултата АГРИПАС-а, на основу реализованих инпута модела, када ћемо формирати и интервал пољопривредне производње и њен финални утицај на БДП. Након објављивања коначних података провериће се и успешност прогностичких претпоставки и резултата првобитне, мајске прогнозе.

Графикон 1.11. Стварно и моделом оцењен БДВ сточарства, годишње стопе раста



Графикон 1.12. Стварно и моделом оцењен БДВ биљне производње, 1947 = 100



⁸ Модел биљне производње обухвата засебно моделирање производње пшенице и кукуруза, узимајући у обзир факторе падавина у сетвеним периодима, као и периодима генеративних фаза – од бокорења, убрзаног раста до фазе наливања зрна стрних жита и кукуруза, процену жетвених површина, варијабле сушних година биљних култура, индикаторе влаге земљишта (стандардизовани индекс падавина и Палмеров Z индекс) и остало. Резултати процена кретања пољопривреде, базирани на моделу биљне производње, даваће се у мају и септембру, кад је оквирно могуће извести коначни пољопривредни резултат и његов квантитативни утицај на стопу БДП-а у текућој години. Модел сточарства базиран је на структурном моделу прираста сточе и моделу примарних производа сточарства (који је у највећој зависности од резултата модела производње млека).

1.6. РЕЗИМЕ ДОБИЈЕНИХ РЕЗУЛТАТА ПРОГНОЗЕ ВОДЕЋИХ ИНДИКАТОРА ПО СЕКТОРИМА БДВ-а ЗА Q2 2023.

Табела 1.3. Прогнозе БДВ-а изабраних сектора и њихови процењени доприноси БДП-у, Q2 2023.

Q2 2023	Пољопривреда	Нето порези	Индустрија	Грађевинарство	Услуге
Кварталне стопе раста, %	15,0	-0,7	1,0	-2,4	0,7
Доприноси стопи раста БДП-а (п. п.)	0,9	-0,1	0,2	-0,1	0,4

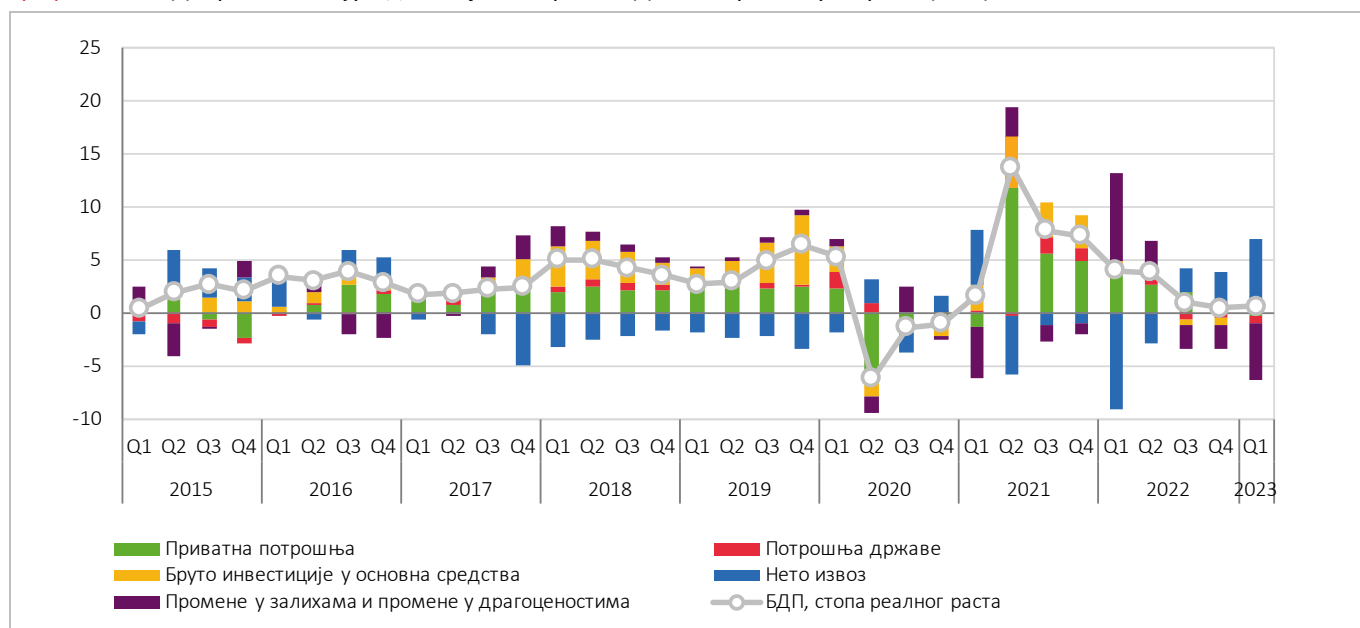
У првом кварталу 2023. године остварен је реални раст БДП-а од 0,7% у односу на исти период претходне године. На позитивно кретање БДП-а у овом кварталу најзначајније је утицао сектор услуга, осим трговине, са 1,0 п. п. Знатан негативан допринос кретању БДП-а дао је сектор трговине, са 0,4 п. п.

Посматрано по агрегатима употребе, у првом кварталу 2023. године, у поређењу са истим периодом претходне године, бруто инвестиције у основна средства и извоз остварили су стопе раста од 2,0% и 8,3%, са доприносом кретању БДП-а од 0,4 п. п. и 5,2 п. п., респективно. Приватна потрошња је мања за 0,2%, државна потрошња за 4,9%, а увоз за 1,8% у поређењу са истим периодом претходне године, са доприносом кретању БДП-а од 0,2 п. п., 0,8 п. п. и 1,3 п. п., респективно.

Табела 2.1. БДП – агрегати употребе, међугодишње стопе реалног раста, Q1 2021 – Q1 2023. (%) (поређење са истим периодом претходне године)

	2021				2022				2023
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1
БДП	1,7	13,8	7,8	7,3	4,0	3,8	1,0	0,5	0,7
Приватна потрошња	-2,0	17,3	8,3	7,5	6,8	3,8	3,0	1,5	-0,2
Државна потрошња	1,7	-1,5	9,3	7,2	2,7	4,9	-3,8	-2,4	-4,9
Бруто инвестиције у основна средства	11,5	25,1	15,6	13,0	1,1	2,1	-1,9	-2,7	2,0
Извоз	8,6	36,3	22,5	14,0	20,0	21,6	16,9	12,9	8,3
Увоз	-1,5	42,4	21,2	13,8	34,9	22,9	11,0	6,6	-1,8

Графикон 2.1. Доприноси међугодишњој стопи раста БДП-а – агрегати употребе (п. п.)



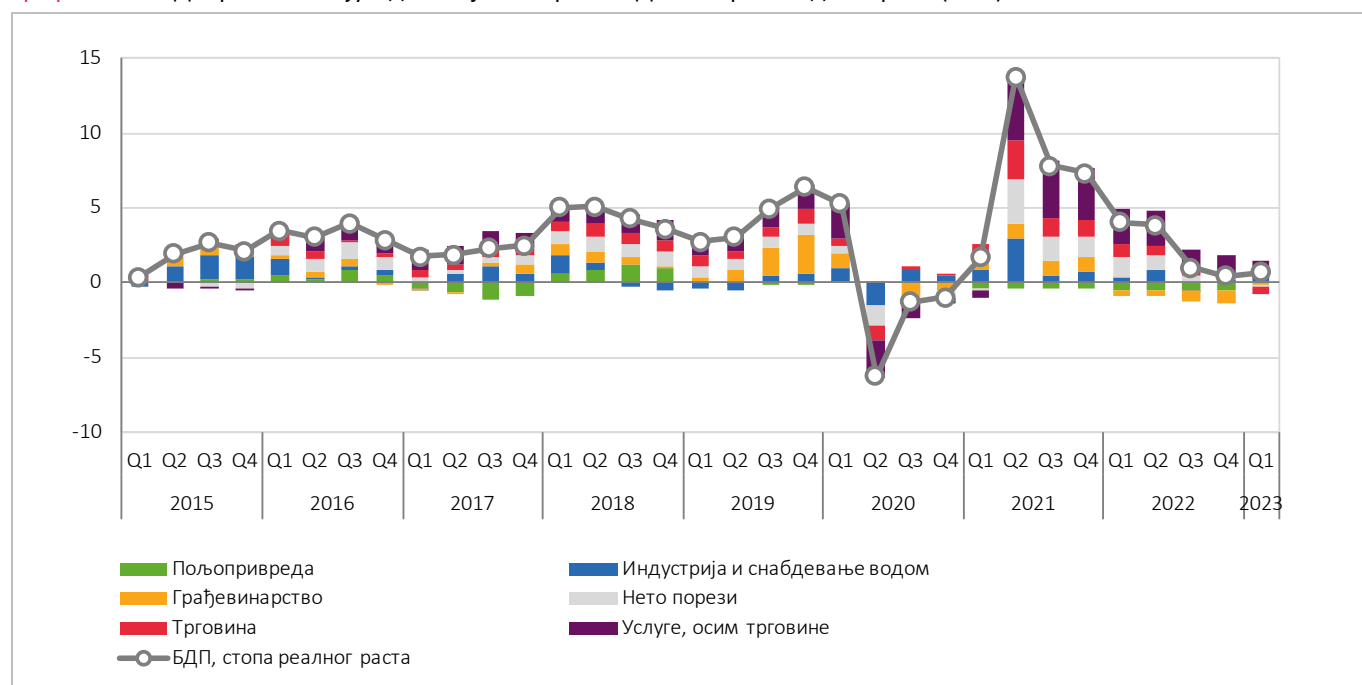
Посматрано са производне стране, на позитивно кретање БДП-а у првом кварталу 2023. године највише је утицао сектор услуга, осим трговине, са 1,0 п. п.

Знатан негативан допринос кретању БДП-а дао је сектор трговине, са 0,4 п. п.

Табела 2.2. БДП – производна страна, међугодишње стопе реалног раста, Q1 2021 – Q1 2023. (%)
(поређење са истим периодом претходне године)

	2021				2022				2023
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1
БДП	1,7	13,8	7,8	7,3	4,0	3,8	1,0	0,5	0,7
Пољопривреда	-5,9	-5,4	-5,6	-5,8	-8,4	-8,6	-8,5	-7,8	5,4
Индустрија и снабдевање водом	4,4	15,8	2,3	3,9	1,9	4,5	-0,3	1,3	2,3
Грађевинарство	19,8	18,3	19,4	14,4	-5,7	-6,9	-12,1	-12,5	-1,5
Трговина	8,2	23,4	10,6	10,1	7,6	5,5	2,4	0,4	-3,3
Услуге, осим трговине	-1,2	11,2	10,0	8,8	5,7	5,9	3,9	3,4	2,4
Нето порези	-0,9	16,6	9,2	8,3	8,1	5,1	2,5	1,1	-1,3

Графикон 2.2. Доприноси међугодишњој стопи раста БДП-а – производна страна (п. п.)

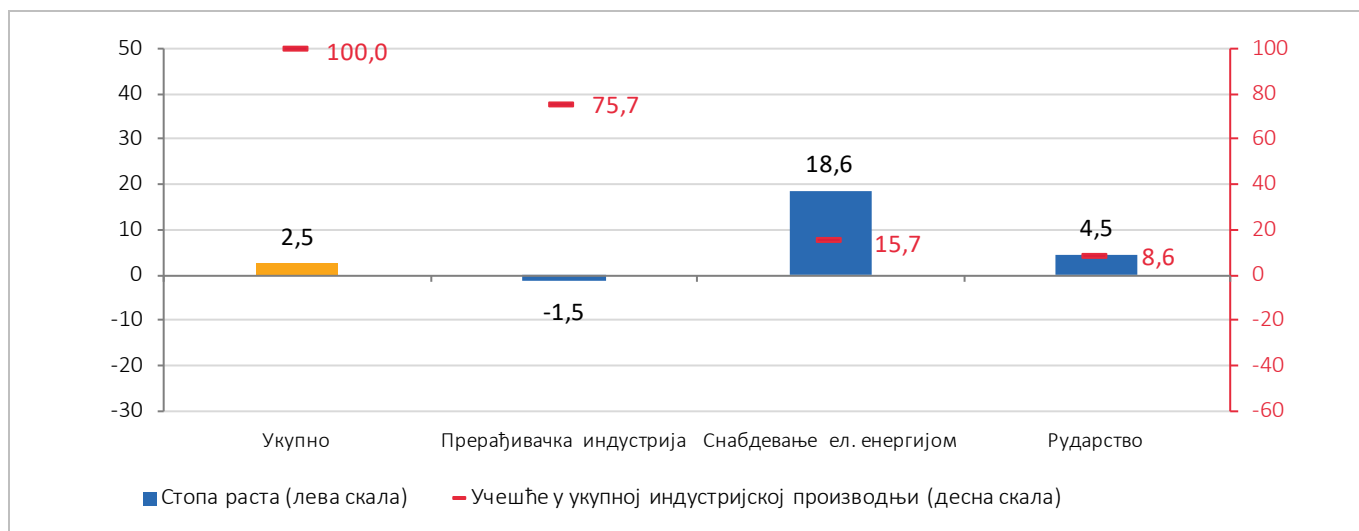


3. ИНДУСТРИЈСКА ПРОИЗВОДЊА

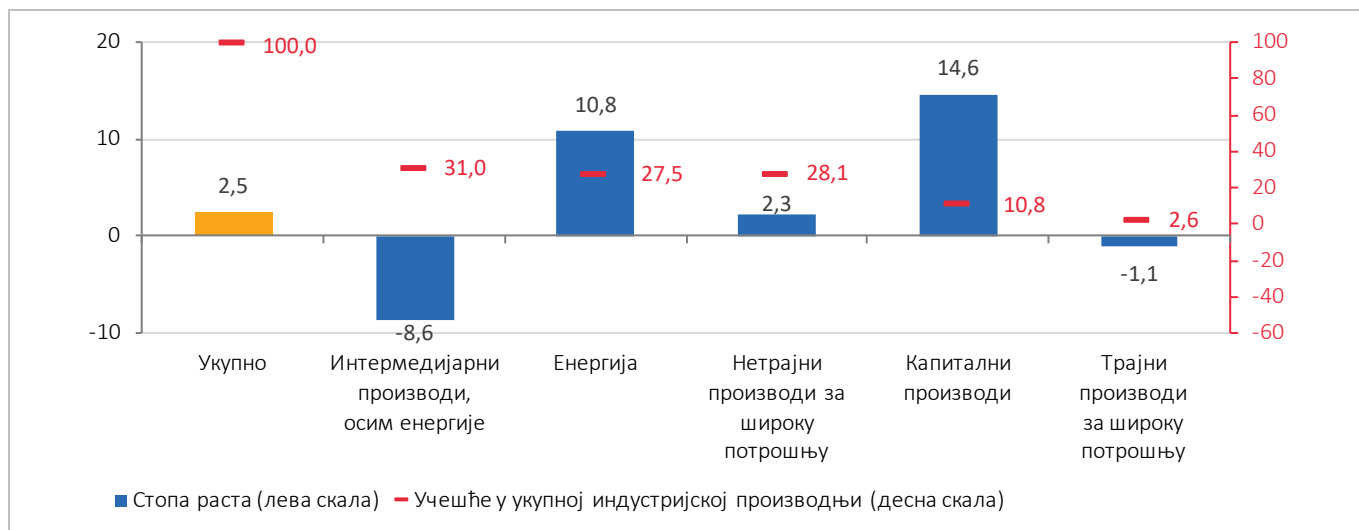
3.1. УКУПНА ИНДУСТРИЈСКА ПРОИЗВОДЊА

Укупна индустријска производња у Републици Србији је у првом кварталу 2023. била већа за 2,5% него у истом периоду претходне године. Раст је остварен у два сектора – Снабдевање ел. енергијом, гасом, паром и климатизација (18,6%) и Рударству (4,5%), док је у сектору Прерађивачка индустрија забележен пад производње од -1,5%.

Графикон 3.1. Кумулативно кретање укупне индустријске производње и њених сектора, стопе раста (%) (Q1 2023. у односу на Q1 2022)



Графикон 3.2. Стопе раста индустријске производње по намени (%) (Q1 2023. година у односу на Q1 2022)



Сектори Снабдевање електричном енергијом и Рударство допринели су расту индустрије у првом кварталу 2023. године са 3,4 п. п. и 0,4 п. п. редом, док је сектор Прерађивачка индустрија имала негативан допринос (-1,3 п. п.).

Табела 3.1. Индустриска производња, индекси (поређење са истим периодом претходне године)

	2021				2022				2023	
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q1-Q2 ¹
Индустриска производња – укупно	104,2	116,0	102,6	103,7	101,9	104,8	99,4	100,7	102,5	101,0
Прерађивачка индустрија	103,2	117,0	100,4	102,9	104,1	104,7	99,1	97,8	98,5	99,0
Снабдевање ел. енергијом	109,1	107,5	96,0	90,6	80,9	91,8	95,8	106,2	118,6	...
Рударство	109,0	124,6	140,8	142,9	139,0	132,4	108,5	116,5	104,5	...

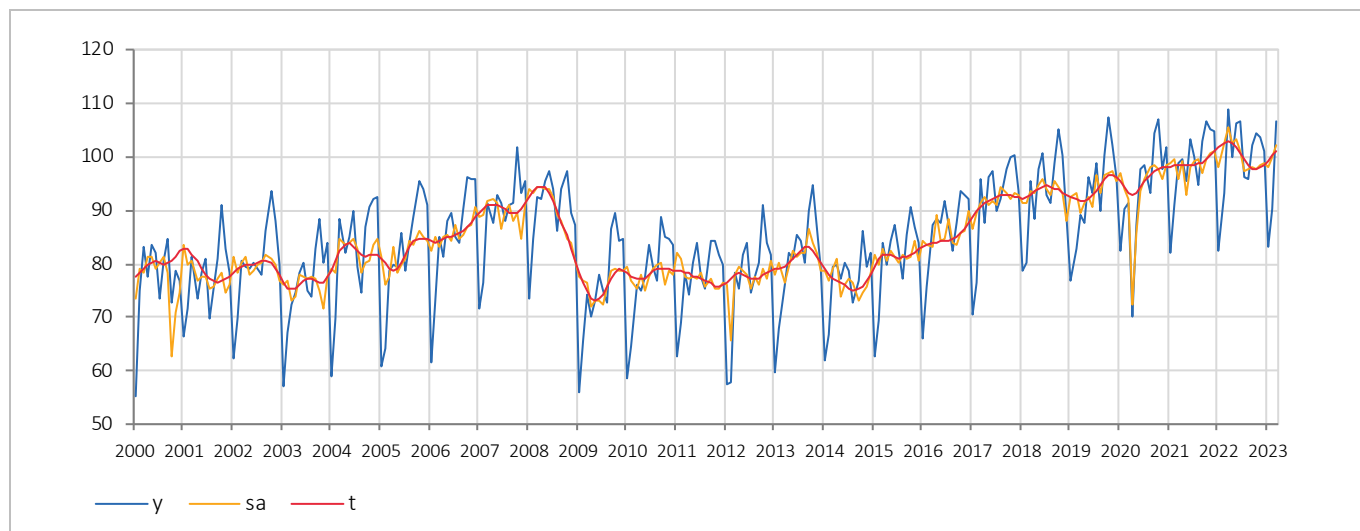
¹ Прогноза (добијена на бази модела анализе временских серија).

3.2. ПЕРАЂИВАЧКА ИНДУСТРИЈА (Ц)

(учешће од 75,7% у укупном индексу индустријске производње)

Тренд циклус компонента Прерађивачке индустрије у првом кварталу 2023. године бележи узлазно кретање (графикон 3.3).

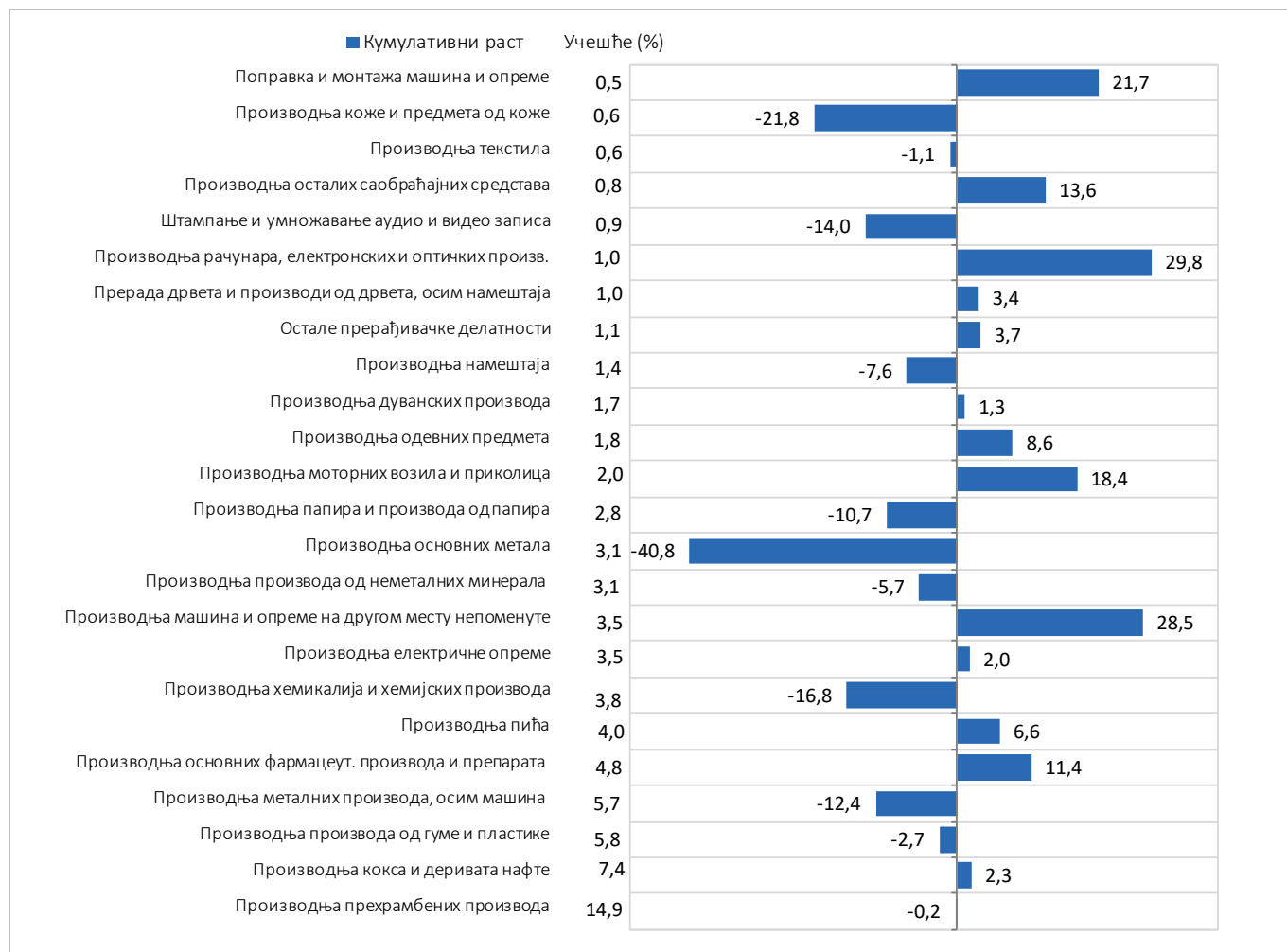
Графикон 3.3. Компоненте временске серије Прерађивачке индустрије, индекси (y – оригинална серија, sa – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд-циклус компонента, просек 2022 = 100)



Посматрано по областима, Прерађивачка индустрија је у првом кварталу 2023. године забележила раст у 13 од 24 области (заједно учествују са 33,1% у укупној индустрији) у односу на исти период 2022. године. Најзначајније области – мерено учешћем у укупној индустријској производњи – у којима су остварени позитивни резултати у првом кварталу 2023. године су: Производња кокса и деривата нафте (раст од 2,3%), Производња основних фармацеутских производа (раст од 11,4%), Производња пића (раст од 6,6%) и Производња електричне опреме (раст од 2%).

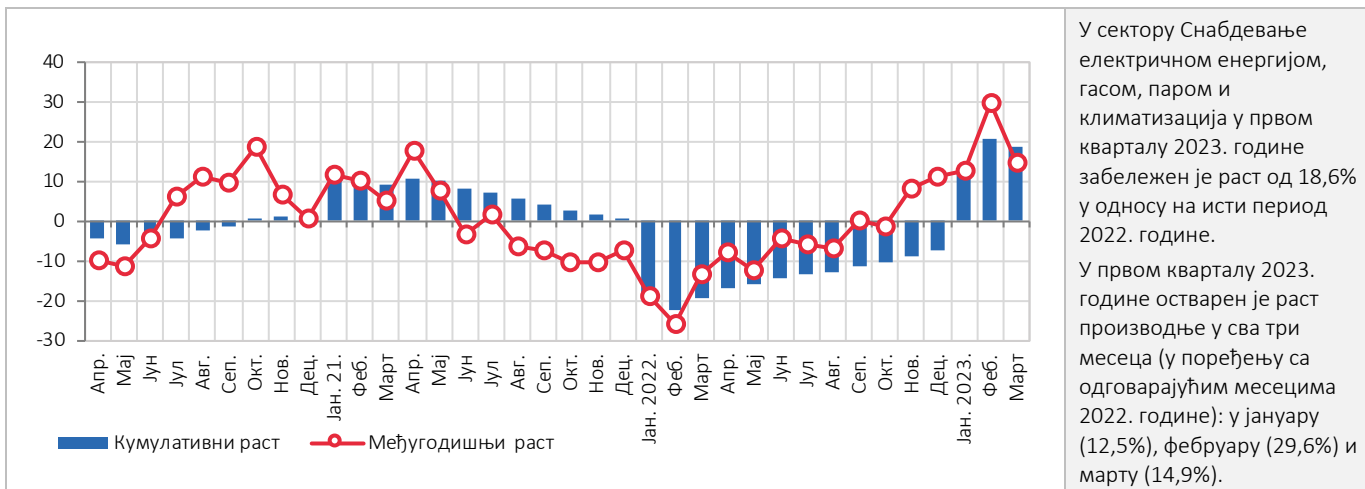
Пад је забележен у 11 области (заједно учествују са 42,7% у укупној индустријској производњи): Производња прехранбених производа (пад од -0,2%), Производња производа од гуме и пластике (пад од -2,7%), Производња металних производа осим машина (пад од -12,4%), и Производња хемикалија (пад од -16,8%).

Графикон 3.4. Прерађивачка индустрија по областима, кумулативне стопе раста (%) (Q1 2023. у односу на Q1 2022. године) (области су поређане према растућем учешћу у укупној индустријској производњи)



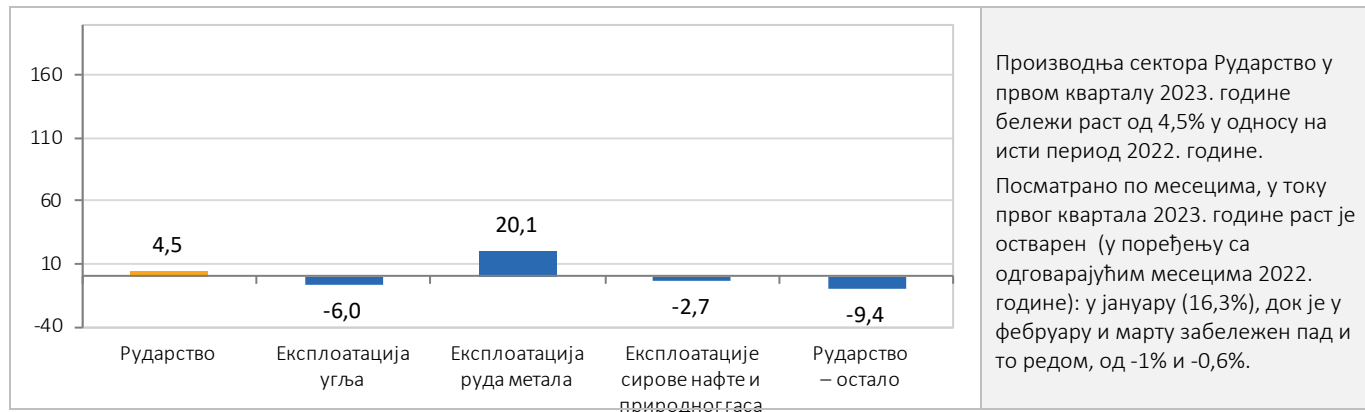
3.3. СНАБДЕВАЊЕ ЕЛЕКТРИЧНОМ ЕНЕРГИЈОМ, ГАСОМ, ПАРОМ И КЛИМАТИЗАЦИЈА (Д) (учешће од 15,7% у укупном индексу индустријске производње)

Графикон 3.5. Кумулативне и међугодишње стопе раста у енергетском сектору (%) (кумулативне – период у односу на исти период претходне године; међугодишње – месец у односу на исти месец претходне године)



3.4. РУДАРСТВО (Б) (учешће од 8,6% у укупном индексу индустријске производње)

Графикон 3.6. Кумулативне стопе раста у сектору Рударство (%) (Q1 2023. година у односу на Q1 2022. годину)



КАКО ТУМАЧИТИ ВРЕМЕНСКУ СЕРИЈУ?

Сезонски ефекти могу унети дисторзије у кретање серије, маскирајући на тај начин њену „праву“ природу и важне карактеристике неопходне за детаљну анализу појаве. Приликом одабира индикатора који ће се користити у анализама (оригинални, десезонирани или тренд) треба обратити пажњу на природу посматране серије и сврху анализе која се спроводи. Три одвојене компоненте (добијене дезагрегацијом серије), заједно са оригиналном серијом, описују различите аспекте једне појаве и користе се за различите аналитичке сврхе – у зависности од интересовања истраживача. Десезониране вредности користе се за поређење узастопних периода и процењивање потенцијалне вредности неке серије када ефекти календара и сезоне не би постојали, као што је случај код индустријске производње.

4. ГРАЂЕВИНАРСТВО

4.1. ГРАЂЕВИНСКА АКТИВНОСТ

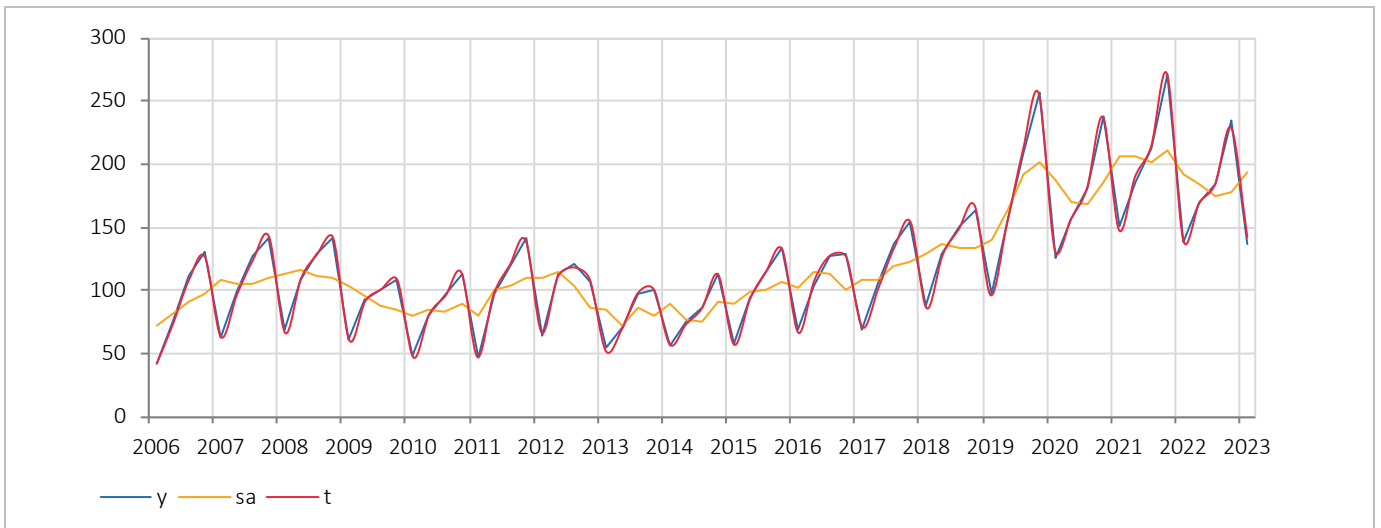
У првом кварталу 2023. године грађевинска активност на територији Републике Србије је, у односу на исти период претходне године, порасла за 9,2% у текућим ценама, док је у сталним ценама опала за 0,5%. Индекс цена грађевинског материјала, који се користи као дефлатор вредности у грађевинарству, у посматраном периоду износио је 109,7.

Вредност грађевинских радова, изражена у сталним ценама, виша је за 14% на осталим грађевинама (саобраћајнице, цевоводи, сложене индустријске грађевине и сл.), а на зградама је нижа за 20% у односу на први квартал 2022. године.

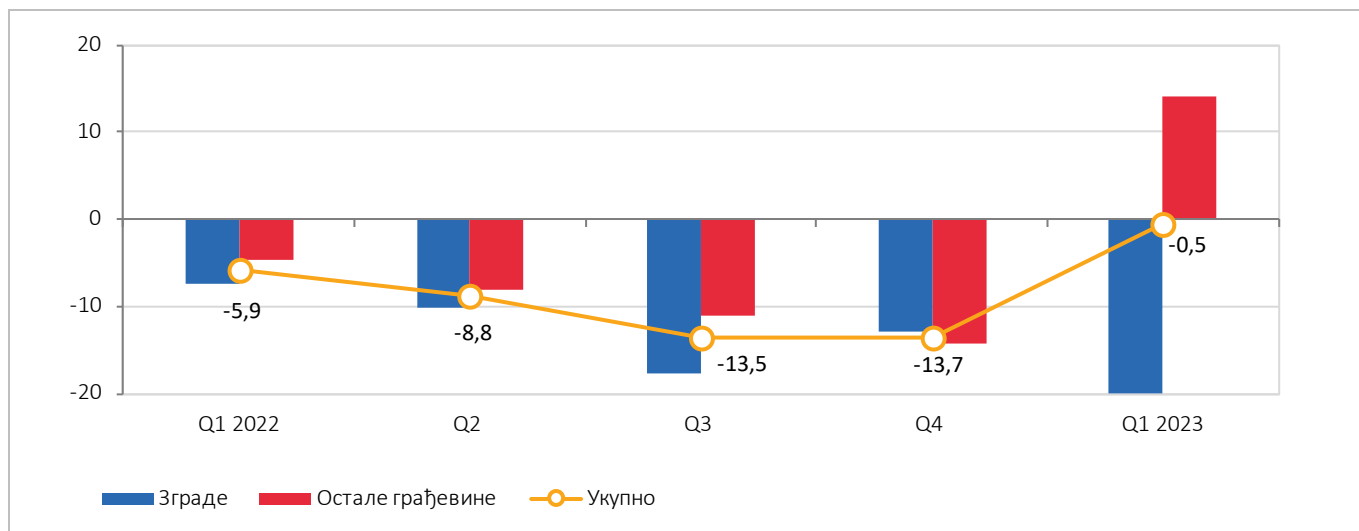
Табела 4.1. Вредност изведених грађевинских радова, квартални индекси (поређење са истим периодом претходне године)

	2021				2022				2023
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1
Текуће цене	116,7	124,7	128,8	127,1	110,3	108,4	102,7	99,9	109,2
Сталне цене	117,4	114,9	115,0	110,4	94,1	91,2	86,5	86,3	99,5

Графикон 4.1. Компоненте временске серије вредности изведених грађевинских радова на територији Републике Србије у сталним ценама, индекси (y – оригинална серија, sa – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд-циклус компонента, просек 2015 = 100)



Графикон 4.2. Вредност изведених грађевинских радова у сталним ценама, стопе раста (%) (квартал у односу на исти квартал претходне године)



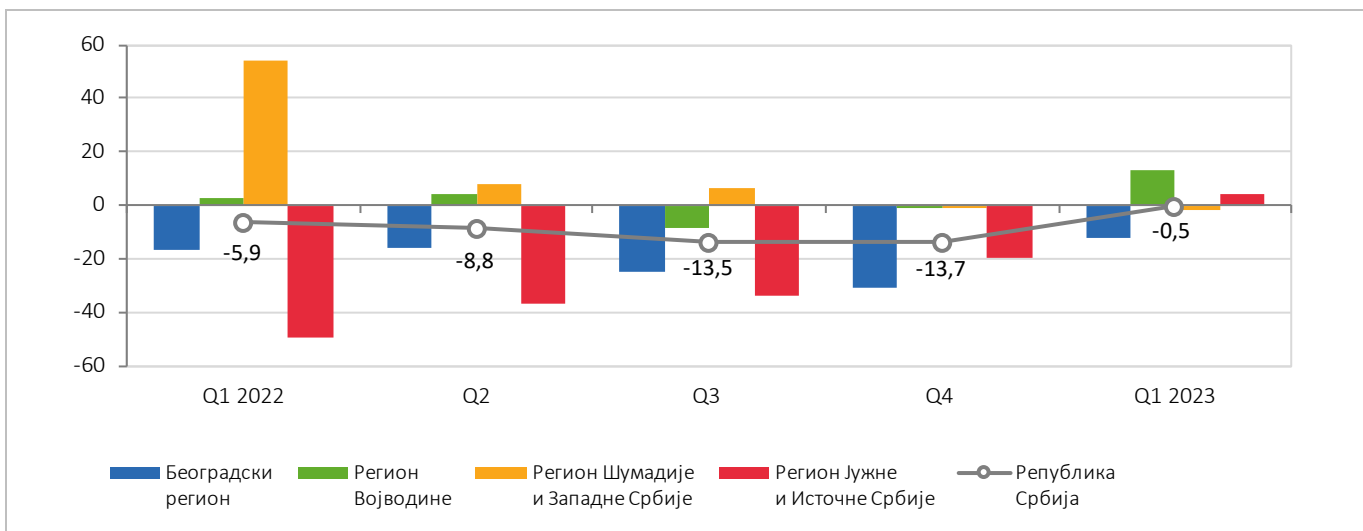
Посматрано по регионима (графикон 4.3) у првом кварталу 2023. године највећа стопа раста у односу на исти период претходне године, забележена је у Региону Војводине и износи 13,1%, у сталним ценама. Посматрано према врсти грађевина, вредност је повећана само на грађевинама саобраћајне инфраструктуре, на шта је најзначајнији утицај имала реализација пројекта мађарско-српске железнице.

У Региону Јужне и Источне Србије остварен је раст од 4,0% у сталним ценама. Повећање се уочава на стамбеним зградама (гради се велики стамбено-пословни комплекс у Нишу са преко 400 станова), цевоводима (изградња гасног интерконектора Ниш–Димитровград) и сложеним индустријским грађевинама (извођење грађевинских радова на ветропарку и у оквиру комплекса рудника бакра у Бору).

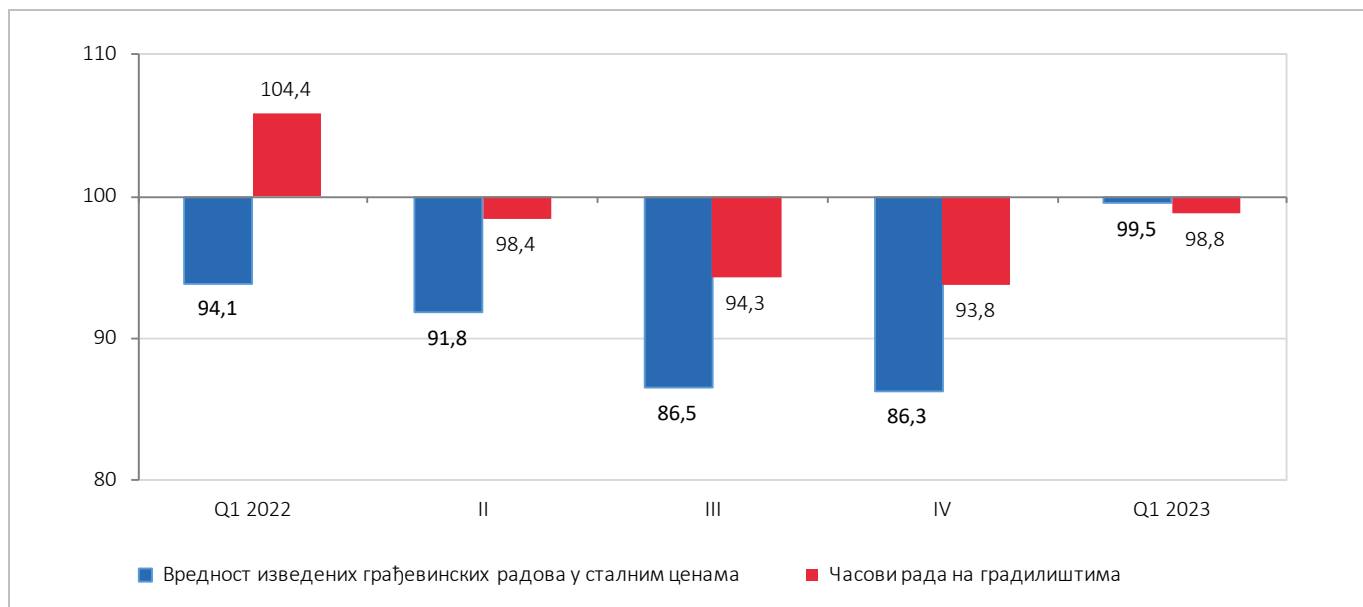
У Региону Шумадије и Западне Србије вредност грађевинских радова опала је за 1,5% у односу на исти период прошле године. И у овом кварталу настављени су веома интензивни радови на изградњи Моравског коридора и ауто-пута Прељина–Пожега.

И у овом кварталу највећи пад забележен је У Београдском региону, где је грађевинска активност смањена за 12,1%, у сталним ценама. Посматрано према врсти грађевина, вредност изведених радова опала је на свим грађевинама. На пад вредности највише је утицало смањење интензитета радова на изградњи пруге Београд – Стара Пазова.

Графикон 4.3. Вредност изведених грађевинских радова по регионима, у сталним ценама, стопе раста (%) (квартал у односу на исти квартал претходне године)



Графикон 4.4. Вредност изведених грађевинских радова и часови рада на градилиштима, упоредни преглед, индекси (квартал у односу на исти квартал претходне године)



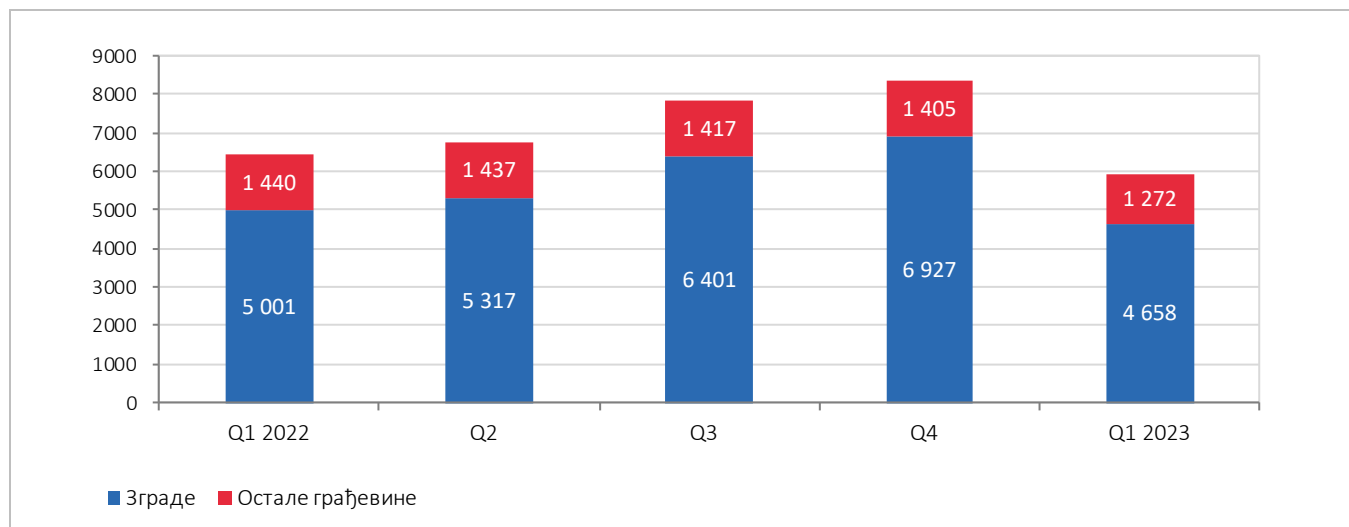
На графикону 4.4 дат је упоредни преглед кретања часова рада и вредности изведених радова на градилиштима). У првом кварталу 2022. вредност радова је била нижа, али је број ангажованих радника био већи. У другом, трећем и четвртном кварталу 2022. године часови рада и вредност изведених радова потврђују пад грађевинске активности. У првом кварталу 2023. године, оба индикатора показују благи пад грађевинске активности.

4.2. ГРАЂЕВИНСКЕ ДОЗВОЛЕ

Поред вредности изведених радова и часова рада на градилиштима, статистика грађевинарства води месечну евиденцију и о издатим **грађевинским дозволама и решењима**, којима се одобрава извођење грађевинских радова у Републици Србији и који показују будуће кретање грађевинске активности.

У првом кварталу 2023. године издато је укупно 5 930 грађевинских дозвола. Највећи број тих дозвола (4 658) односи се на извођење радова на зградама, а остатак (1 272) на радове везане за саобраћајну инфраструктуру, цевоводе и сложене индустријске грађевине. Укупан број издатих дозвола у првом кварталу опао је за 7,9% у односу на исти период претходне године.

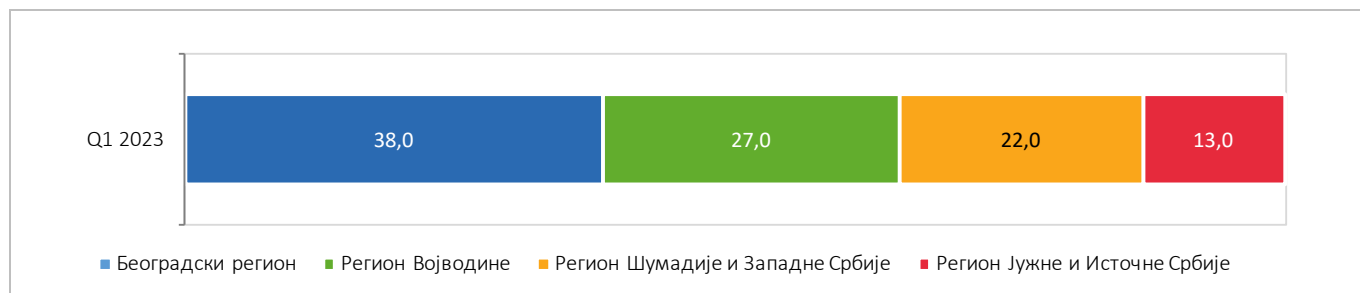
Графикон 4.5. Број издатих грађевинских дозвола за зграде и остале грађевине



Укупна предвиђена вредност радова, према издатим дозволама, у првом кварталу је 214 236 мил. РСД, што представља повећање од 4,4% у односу на исти квартал претходне године.

Највеће учешће у предрачунској вредности у првом кварталу има Београдски регион (38%), затим следи Регион Војводине (27%), Регион Шумадије и Западне Србије (22%) и Регион Јужне и Источне Србије (13%).

Графикон 4.6. Предвиђена вредност радова према издатим дозволама, по регионима; учешће у %⁹



⁹ Напомена: Уместо раније објављиваног податка о процентуалном учешћу броја дозвола по регионима, убудуће ћемо приказивати учешће предвиђене вредности радова према издатим дозволама. Наиме, вредност радова је бољи показатељ обима грађевинске активности у будућности, док број дозвола не даје кључну информацију о вредности предвиђене инвестиције, која је најважнија за процену вредности будућих грађевинских радова.



РЕЧНИК ТЕРМИНА

Вредност изведених грађевинских радова је најважнији индикатор кретања грађевинске активности у Републици Србији. Представља вредност изведених радова на грађевини коју је извештајна јединица извела са радницима које је непосредно ангажовала за извођење радова.

Вредност изведених радова укључује: вредност рада, вредност уграђеног материјала и готових производа за уградњу, утрошене енергенте и остале трошкове у вези са извођењем радова на грађевини. Вредност изведених радова не укључује: вредност радова подизвођача, трошкове набавке земљишта, пројектовања, надзора и ПДВ-а.

Према Класификацији грађевина, која се примењује од 2004. године, а која је у потпуности усаглашена са класификацијом Евростата (*Classification of Types of Constructions*), све грађевине се могу класификовати на два подручја: зграде и остале грађевине.

Вредност на зградама обухвата вредност радова изведених на стамбеним и нестамбеним зградама.

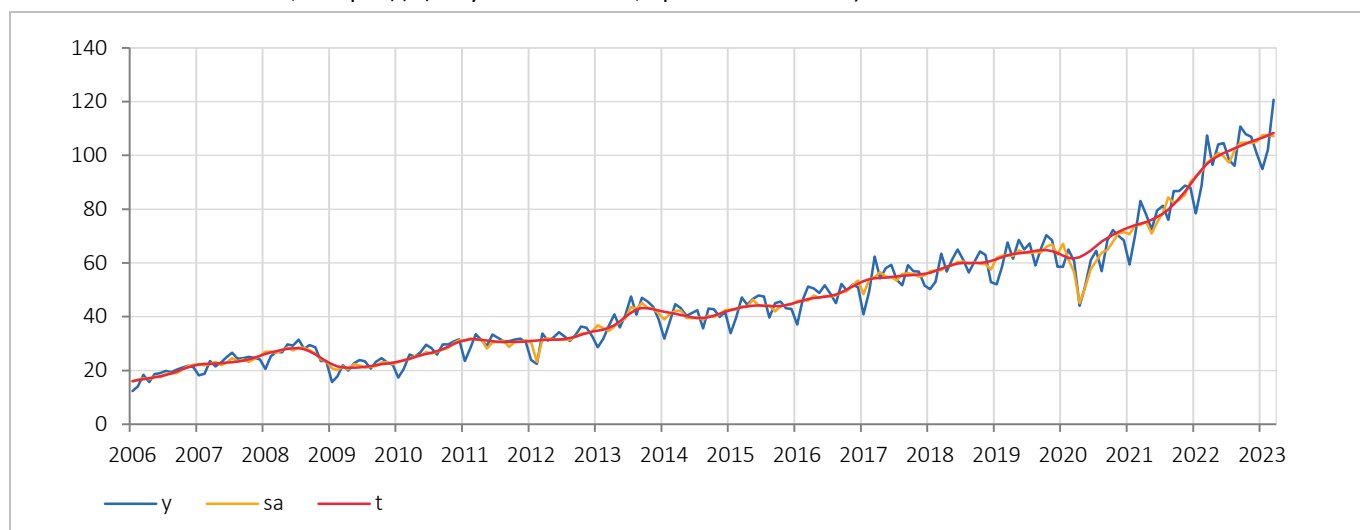
Остале грађевине, поред саобраћајне инфраструктуре (путеви, железничке пруге, мостови и сл.), обухватају и радове изведене на цевоводима, сложеним индустријским грађевинама и осталим непоменутиим грађевинама (нпр. грађевине за спорт).

5. СПОЉНА ТРГОВИНА

5.1. ИЗВОЗ РОБЕ (по текућем курсу, у еврима)

Укупна вредност извоза робе у Републици Србији у првом кварталу 2023. године већа је за 15,8% у односу на исти квартал претходне године. На кретање укупног извоза највише су утицали раст од 12% у извозу сектора прерађивачке индустрије, који чини 83% укупног извоза, и раст од 244,9% извоза електричне енергије, гаса и паре, који чини 6,2% укупног извоза у прва три месеца текуће године.

Графикон 5.1. Компоненте временске серије извоза, индекси (y – оригинална серија, sa – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд-циклус компонента, просек 2022 = 100)

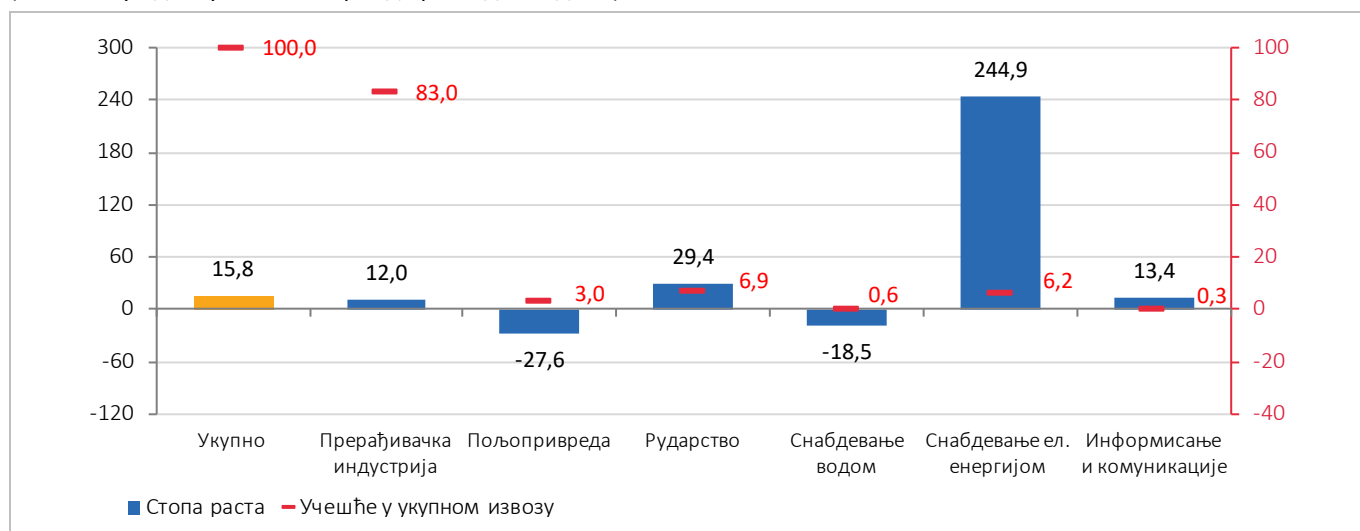


Табела 5.1. Извоз робе по секторима КД (2010), квартални индекси (поређење са истим периодом претходне године)

	2021				2022				2023	
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1 ¹	Q1-Q2 ¹
Извоз робе – укупно	114,2	145,6	127,2	123,4	128,5	132,7	125,0	119,5	115,8	115,0
Прерађивачка индустрија	111,5	145,4	122,4	122,4	125,9	126,3	122,3	117,5	112,0	...
Пољопривреда, шумарство и рибарство	132,7	97,1	119,2	73,5	76,3	117,6	98,0	95,6	72,4	...
Рударство	202,8	916,1	1369,6	366,8	1129,0	330,3	160,1	122,2	129,4	...

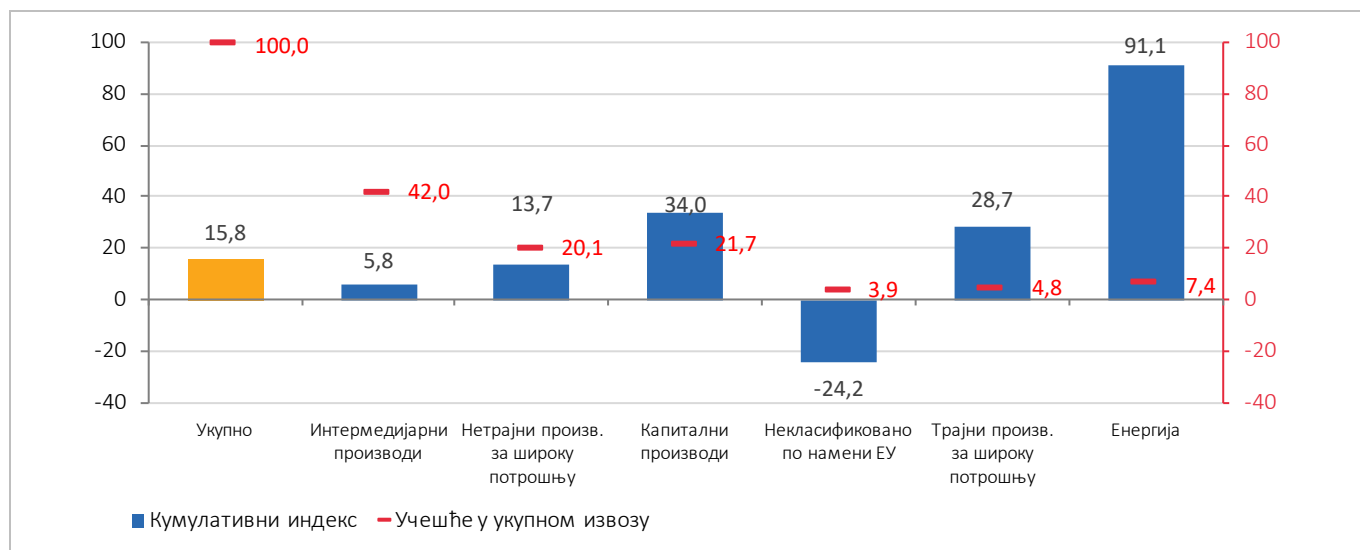
¹Прогноза (добијена на бази модела анализе временских серија).

Графикон 5.2. Кумулативне стопе раста извоза по секторима КД (2010) и учешће сектора у извозу (%) (Q1 2023. у односу на исти период претходне године)



Посматрано према наменским групама, највећи утицај (допринос 6,4 п.п.) на кретање укупног извоза у периоду јануар–март 2023. године имао је извоз **капиталних производа** (учешће од 21,7%, раст од 34%) и **енергије** (учешће од 7,4%, раст од 91,1% и допринос од 4,1 п.п.).

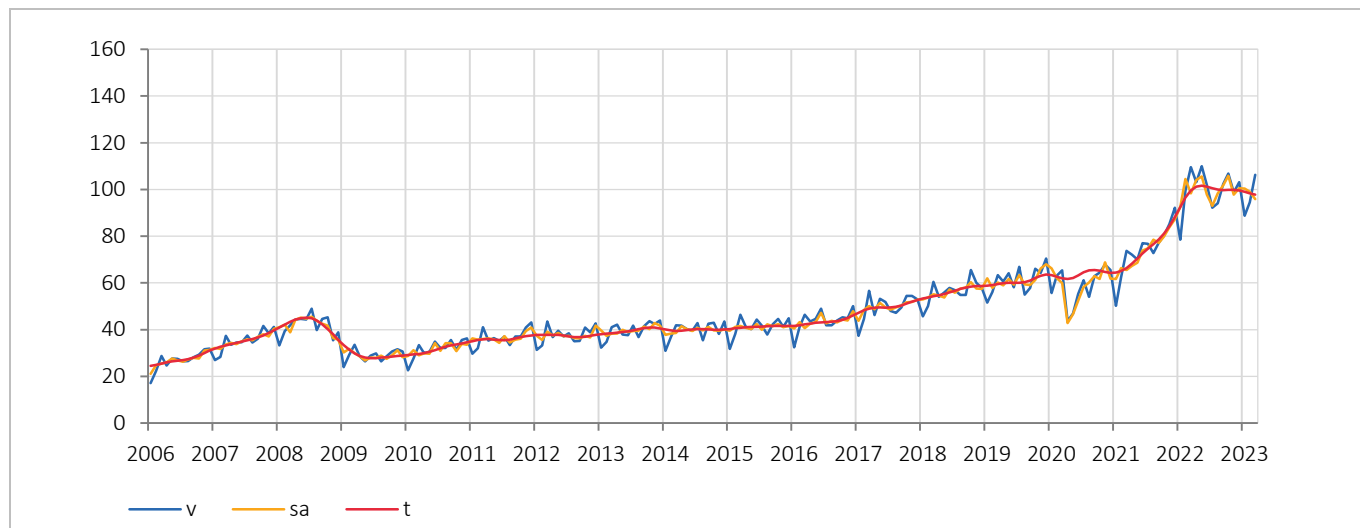
Графикон 5.3. Кумулативне стопе раста извоза по економској намени Европске уније (%) (Q1 2023. у односу на исти период претходне године)



5.2. УВОЗ РОБЕ (по текућем курсу, у еврима)

Укупна вредност увоза робе у Републици Србији у првом кварталу 2023. године већа је за 0,7% у односу на исти период 2022. године. На кретање укупног увоза највише су утицали раст од 18,1% у увозу сектора некласификованих производа по намени ЕУ, који чини 11,7% укупног увоза, и раст од 1,3% увоза сектора прерађивачке индустрије, који чини 68,3% укупног увоза у првом кварталу 2023. године.

Графикон 5.4. Компоненте временске серије увоза, индекси (у – оригинална серија, са – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд-циклус компонента, просек 2022 = 100)

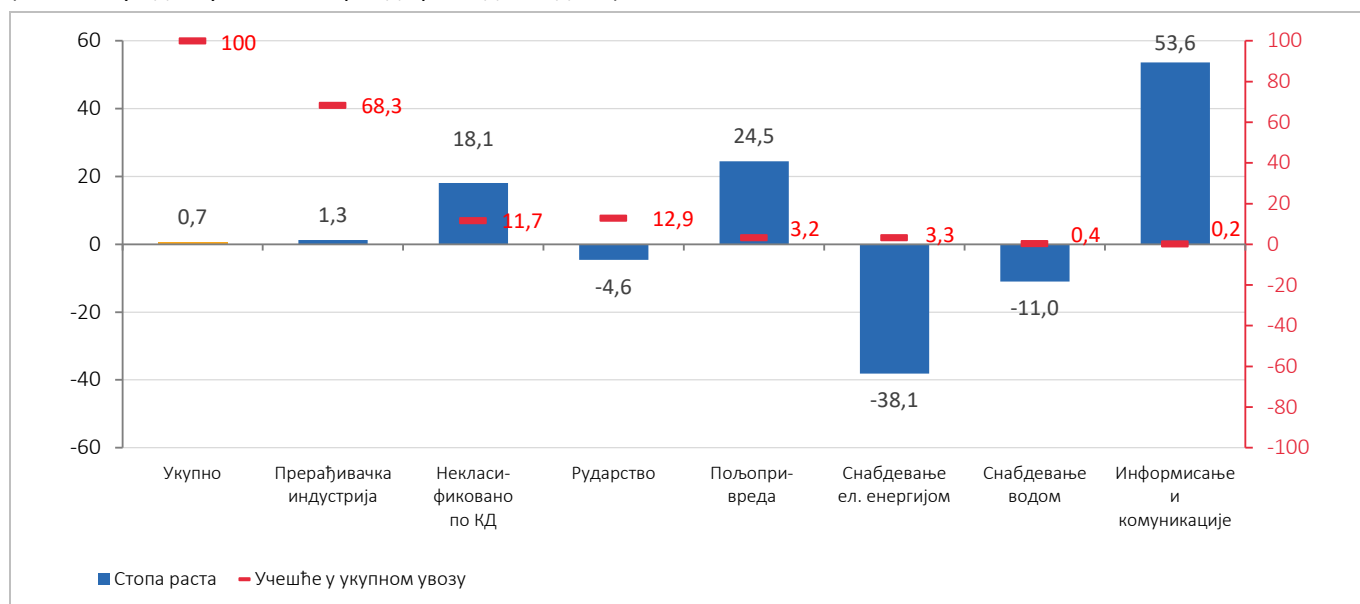


Табела 5.2. Увоз робе по секторима КД (2010), квартални индекси (поређење са истим периодом претходне године)

	2021				2022				2023	
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q1-Q2 ¹
Увоз – укупно	100,5	149,4	125,9	127,5	148,5	143,8	127,2	119,7	100,7	98,0
Прерађивачка индустрија	104,8	148,9	120,6	123,3	130,6	134,2	119,6	112,5	101,3	...
Пољопривреда, шумарство и рибарство	102,3	101,0	113,6	143,8	127,6	123,5	134,5	127,0	124,5	...
Рударство	58,2	206,4	181,1	158,2	373,7	210,8	140,0	186,3	95,4	...

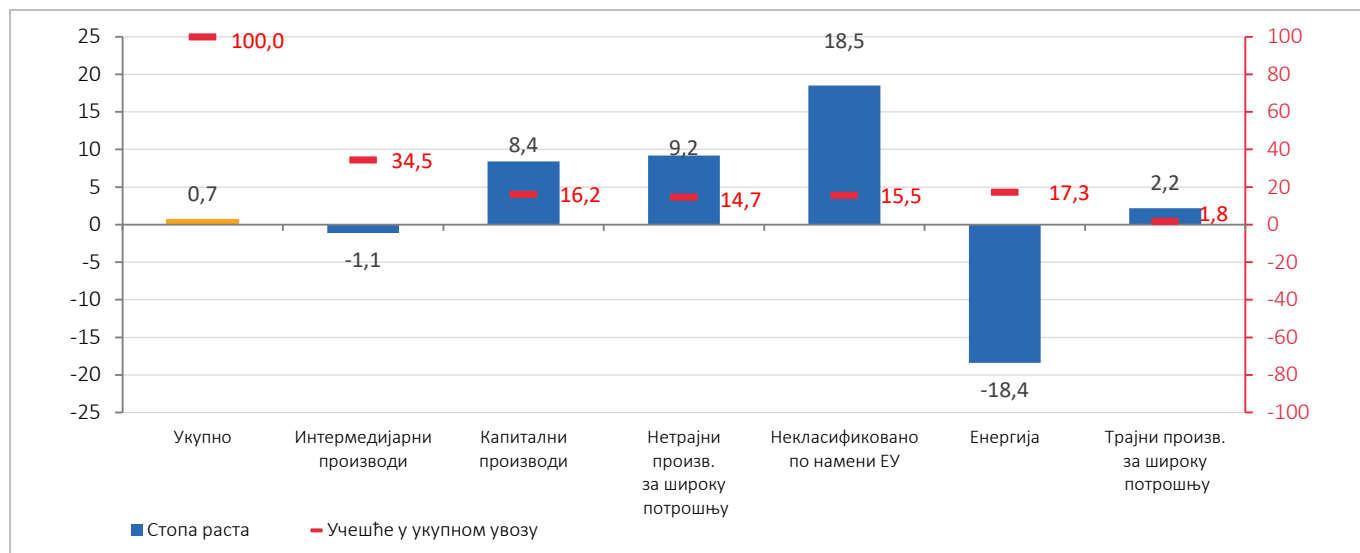
¹ Прогноза (добијена на бази модела анализе временских серија).

Графикон 5.5. Кумулативне стопе раста увоза по секторима КД (2010) и учешће сектора у увозу (%) (Q1 2023. у односу на исти период претходне године)



Посматрано према наменским групама, највећи утицај (допринос од 2,4 п.п.) на кретање укупног увоза у периоду јануар–март 2023. године имао је увоз **некласификованих производа по намени ЕУ** (учешће од 15,5%, раст од 18,5%) и **капиталних производа** (учешће од 16,2%, раст од 8,4% и допринос од 1,3 п.п.). Допринос од 1,3 п.п. забележен је и код групе **нетрајни производи за широку потрошњу** (учешће 14,7%, раст од 9,2%).

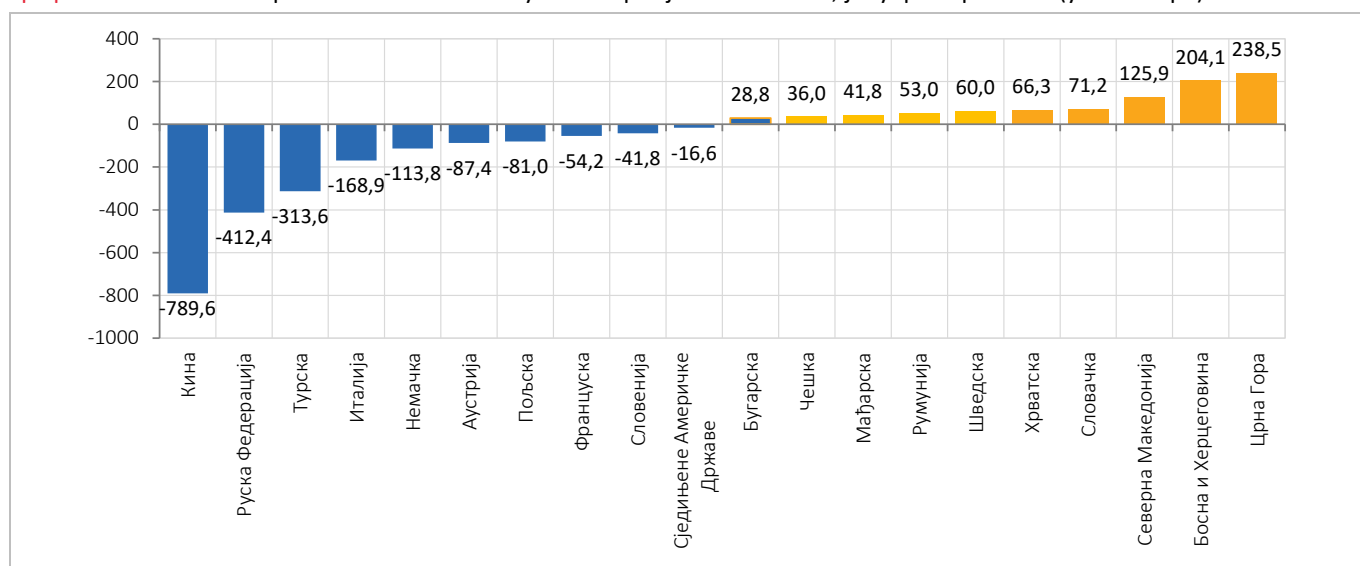
Графикон 5.6. Кумулативне стопе раста увоза по економској намени Европске уније (%) (Q1 2023. у односу на исти период претходне године)



На графикону 5.7 приказано је 20 највећих спољнотрговинских партнера Републике Србије, који чине 79,1% од укупне спољнотрговинске размене. Позитиван спољнотрговински салдо, односно суфицит, у периоду јануар–март, Република Србија је остварила са 10 европских земаља (око 925,5 милиона евра), од којих је Црна Гора на првом месту (суфицит 238,5 милиона евра). Република Србија је у овом периоду у Црну Гору извезла највише електричне енергије, гаса, паре (17,4% од укупног извоза у ЦГ), прехранбених производа (16,4% од укупног извоза у ЦГ), и хемикалија и хемијских производа (6,3% од укупног извоза у ЦГ).

С друге стране, негативан спољнотрговински салдо, односно дефицит забележен је код 10 држава (укупно око -2,1 милијарда евра). Највећи спољнотрговински дефицит у периоду јануар–март 2023. године, забележен је са Кином (-789,6 милиона евра) и Руском Федерацијом (салдо -412,4 милиона евра). Посматрано по делатностима производа КД (2010), увоз производа из Кине највише се састојао од увоза осталих непоменутих машина и опреме (17,8% од укупног увоза из Кине), некласификованих производа (16,8% од укупног увоза из Кине), као и рачунара, електронских и оптичких производа (16,7% од укупног увоза из Кине). Са Руском Федерацијом, негативан спољнотрговински салдо резултат је високе вредности увоза сирове нафте и природног гаса (73,6% од укупног увоза из Руске Федерације). Следе Турска (дефицит -313,6 милиона евра), Италија (-168,9 милиона евра) и Немачка (-113,8 милиона евра).

Графикон 5.7. Спољнотрговински биланс Републике Србије по земљама, јануар–март 2023. (у мил. евра)



5.3. НАЈВАЖНИЈИ СПОЉНОТРГОВИНСКИ ПАРТНЕРИ

Табела 5.3. Најважнији спољнотрговински партнери

Извоз	мил. EUR	Увоз	мил. EUR
Немачка	1063,1	Немачка	1176,9
Босна и Херцеговина	470,4	Кина	1048
Италија	467,5	Руска Федерација	739
Мађарска	433,1	Италија	636,5
Румунија	354,2	Турска	440,5

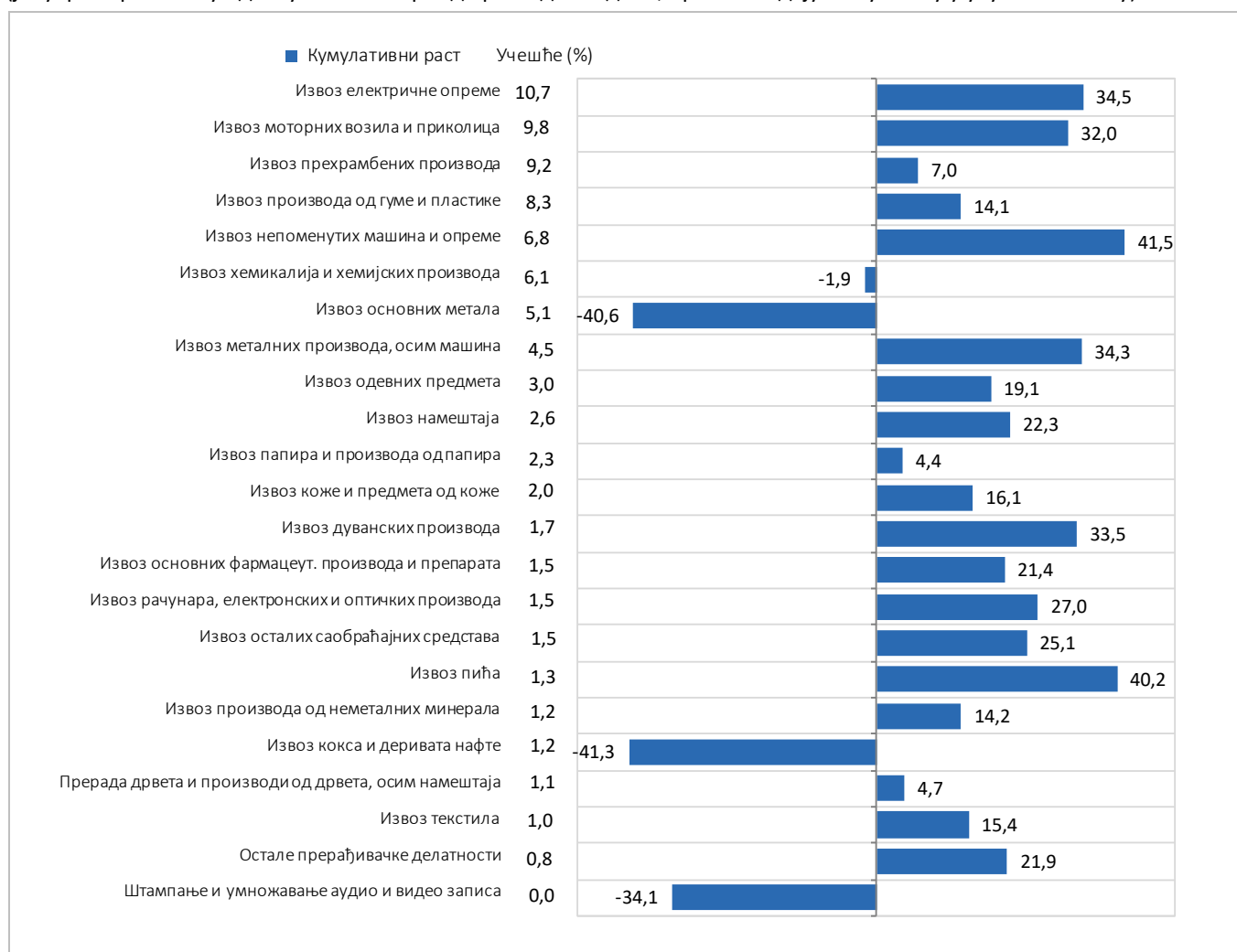
Најважнији спољнотрговински партнери у прва три месеца 2023. године биле су земље са којима Република Србија има потписане споразуме о слободној трговини. Земље чланице ЕУ учествовале су са 59,3% у укупној трговинској размени, док је АПЕС (Азијско-пацифичко економско удружење) на другом месту, са 18,9% учешћа. Појединачно гледано, главни спољнотрговински партнери приказани су у табели 5.3.

5.4. ПРАРАЂИВАЧКА ИНДУСТРИЈА (Ц) (учешће од 83% у укупном извозу и 68,3% у укупном увозу)

Извоз прерађивачке индустрије у прва три месеца 2023. године остварио је раст од 12% у односу на исти период претходне године. Од 23 области, бележи се кумулативни раст у 19 области, које заједно чине 70,8% у укупном извозу индустрије.

Извоз **електричне опреме**, област са појединачно највећом вредношћу извоза (785,5 милиона евра), остварио је кумулативни раст од 34,5%, са учешћем у укупном извозу од 10,7% (9,2% у истом периоду претходне године). Извоз **моторних возила и приколица** бележи кумулативни раст од 32% и вредност извоза од 715,9 милиона евра, уз учешће од 9,8% у укупном извозу (8,6% у истом периоду 2022). Извоз **прехранбених производа**, област са вредношћу извоза од 669,1 милиона евра и учешћем од 9,2%, бележи кумулативни раст од 7%. Извоз **производа од гуме и пластике**, са вредношћу од 606,1 милиона евра и учешћем у укупном извозу од 8,3%, бележи кумулативан раст од 14,1%. Извоз **непоменутих машина и опреме** је област која је позиционирана на петом месту према вредности у укупном извозу прерађивачке индустрије, са учешћем од 6,8%, бележи кумулативни раст од 41,5% и вредност увоза од 493,7 милиона евра.

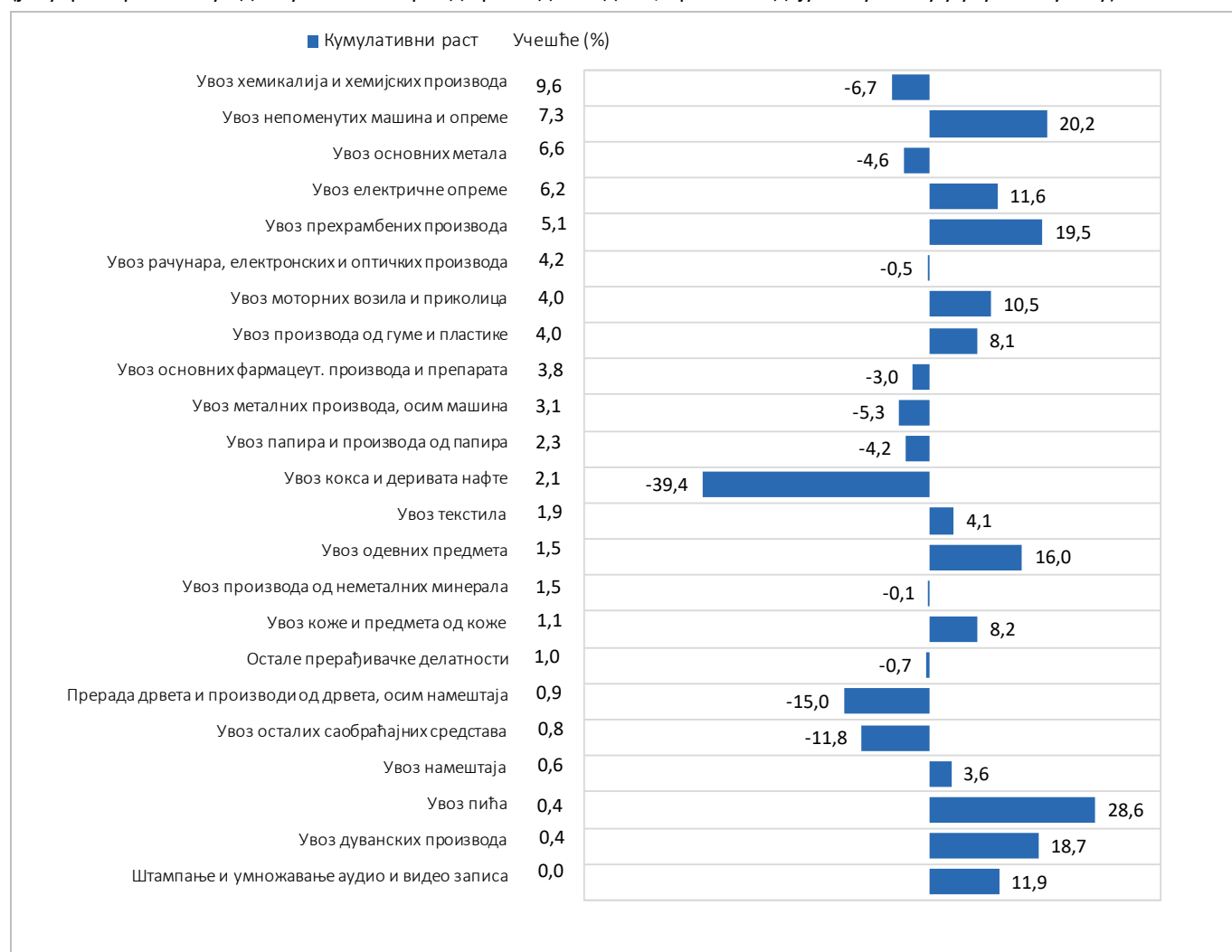
Графикон 5.8. Извоз прерађивачке индустрије по областима, кумулативни раст (%) (јануар–март 2023. у односу на исти период претходне године, према опадајућем учешћу у укупном извозу)



Увоз прерађивачке индустрије је у периоду јануар–март 2023. године, у односу на исти период претходне године, остварио раст од 0,7%. Од 23 области, бележи се кумулативни раст у 12 области, које заједно чине 32,5% у укупном увозу индустрије.

Увоз **хемикалија и хемијских производа**, област са појединачно највећом вредношћу увоза (908 милиона евра), остварила је кумулативни пад од 6,7%, са учешћем у укупном увозу од 9,6% (10,4% у истом периоду претходне године). Увоз **непоменутих машина и опреме** бележи кумулативни раст од 20,2% и вредност увоза од 691 милиона евра, уз учешће од 7,3% у укупном увозу (6,1% у истом периоду 2022). Увоз **основних метала**, област са вредношћу увоза од 621,2 милиона евра и учешћем од 6,6% бележи кумулативни пад од 4,6%. Увоз **електричне опреме**, са вредношћу од 583,6 милиона евра и учешћем у укупном увозу од 6,2%, бележи кумулативан раст од 11,6%. Увоз **прехранбених производа** је област која је позиционирана на петом месту према вредности у укупном увозу прерађивачке индустрије, са учешћем од 5,1%, бележи кумулативни раст од 19,5% и вредност увоза од 476,5 милиона евра.

Графикон 5.9. Увоз прерађивачке индустрије по областима, кумулативни раст (%) (јануар–март 2023. у односу на исти период претходне године, према опадајућем учешћу у укупном увозу)



5.5. ПОЉОПРИВРЕДА, ШУМАРСТВО И РИБАРСТВО (А)

(учешће од 3% у укупном извозу и 3,2% у укупном увозу)

Извоз овог сектора у периоду јануар–март 2023. године остварио је пад од 27,6%, као и смањење учешћа у укупном извозу са 4,8% на 3%, колико је забележено у првом кварталу текуће године. Овом резултату је највише допринео кумулативни пад од 38,2% извоза жита (осим пиринча), легуминоза и уљарица, групе која чини 61,8% извоза читавог сектора у посматраном периоду. Извоз јабучастог и коштичавог воћа – следеће групе по учешћу (11,3%), забележио је пад од 19% у првом кварталу 2023. године у односу на исти квартал претходне године. С друге стране, раст извоза (19,2%) у овом сектору забележен је код групе Гајење садног материјала, која учествује са 7,7% у извозу овог сектора.

Посматрано са стране увоза, сектор Пољопривреда, шумарство и рибарство бележи раст од 24,5% у првом кварталу 2023. године у односу на исти период 2022. године, као и учешће од 3,2% у укупном увозу. Група са највећим учешћем у овом сектору (21,0%) – Гајење жита (осим пиринча), легуминоза и уљарица бележи раст од 81,7% у периоду јануар–март 2023. године. Следеће по учешћу (19,6%) јесу групе: Гајење поврћа, коренастих и кртоластих биљака – која је остварила раст увоза од 29,5%, као и Гајење агрума – која је забележила раст у увозу овог сектора од 6,1% и учешће од 10,7%.

5.6. РУДАРСТВО (Б) (учешће од 6,9% у укупном извозу и 12,9% у укупном увозу)

Сектор Рударство бележи раст учешћа у укупном извозу – са 6,1% у првом кварталу 2022. године на 6,9% у истом периоду текуће године. Остварена вредност извоза у периоду јануар–март 2023. године износила је 501,3 милиона евра, што је за 29,4% више у односу на исти период 2022. године. Овај резултат је последица раста извоза руда метала, групе која чини 98,8% извоза читавог сектора Рударство, а која је остварила раст од 29,6% у односу на први квартал 2022. године.

Вредност увоза овог сектора у првом кварталу 2023. године износи 1,2 милијарде евра, што представља учешће од 12,9% у укупном увозу (13,6% у истом периоду претходне године). У прва три месеца у сектору Рударство остварен је пад увоза од 4,6% у односу на први квартал 2022. године.

Пад увоза у овом сектору највећим делом је проузрокован падом од 13,7% у увозу сирове нафте и природног гаса, групе која чини 81,5% увоза читавог сектора.



РЕЧНИК ТЕРМИНА

Роба која није класификована по КД (2010) обухвата робу на складиштењу, робу у слободној зони, као и робу за коју није попуњена царинска тарифа.

6. УНУТРАШЊА ТРГОВИНА

6.1. ПРОМЕТ РОБЕ У ТРГОВИНИ НА МАЛО (Област 47 Класификације делатности)

Промет робе у трговини на мало у првом кварталу 2023. године, у односу на исти период 2022. године, већи је у текућим ценама за 11,7%, док је у сталним ценама мањи за 3,4%.

Табела 6.1. Промет робе у трговини на мало, индекси (поређење са истим периодом претходне године)

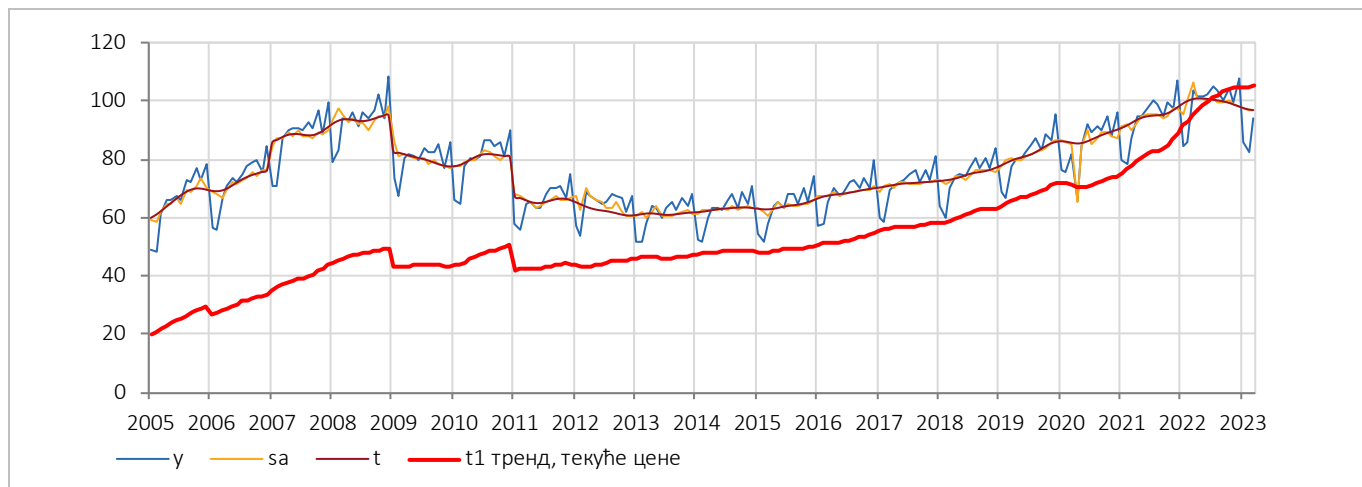
	2021				2022				2023	
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q1-Q2 ¹
Текуће цене	104,8	124,2	114,3	118,9	124,0	121,4	123,0	120,1	111,7	114,5
Сталне цене ²	104,7	118,6	107,7	108,4	111,0	106,2	105,0	102,2	96,6	99,0

¹ Прогнозе (добијене на бази модела анализе временских серија).

² Индекси су прерачунати преко месечних индекса у сталним ценама.

Наставља се тренд раста промета у трговини на мало, присутан већ десет година уназад. Стопе раста промета у текућим ценама су знатно више него у сталним ценама, што је последица убрзане инфлације.

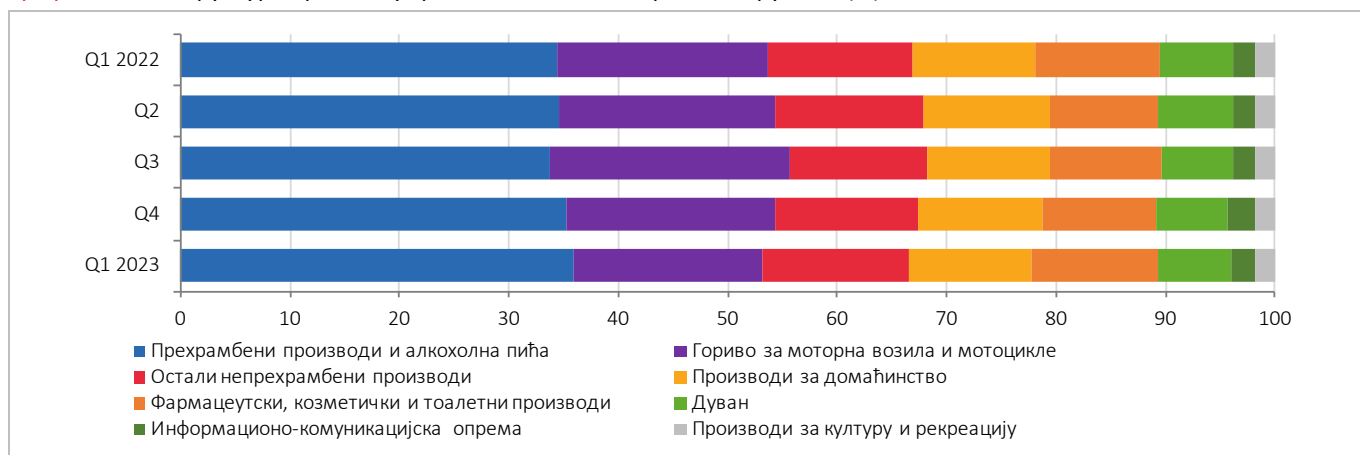
Графикон 6.1. Компоненте временске серије промета робе у трговини на мало у сталним ценама, индекси (у – оригинална серија, sa – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд-циклус компонента; просек 2022 = 100)



Посматрано по робним групама, у првом кварталу 2023. године, у поређењу са истим кварталом претходне године, највећи раст промета у текућим ценама остварен је у трговини хране, пића и дувана (15,8%), а затим у трговини непрехрамбеним производима (11,1%). Најмањи раст трговине у текућим ценама забележен је у категорији Моторна горива и износи 1,9%. За разлику од текућих цена, све посматране робне групе, у првом кварталу 2023. године, у поређењу са истим кварталом претходне године, бележе пад у сталним ценама. Највећи пад трговине у сталним ценама забележен је у категоријама Храна, пиће и дуван и Непрехрамбени производи, осим моторних горива и износи 4,8%, док је најмањи пад забележен у категорији Моторна горива и износи 1,9%.

У структури промета робе у трговини на мало у првом кварталу 2023. године најзаступљенији су били прехранбени производи и алкохолна пића (36,0%), затим гориво за моторна возила и мотоцикле (17,1%) и остали непрехрамбени производи (13,4%).

Графикон 6.2. Структура промета у трговини на мало по робним групама (%)



6.2. ПРОМЕТ РОБЕ У ТРГОВИНИ НА ВЕЛИКО (Област 46 Класификације делатности)

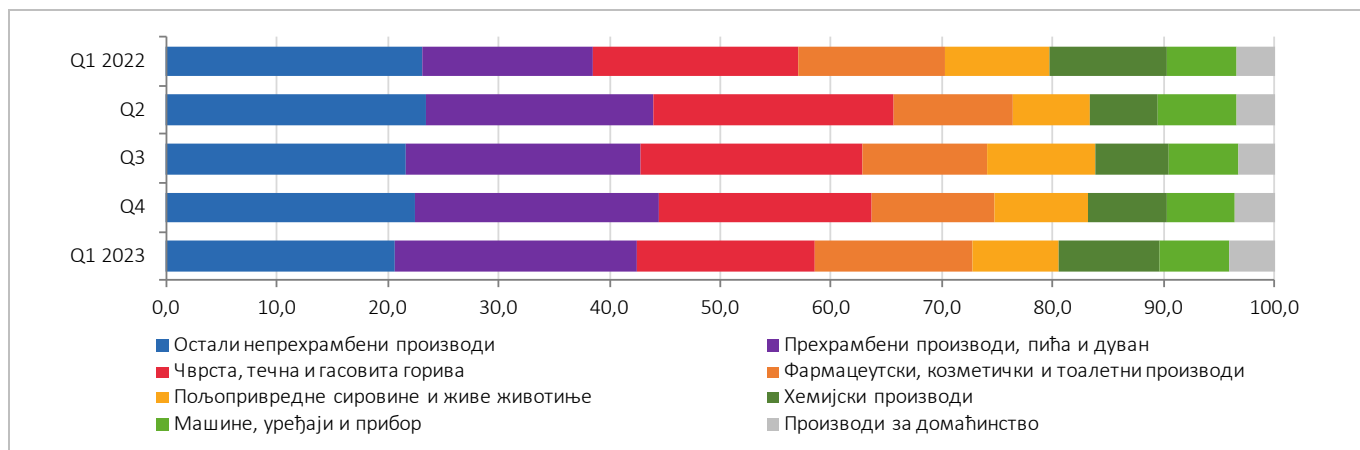
Промет робе у трговини на велико у првом кварталу 2023. године, у односу на исти период претходне године, бележи раст од 4,3% у текућим ценама.

Табела 6.2. Промет робе у трговини на велико, индекси (поређење са истим периодом претходне године)

	2021				2022				2023
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1
Текуће цене	110,9	133,5	123,6	126,5	120,1	122,6	115,2	111,4	104,3

Посматрано по робним групама, у првом кварталу 2023. године, у структури промета робе у трговини на велико најзаступљенији су били: Прехранбени производи, пића и дуван (21,7%), Остали прехранбени производи (20,7%) и Чврста, течна и гасовита горива (16,1%).

Графикон 6.3. Структура промета у трговини на велико по робним групама (%)



6.3. ПРОМЕТ РОБЕ У ТРГОВИНИ НА ВЕЛИКО И МАЛО И ПОПРАВКА МОТОРНИХ ВОЗИЛА (Област 45 Класификације делатности)

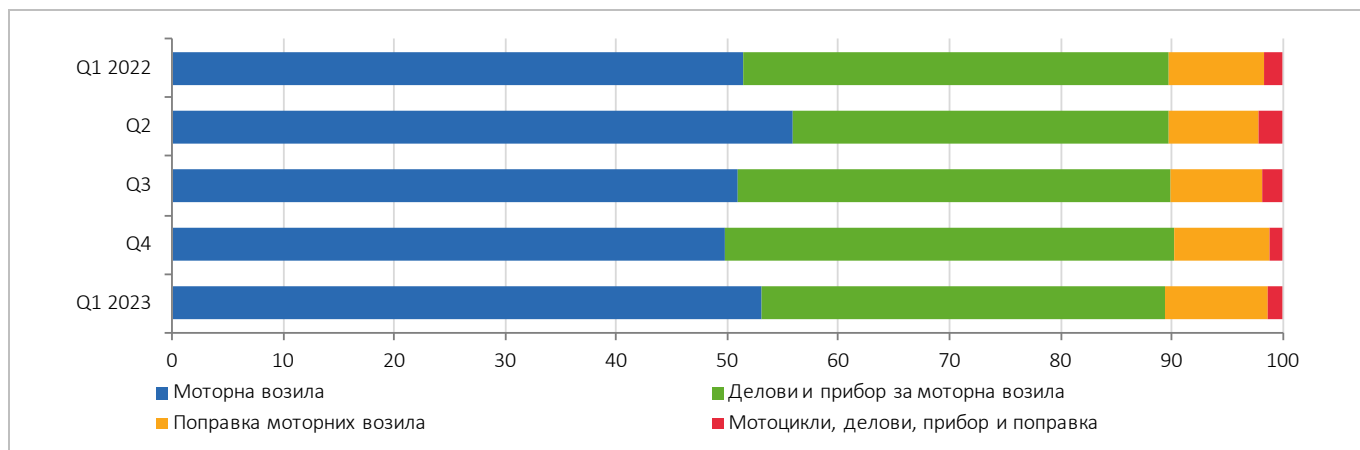
Промет робе у трговини на велико и мало и поправка моторних возила у првом кварталу 2023. године, у односу на исти период 2022. године, бележи раст од 12,5% у текућим ценама.

Табела 6.3. Промет робе у трговини на велико и мало и поправка моторних возила, индекси (поређење са истим периодом претходне године)

	2021				2022				2023
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1
Текуће цене	111,1	138,4	113,6	116,1	124,5	124,8	118,8	121,3	112,5

Посматрано по робним групама, у првом кварталу 2023. године, слично као у претходним кварталима, у структури промета робе у трговини на велико и мало и поправци моторних возила била су најзаступљенија Моторна возила (53,0%) и Делови и прибор за моторна возила (36,4%).

Графикон 6.4. Структура промета у трговини на велико и мало и поправци моторних возила по робним групама (%)



НАПОМЕНА

Индекси промета робе трговине на мало у сталним ценама добијени су дефлационирањем индекса у текућим ценама одговарајућим индексима потрошачких цена, из којих су искључени: вода (из комуналних система), струја и моторна возила, мотоцикли и делови.

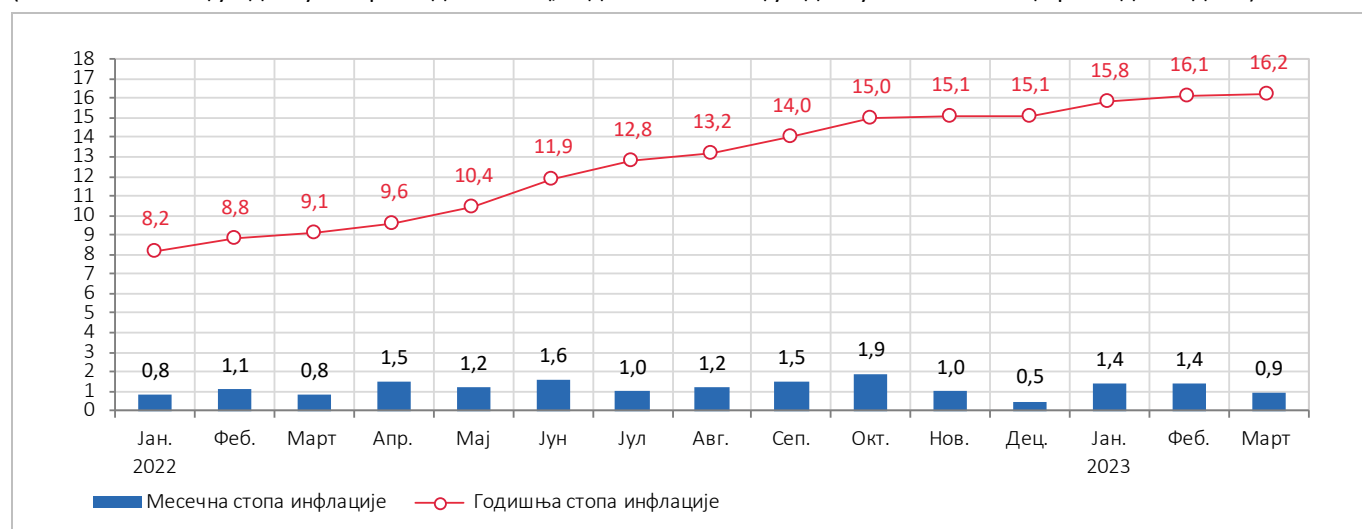
7. ЦЕНЕ

У Q1 2023. години остварен је просечан међугодишњи раст потрошачких цена од 16,0%. Посматрано на нивоу производа, највећи утицај на раст потрошачких цена имао је раст цена млека, сира и јаја, меса, чврстих горива (огрев), хлеба и житарица, поврћа, и ел. енергије за домаћинство.

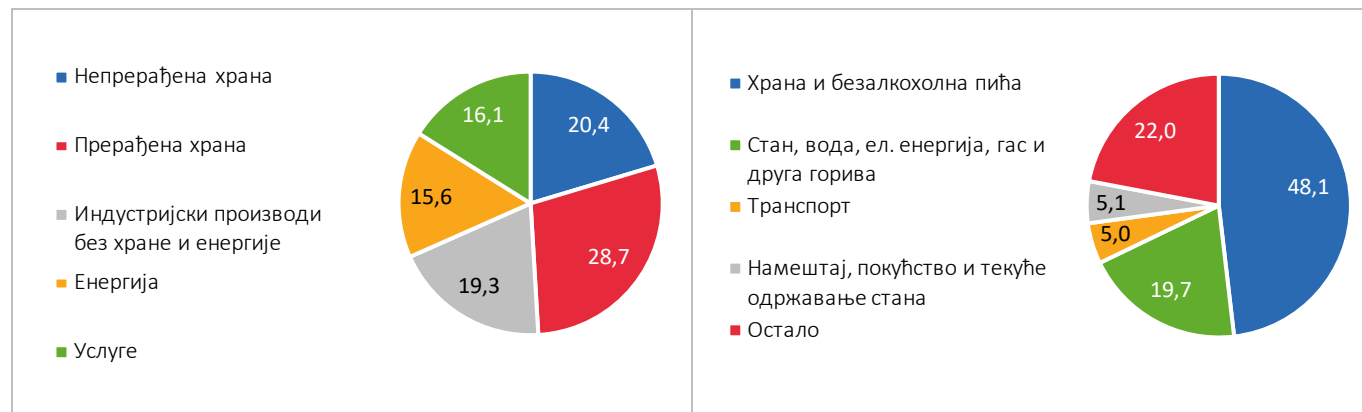
Табела 7.1. Потрошачке цене, међугодишња стопа инфлације (%) (квартал у односу на исти квартал претходне године)

	2022				2023			
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4
Потрошачке цене	8,7	10,6	13,3	15,1	16,0	-	-	-

Графикон 7.1. Стопа инфлације мерена индексима потрошачких цена (%) (месечна – месец у односу на претходни месец; годишња – месец у односу на исти месец претходне године)



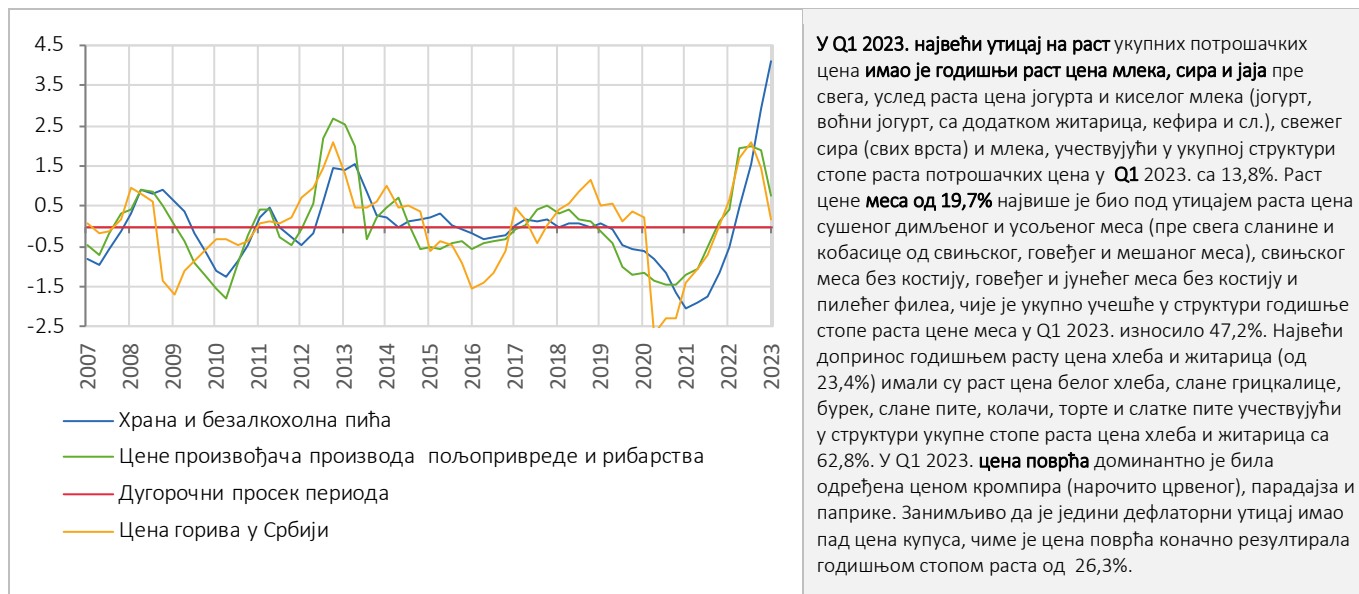
Графикон 7.2. Структура просечне годишње стопе раста потрошачких цена (од 16,0%) према намени и основним групама производа, Q1 2023. (тотал = 100) (%)



7.1. МЛЕЧНИ ПРОИЗВОДИ, МЕСО, ХЛЕБ, ЖИТАРИЦЕ И ПОВРЋЕ

(учешће у годишњој стопи раста потрошачких цена у Q1 2023 – 35,6%)

Графикон 7.3. Кретање цена хране и безалкохолних пића и произвођача пољопривредних производа; десезонирани и стандардизовани квартални подаци, одступања од просека периода (%), Q1 2007 – Q1 2023.



Подаци са графикона 7.3 приказују (а егзактно потврђују унакрсним корелограмом) да цена горива предњачи ценама произвођача пољопривредних производа за око један квартал, док цене произвођача пољопривредних производа предњаче цени хране такође један квартал. То дакле значи да раст (пад) цене горива у текућем кварталу води расту (паду) цене произвођача пољопривредних производа у наредном кварталу, и последично да раст (пад) цене произвођача пољопривредних производа у текућем кварталу води расту (паду) цена хране у наредном кварталу. Другим речима, промена цене горива свој коначан епилог на цену хране добија у просеку након два квартала.

7.2. ЧВРСТА ГОРИВА – ОГРЕВ (учешће у годишњој стопи раста потрошачких цена у Q1 2023 – 6,9%)

Графикон 7.4. Кретање цена дрвних горива и произвођачких цена сектора производње и прераде дрвета и производа од дрвета (осим намештаја) за домаће тржиште; детрендовани и стандардизовани подаци, одступања од просека периода (%), Q1 2014 – Q1 2023.



7.3. ЕЛЕКТРИЧНА ЕНЕРГИЈА ЗА ДОМАЋИНСТВО

(учешће у годишњој стопи раста потрошачких цена у Q1 2023 – 5,6%)

Графикон 7.5. Кретање цена електричне енергије за домаћинства и произвођачких цена сектора производње ел. енергије, гаса, паре и климатизација, детрендовани и стандардизовани подаци, одступања од просека периода (%) Q1 2010 – Q1 2023.



8. ТРЖИШТЕ РАДА

У Републици Србији је у првом кварталу 2023. године било запослено 2,836 милиона лица, незапослено 317,8 хиљада лица, а ван радне снаге 2,562 милиона лица старијих од 15 година.

Стопа незапослености износи 10,1% и, у поређењу са четвртим кварталом 2022. године, виша је за 0,7 п. п., при чему је број незапослених лица повећан за 25,2 хиљаде, док је број лица ван радне снаге мањи за 61,4 хиљаду.

Регионално посматрано, стопа незапослености у првом кварталу 2023, у поређењу са претходним кварталом, бележи пад у Београдском региону (са 7,8% на 7,6%) и Региону Шумадије и Западне Србије (са 10,4% на 10,2%), наспрот Региону Војводине (са 7,8% на 8,8%) и Региону Јужне и Источне Србије (са 12,3% на 14,9%), где је стопа незапослености забележила раст.

Графикон 8.1. Кретање стопа запослености и незапослености лица старости 15 и више година (%)¹⁰



(р) – ревидирани подаци¹¹

Табела 8.1. Стопе активности, запослености и незапослености

	2022 (р)				2023
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1
Стопа активности (%)	54,4	54,8	55,1	54,2	55,2
Стопа запослености (%)	48,5	49,9	50,2	49,1	49,6
Стопа незапослености (%)	10,9	8,9	9,0	9,4	10,1

¹⁰ Од 2021. године, Републички завод за статистику спроводи истраживање Анкета о радној снази према новој, редизајнираној методологији Евростата. Методологија је промењена у складу са новом Уредбом Европског парламента и Савета, која је ступила на снагу 1. јануара 2021. године. Више информација о методолошким променама и њиховим ефектима на главне статистичке показатеље може се наћи у посебној публикацији путем линка: <https://www.stat.gov.rs/vesti/20210628-anketa-o-radnoj-snazi-nova-metodologija/>

¹¹ Оцене за први квартал 2023. године израчунате су на основу демографских процена за 2022. годину, према Попису становништва, домаћинстава и станова 2022. године. За израчунавање оцена закључно са четвртим кварталом 2022. године коришћене су демографске процене које су засноване на Попису 2011. године. Како би се обезбедила упоредивост података из првог квартала 2023. са подацима из 2022. године извршена је ревизија података АРС-а на основу ревизије демографских процена које су засноване на Попису 2022. У наредним месецима, на основу ревидираних података процена становништва за међупописни период, биће извршена ревизија података АРС-а за релевантни период пре 2022. године. Постпописна ревизија врши се у складу са Општом политиком ревизије Републичког завода за статистику, која је у потпуности усклађена са смерницама из Приручника о политици ревизија у Европском статистичком систему (*ESS Guidelines on Revision Policy*), а који је усвојен од стране Комитета Европског статистичког система (*European Statistical System Committee*). Циљ постпописне ревизије података АРС-а јесте обезбеђивање упоредивости без прекида временске серије.

Табела 8.2. Тржиште рада – лица старости 15 и више година

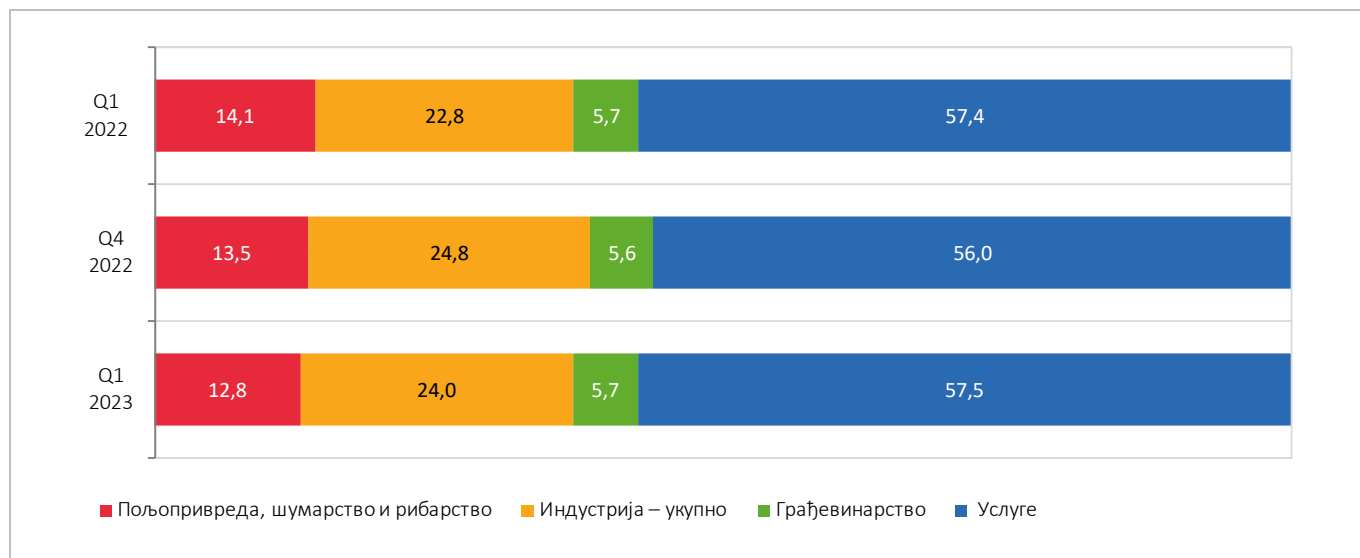
	Актуелни квартал	Претходни квартал (р)		Исти квартал претходне године (р)	
	Q1 2023 (у хиљ.)	Q4 2022 (у хиљ.)	промена, %	Q1 2022 (у хиљ.)	промена, %
Незапослени	317,8	292,6	8,6	342,6	-7,2
Запослени	2 835,9	2 816,8	0,7	2 804,3	1,1
	%	%	промена, п. п.	%	промена, п. п.
Стопа незапослености	10,1	9,4	0,7	10,9	-0,8
Стопа запослености	49,6	49,1	0,5	48,5	1,1

(р) – ревидирани подаци

Посматрано по секторима, највеће учешће броја запослених у првом кварталу 2023. забележено је у услужном сектору (57,5%), затим у индустрији (24%) и пољопривреди (12,8%), а најмање у грађевинарству (5,7%). У поређењу са претходним кварталом, пад учешћа запослених бележе сектори Пољопривреда, шумарство и рибарство (са 13,5% на 12,8%) и Индустрија (са 24,8% на 24%). С друге стране, раст учешћа запослених забележили су сектори услуге (са 56% на 57,5%) и Грађевинарство (са 5,6% на 5,7%).

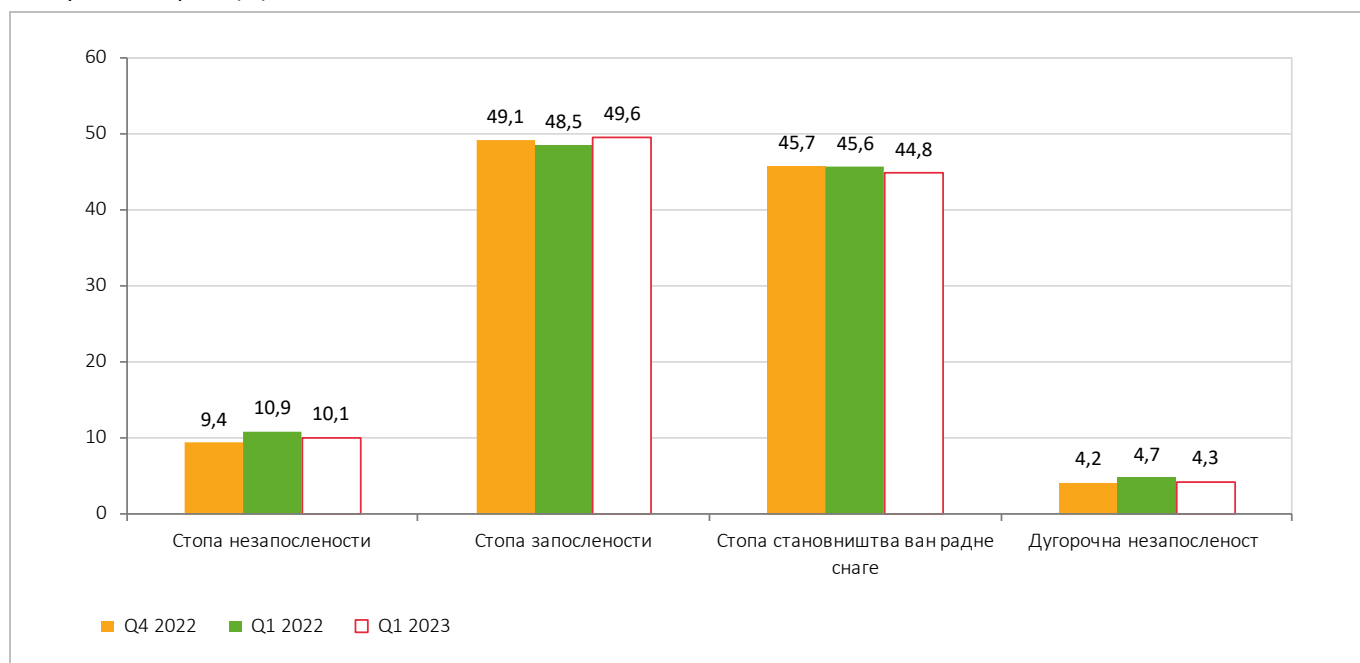
У међугодишњој периодици (I квартал 2023 – I квартал 2022), највећи пад удела запослених забележен је у сектору Пољопривреда, шумарство и рибарство (са 14,1% на 12,8%), на супрот сектору индустрије, где је забележен највећи раст (са 22,8% на 24%).

Графикон 8.2. Учешће запослених по секторима (%)



Трендови на тржишту рада у знатној мери су остали отпорни на успоравање динамике привредне активности, захваљујући, пре свега, макроекономској стабилности успостављеној у претходном периоду. Тако су почетком 2023. године забележена позитивна кретања, која се, првенствено, одражавају преко међугодишњег раста запослености, уз истовремено смањење незапослености, али, под утицајем геополитичких тензија, ипак по нешто успоренијој динамици.

Графикон 8.3. Тржиште рада – најважнији показатељи за претходни квартал, исти квартал претходне године и актуелни квартал (%)



8.1. ПОРЕЂЕЊЕ СА ПРЕТХОДНИМ КВАРТАЛОМ

У поређењу са претходним, четвртим кварталом 2022, број запослених већи је за 19,1 хиљаду, уз раст незапослених за 25,2 хиљаде лица и пад становништва ван радне снаге (за 61,4 хиљаде лица), што је довело до раста стопе запослености за 0,5 п. п. и стопе незапослености за 0,7 п. п., као и пада стопе становништва ван радне снаге за 0,9 п. п.

И у популацији младих, старости 15–24 године, бележе се исти међуквартални трендови у кретању основних контингената становништва као и у укупној популацији. Смањење стопе становништва ван радне снаге од 0,7 п. п. праћено је повећањем стопе запослености (0,3 п. п.) и стопе незапослености (0,6 п. п.).

Стопа дугорочне незапослености износила је 4,3%, што је за 0,1 п. п. више него у четвртм кварталу 2022.

Посматрано према полу, стопа незапослености у првом кварталу 2023, у односу на претходни квартал, бележи раст код оба пола, и то за 1,2 п. п. код женске популације и за 0,2 п. п. код мушке популације.

Стопа незапослености мушке популације бележи раст у Региону Војводине са 7,8% на 9,3% и Региону Јужне и Источне Србије са 12,7% на 14,1%, док наспрот томе пад стопе незапослености бележе Регион Шумадије и Западне Србије са 10,1% на 9,9% и Београдски регион са 8,5% на 6,8%.

Када је у питању стопа незапослености женске популације, раст је забележен у готово свим регионима, и то: у Београдском региону са 7% на 8,4%, Региону Војводине са 7,7% на 8,2%, и Региону Јужне и Источне Србије са 11,7% на 16,1%, са изузетком Региона Шумадије и Западне Србије, који је остварио пад са 10,9% на 10,5%.

Посматрано према професионалном статусу, у односу на претходни квартал, број запослених лица је повећан у категорији samozапослених (за 1,3%) и неплаћених породичних радника (за 5,8%), док је код запослених радника забележен пад од 4,1%.

Табела 8.3. Запосленост по професионалном статусу, поређење Q4 2022 – Q1 2023.

	Q4 2022 (у хиљ.)	Q1 2023 (у хиљ.)	Промена, %
Запослена лица – укупно	2 816,8	2 835,9	0,7
Самозапослени	474,5	454,9	1,3
Запослени радници	2 182,5	2 211,9	-4,1
Неплаћени породични радници	159,8	169,1	5,8

8.2. ПОРЕЂЕЊЕ СА ИСТИМ КВАРТАЛОМ ПРЕТХОДНЕ ГОДИНЕ

У поређењу са истим кварталом претходне године, број незапослених лица смањен је за 7,2% (са 342,6 хиљада на 317,8 хиљада). Истовремено, број запослених лица је већи за 1,1% (са 2 804,3 у првом кварталу 2022. на 2 835,9 у првом кварталу 2023. године).

Стопа незапослености младих (старости од 15 до 24 године) у првом кварталу 2023. износила је 24,9%, што је за 3,7 п. п. мање у односу на први квартал 2022, када је износила 21,2%.

Стопа дугорочне незапослености бележи пад на међугодишњем нивоу. У првом кварталу 2023. године стопа дугорочне незапослености износила је 4,3%, што је, у односу на први квартал 2022. године, смањење од 0,4%.

Посматрано према полу, стопа незапослености у првом кварталу 2023, у поређењу са истим кварталом претходне године, бележи пад код оба пола, и то за 1% код жена, а за 0,7 п. п., код мушке популације.

Посматрано по регионима, стопа незапослености мушкараца је у готово свим регионима смањена: у Београдском региону са 8,1% на 6,8%, у Региону Војводине са 10% на 9,3%, и у Региону Шумадије и Западне Србије са 10,9% на 9,9%, са изузетком Региона Јужне и Источне Србије, где је забележен незнатан раст (са 13,4% на 14,1%).

Стопа незапослености женске популације бележи раст у Београдском региону са 8,2% на 8,4% и Региону Јужне и Источне Србије са 14,3% на 16,1%, док, насупрот томе, пад стопе незапослености бележе Регион Шумадије и Западне Србије са 14,1% на 10,5% и Регион Војводине са 9,4% на 8,2%.

Посматрано према професионалном статусу, у односу на исти квартал 2022, број запослених лица је повећан у категорији неплаћених породичних радника (за 1,7%) и запослених радника (за 2%), док пад бележи категорија самозапослених за 3,3%.

Табела 8.4. Запосленост по професионалном статусу, поређење Q1 2022 – Q1 2023.

	Q1 2022 (у хиљ.)	Q1 2023 (у хиљ.)	Промена, %
Запослена лица – укупно	2 804,3	2 835,9	1,1
Самозапослени	470,4	454,9	-3,3
Запослени радници	2 167,6	2 211,9	2,0
Неплаћени породични радници	166,3	169,1	1,7



РЕЧНИК ТЕРМИНА

Активно становништво (радну снагу) чине сва запослена и незапослена лица.

Запослени су лица старости 15–89 година која су најмање један сат у посматраној седмици обављала неки плаћени посао (у новцу или натури), као и лица која су имала запослење, али која су у тој седмици била привремено одсутна са посла. Према класификацији професионалног статуса запослених, они се деле на *самозапослене*, *запослене раднике* и *помажуће чланове у породичном послу*.

Самозапослени су она лица која раде самостално у властитом предузећу, установи, приватној радњи или на пољопривредном имању, као и лица која обављају самосталну професионалну делатност или неки други посао за сопствени рачун. Самозапослена су она лица која сама одређују услове свог рада (као и рада својих запослених) и носе ризик за свој посао.

Запослени радници су она лица која раде за послодавца у било ком сектору својине, без обзира на то да ли имају формални уговор о запослењу или раде на основу усменог договора. Чланови домаћинства који помажу у обављању породичног посла и који су плаћени за свој рад сматрају се запосленим радницима.

Неплаћени породични радници су лица која помажу другом члану домаћинства у вођењу породичног посла или пољопривредног газдинства, а да при томе нису плаћена за тај рад. Ова лица сматрају се запосленима и поред тога што нису плаћена за свој рад, пошто од свог рада имају користи у виду бенефиција као што су смештај, храна и сл.

Незапослени су лица старости 15–74 године која нису обављала ниједан плаћени посао у посматраној седмици, активно су тражила посао током четири седмице које су претходиле посматраној седмици и у могућности су да почну да раде у року од две седмице након истека посматране седмице.

Становништво ван радне снаге чине сва лица стара 15 и више година која нису сврстана у запослено или незапослено становништво. У становништво ван радне снаге спадају студенти, пензионери, лица која обављају кућне послове, као и остала лица која у посматраној седмици нису обављала ниједан плаћени посао, нису активно тражила посао или нису била у могућности да почну да раде у року од две седмице након истека посматране седмице.

Стопа активности представља удео активног становништва у укупној посматраној популацији (становништву старом 15 и више година).

Стопа запослености представља удео запослених у укупној посматраној популацији (становништву старом 15 и више година).

Стопа незапослености представља удео незапослених у радној снази (запослени и незапослени).

Стопа дугорочне незапослености представља удео лица незапослених дуже од годину дана у радној снази (запослени и незапослени) старости 15 и више година.

Стопа становништва ван радне снаге представља проценат становништва ван радне снаге у укупном становништву старом 15 и више година.

9. ЗАРАДЕ

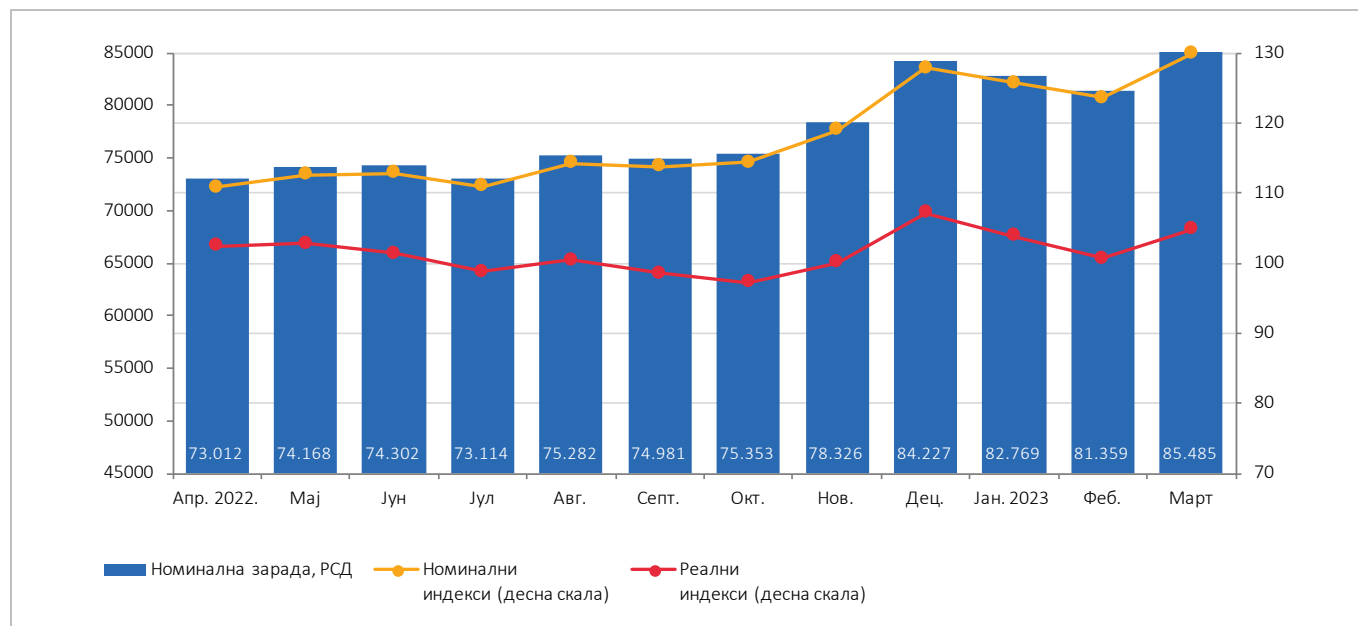
Просечна зарада без пореза и доприноса обрачуната у Републици Србији за први квартал 2023. године износила је 83 208 динара.

У поређењу са истим периодом претходне године, номинално је виша за 15,5%, док је реално нижа за 0,4%. У односу на претходни квартал, тј. четврти квартал 2022, номинално је виша за 4,9%, док је реално виша за 1,5%.

Табела 9.1. Зараде без пореза и доприноса – реални и номинални индекси (поређење са истим периодом претходне године)

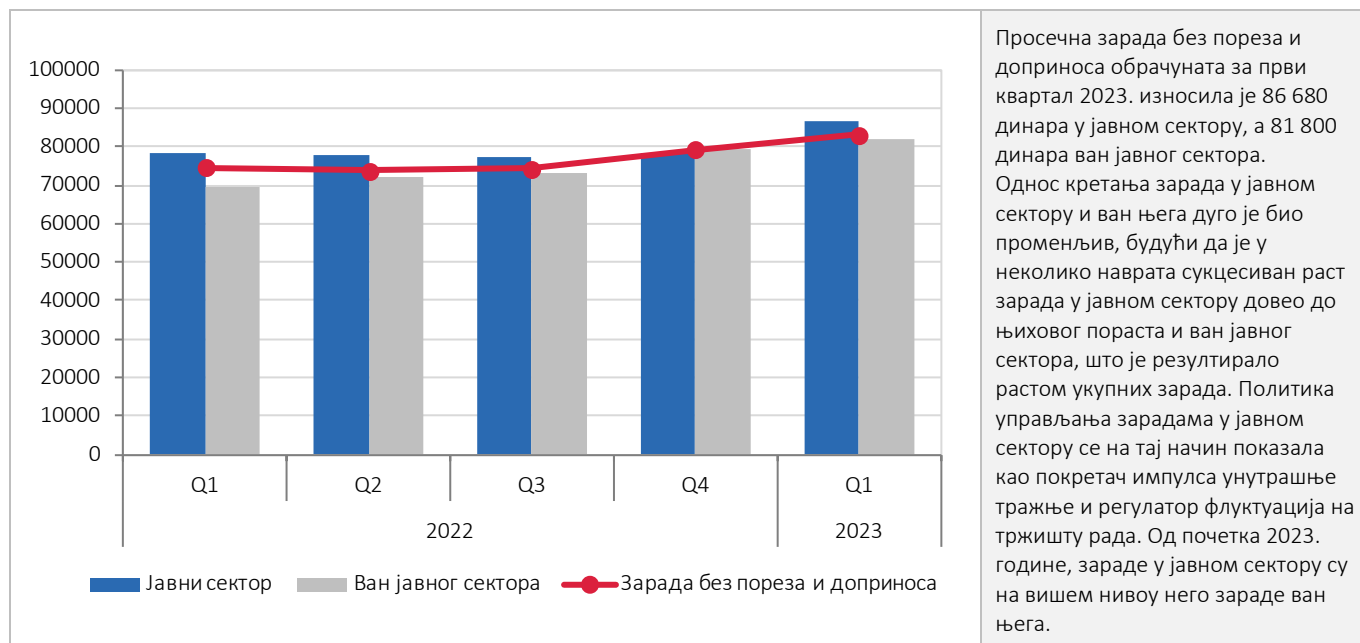
	2020				2021				2022				2023
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1
Реални индекси	108,3	107,4	107,4	107,6	105,8	106,4	104,5	104,5	104,3	102,7	101,3	98,6	99,6
Номинални индекси	110,3	108,5	109,4	109,3	107,3	109,8	109,2	112,1	113,4	113,6	114,8	113,4	115,5

Графикон 9.1. Зараде без пореза и доприноса, кретање номиналних и реалних индекса (просек 2021 = 100)



Номиналне зараде су се од почетка године кретале у складу са кретањем реалне економије и буџета, истовремено се прилагођавајући тржишним показатељима, тј. понуди и потражњи радне снаге. Просечна зарада без пореза и доприноса бележи тренд раста и у марту 2023, са износом од 85 485 РСД, достиже међугодишњи раст од 14,5% номинално, док је реално нижа за 1,5%. На раст зарада утицала је и одлука о повећању минималне цене рада са 201,2 динара по радном часу у 2022. години на 230 динара у 2023. години. Такође, просечна зарада без пореза и доприноса, изражена у еврима, као показатељ животног стандарда и међународне конкурентности привреде Републике Србије, бележи раст и у марту 2023. достиже вредност од 729 евра или међугодишњи раст од 15%, што је приближно номиналном расту зарада услед релативне стабилности курса динара према евр.

Графикон 9.2. Зараде без пореза и доприноса у јавном сектору и ван јавног сектора (у РСД)



Просечна зарада без пореза и доприноса обрачуната за први квартал 2023. износила је 86 680 динара у јавном сектору, а 81 800 динара ван јавног сектора. Однос кретања зарада у јавном сектору и ван њега дуго је био променљив, будући да је у неколико наврата суцесиван раст зарада у јавном сектору довео до њиховог пораста и ван јавног сектора, што је резултирало растом укупних зарада. Политика управљања зарадама у јавном сектору се на тај начин показала као покретач импулса унутрашње тражње и регулатор флукуација на тржишту рада. Од почетка 2023. године, зараде у јавном сектору су на вишем нивоу него зараде ван њега.

Просечне зараде без пореза и доприноса у јавном сектору (јануар–март 2023)

Јавни сектор – укупно	86 680 РСД
Јавна државна предузећа	93 621 РСД
Јавна локална предузећа	77 515 РСД
Администрација – сви нивои	93 975 РСД
Ниво државе	98 010 РСД
Ниво аутономне покрајине	106 485 РСД
Ниво локалне самоуправе	73 452 РСД
Здравствени и социјални рад	86 272 РСД
Образовање и култура	79 129 РСД

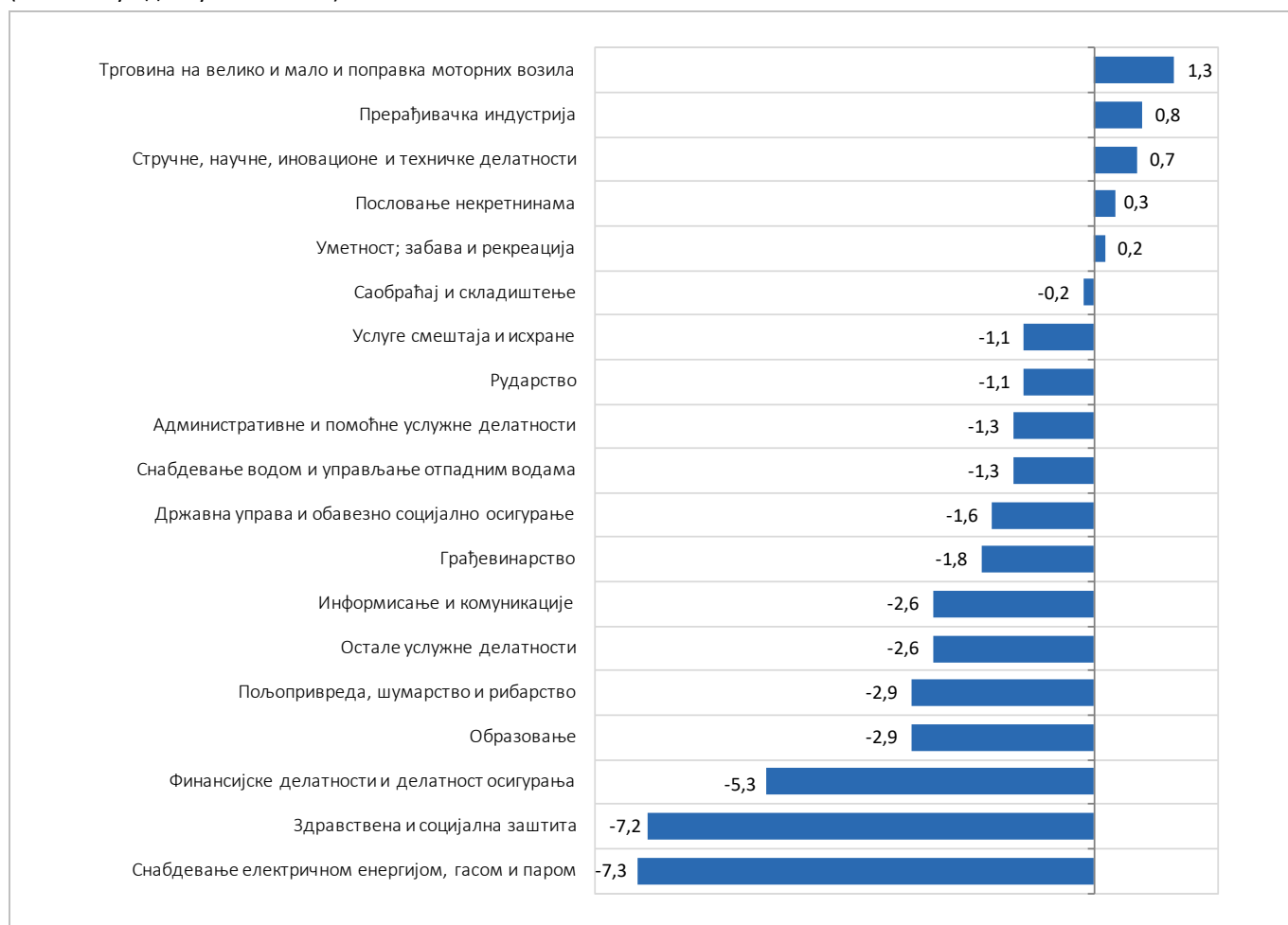
Поређењем зарада без пореза и доприноса по секторима КД (2010) запажа се да је највећи реалан раст у Q1 2023. године, у односу на исти период 2022. године, остварен у секторима Трговина на велико и мало и поправка моторних возила (1,3%), Прерађивачка индустрија (0,8%) и Стручне, научне, иновационе и техничке делатности (0,7%).

Највиша зарада без пореза и доприноса у Q1 2023. године обрачуната је у следећим областима: Рачунарско програмирање и консултантске делатности (255 439), Ваздушни саобраћај (178 606 динар), Научно истраживање и развој (174 434) и Експлоатација сирове нафте и природног гаса (167 123).

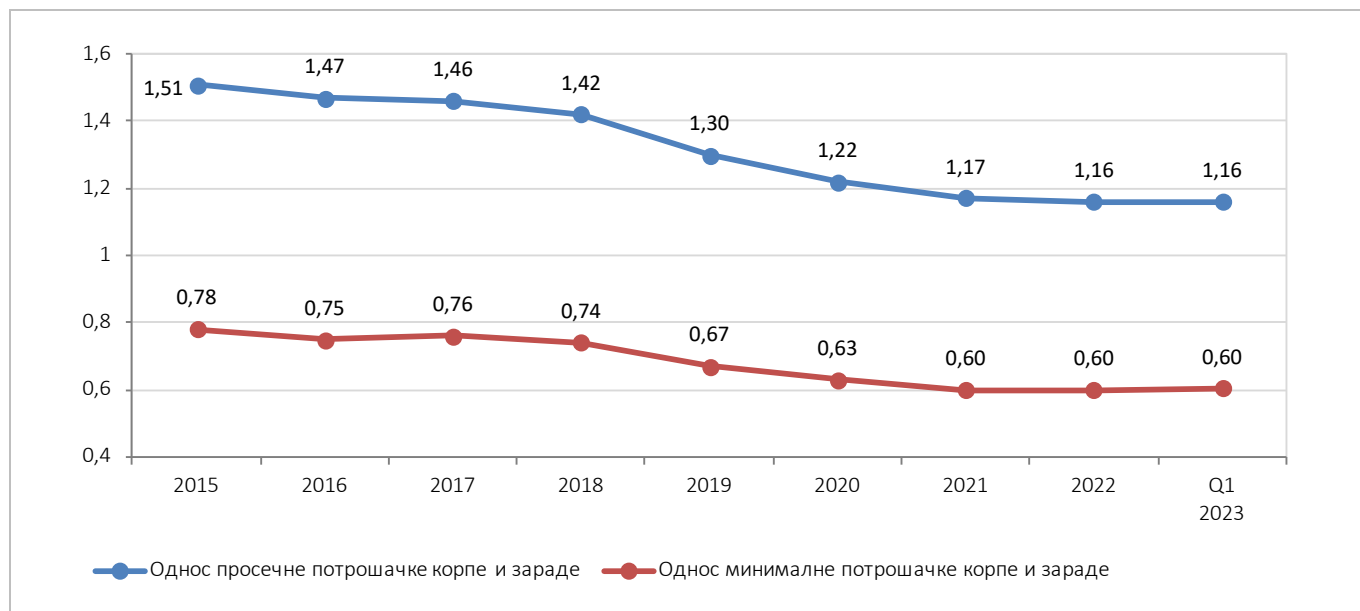
У свим осталим областима зараде су се кретале у распону од 46 393 динара (Делатност припремања и послуживања хране и пића) до 150 978 динара (Управљачке делатности; саветовање у вези са управљањем).

Посматрано по регионима, највиша просечна зарада без пореза и доприноса у Q1 2023. године обрачуната је у Београдском региону (105 304 динара). У Региону Војводине зарада је износила 79 113 динара, у Региону Јужне и Источне Србије 71 461 динар, а у Региону Шумадије и Западне Србије 69 240 динара.

Графикон 9.3. Реални раст зарада без пореза и доприноса по секторима КД (2010) (Q1 2023. у односу на Q1 2022.)



Графикон 9.4. Однос потрошачке корпе¹² и зараде без пореза и доприноса



Раст животног стандарда становништва у периоду 2015–2022. резултат је, пре свега, динамичног раста зарада. У 2015. години однос просечне потрошачке корпе и просечне зараде (без пореза и доприноса) износио је 1,51, док је у 2022. износио 1,16, што указује да, док је у 2015. за просечну потрошачку корпу домаћинству било потребно 1,51 просечна зарада, у 2022. тај однос је побољшан, тако да је за просечну потрошачку корпу домаћинству било потребно 1,16 просечних зарада.

Однос просечне потрошачке корпе и зараде без пореза и доприноса у првом кварталу 2023. године указује на незнатан раст куповне моћи у односу на претходни квартал. За покриће просечне потрошачке корпе у првом кварталу 2023. године било је потребно издвојити 1,16 просечних зарада (у четвртном кварталу 2022. – 1,17), док је за покриће минималне потрошачке корпе било довољно 0,60 просечне зараде (у четвртном кварталу 2022. – 0,61).

У поређењу са истим кварталом претходне године, однос просечне потрошачке корпе и зараде без пореза и доприноса од 1,16 указује на пад куповне моћи (у првом кварталу 2022. – 1,13), при чему минимална потрошачка корпа од 0,60 просечне зараде незнатно превазилази ниво из истог квартала претходне године (0,59).

Посматрано по градовима, у првом кварталу 2023. године, куповну моћ (однос просечне потрошачке корпе и просечне зараде) изнад просека Републике (1,17) имали су Београд (0,95), Нови Сад (1,09), Ниш (1,14) и Крагујевац (1,16), док су у осталим градовима, који се статистички прате, просечне зараде покривале минималну, али не и просечну потрошачку корпу домаћинства.

¹² Минимална потрошачка корпа односи се на потрошњу домаћинства која обезбеђује одржавање живота и радног капацитета чланова домаћинства, имајући у виду оптимални биохемијски састав хране (угљени хидрати, беланчевине, масти и калорије). Укупну вредност минималне потрошачке корпе чини збир издатака за храну и осталих производа и услуга који чине личну потрошњу домаћинства.

Просечна потрошачка корпа односи се на потрошњу производа и услуга личне потрошње просечног домаћинства.

Од јануара 2011. године почело је објављивање нове просечне и нове минималне потрошачке корпе, које су израчунате од јануара 2008. године по новој методологији у Републичком заводу за статистику.

10. ТУРИЗАМ

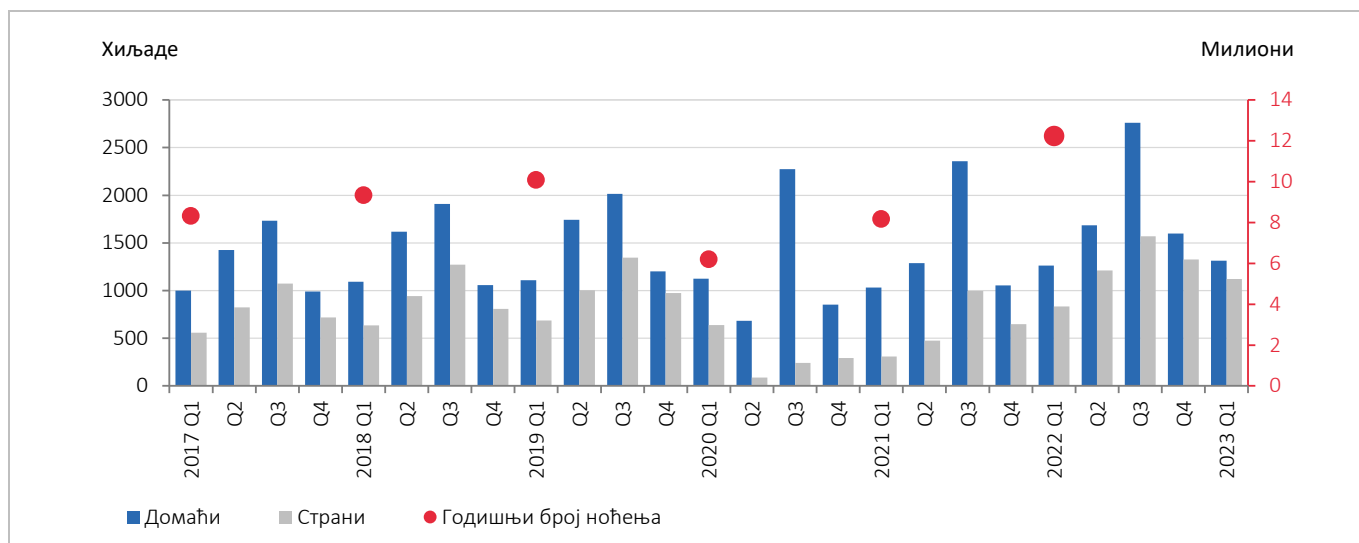
Мултидимензионална и комплексна природа туризма карактерише га као активност испреплетану са многим другим економским активностима – јер, поред пружања смештаја и гастрономских услуга, неизоставне делатности у вези са туризмом су и транспорт, културно-рекреационе делатности, платни промет итд. Изузев тога што промовише и обликује национални идентитет једне земље, туризам има велику улогу и у њеној економији – у неким регионима је чак и једини фактор креирања радних места за локалну популацију и, уопште, једини чинилац одрживог развоја – због чега заслужује посебну аналитичку пажњу.

10.1. НОЋЕЊА ТУРИСТА

Експанзија туризма у Републици Србији започета је 2015. године, најпре подстицајним мерама домаћег туризма, али и порастом интересовања страних туриста у овом периоду. Изражено бројем ноћења, туристички промет је био у порасту све до 2019. године, када је остварен рекордан број од укупно 10,1 милион ноћења. У 2020. години долази до контракције туристичке активности и пада броја ноћења на 6,2 милиона, где су домаћи туристи остварили скоро 5 милиона, а страни око 1,3 милиона ноћења. У 2021. години долази до опоравка и раста броја ноћења на 8,2 милиона. Растући тренд изражен бројем туристичких ноћења у Републици Србији је настављен и у претходној 2022. години, када је забележено 12,2 милиона ноћења или 50% више него 2021. године. Иако су домаћи туристи поново остварили доминантан број ноћења, и страни туристи су гостовали у нашој земљи у готово дупло већем броју (4,9 милиона) него у 2021. години.

У првом кварталу 2023. године број остварених туристичких ноћења износио је 2,4 милиона, што је за 16% више у односу на први квартал 2022. године. Домаћи туристи су остварили 3,9%, а страни 34,4% од укупног броја ноћења.

Графикон 10.1. Ноћења туриста – домаћи, страни и укупно; квартални и годишњи подаци



Табела 10.1. Ноћења туриста, индекси (поређење са истим периодом претходне године)

	2021				2022				2023
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1
Укупно	76,1	228,4	133,3	148,2	156,3	164,1	129,2	171,7	116,0
Домаћи туристи	91,9	188,5	103,6	123,5	122,2	130,8	117,2	151,4	103,9
Страни туристи	48,3	535,8	412,6	220,0	270,1	253,8	157,5	204,7	134,4

10.2. НАЈВАЖНИЈА ТУРИСТИЧКА МЕСТА

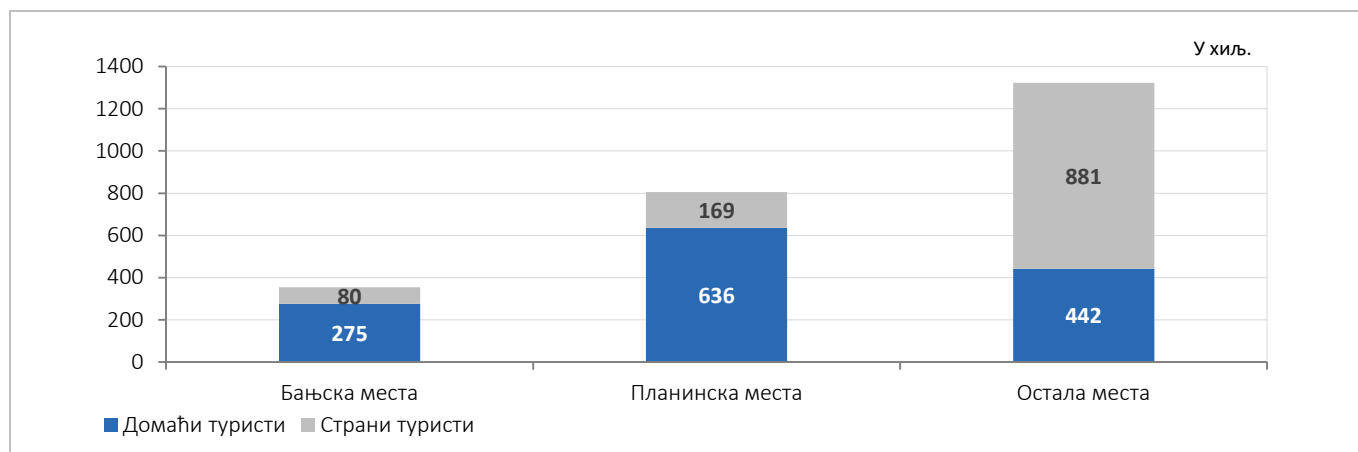
Изражено бројем туристичких ноћења¹³, најфреквентније посећивана туристичка места у првом кварталу 2023. године била су **Остала туристичка места**, са 1,3 милиона ноћења (или око 53,3% од укупних ноћења), што је за 25,6% више ноћења него у истом периоду 2022. године. У ову категорију места спадају Београд (658,5 хиљада ноћења) и већи градови Републике Србије (Нови Сад, Суботица, Ниш). Већину посетилаца Београда чинили су страни туристи (84,8%), а слична ситуација је забележена и у Новом Саду (страни туристи 70,5%) и Суботици, где је око 57,6% посетилаца било из иностранства.

Планински центри, другој по реду категорији места према броју туристичких ноћења, у прва три месеца 2023. године остварили су 805 хиљада ноћења (или 32,4% од укупног броја ноћења), што је за 5,8% више него у истом периоду претходне године. Копаоник је привукао највећи број туриста (272,4 хиљада), који су у највећем броју били из Републике Србије (181,2 хиљаде). На Златибору је остварено 231,8 хиљада ноћења туриста, од којих је такође већина била из Републике Србије (181,4 хиљаде). Ове две планине су угостили око 62,6% укупног броја туриста који су ноћили у планинским центрима.

У **Бањским местима**, у првом кварталу 2023. године остварено је око 354,7 милиона ноћења, што је 5,7% више него у истом периоду претходне године. Туристи су већином били из Републике Србије (77,5%), а најпосећенија је била Врњачка Бања, са 91,8 хиљада посетилаца. Затим следе Сокобања (62,7 хиљада), Бања Врдник (35,6 хиљада), Бања Ковиљача (31,8 хиљада) и остале бање.

У готово свим туристичким местима остварен је раст броја ноћења у прва три месеца 2023. године у односу на исти период 2022. године, а највише на Гочу (раст 637,9%), Руднику (раст 277%), Бечеју (раст 159,9%), и Пироту (раст 98,3%).

Графикон 10.2. Ноћења туриста по изабраним туристичким местима, јануар–март 2023.



¹³ Збир података по врстама места (бање, планински центри, остала места) не даје тачан број ноћења туриста у Републици Србији с обзиром на то да подручја појединих туристичких места припадају истовремено различитим врстама места (нпр. истовремено су и бања и планински центар).

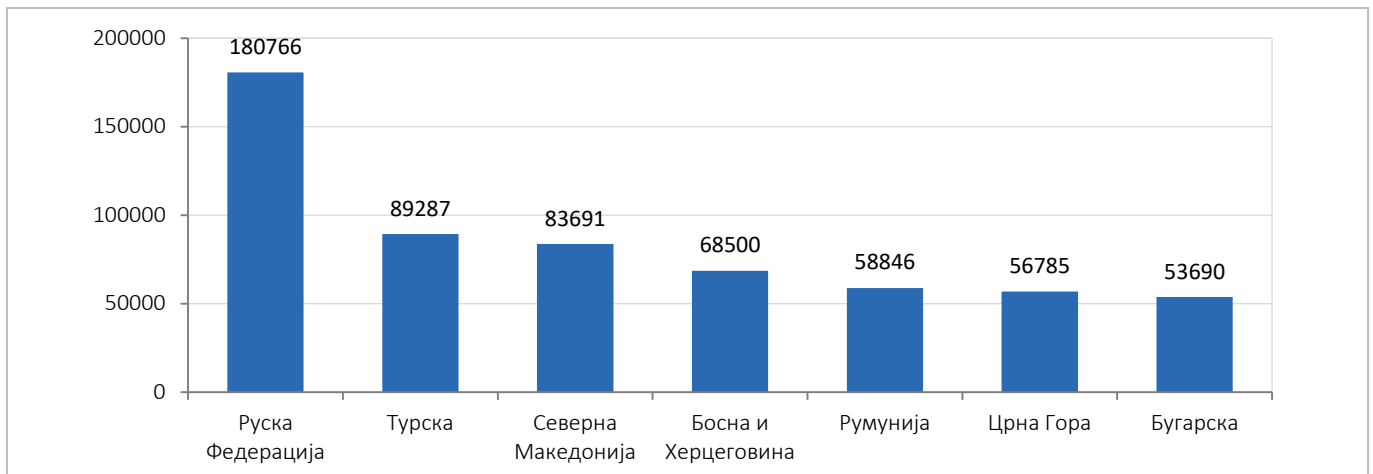
10.3. ЗЕМЉА ПОРЕКЛА СТРАНИХ ТУРИСТА

У првом кварталу 2023. године број ноћења страних туриста је био већи за 34,4% у односу на исти квартал 2022. године. У периоду јануар–март 2023. године, Републику Србију су посетили страни туристи из око 50 различитих земаља света. Највећи број ноћења (85,4%) остварили су туристи из Европе.

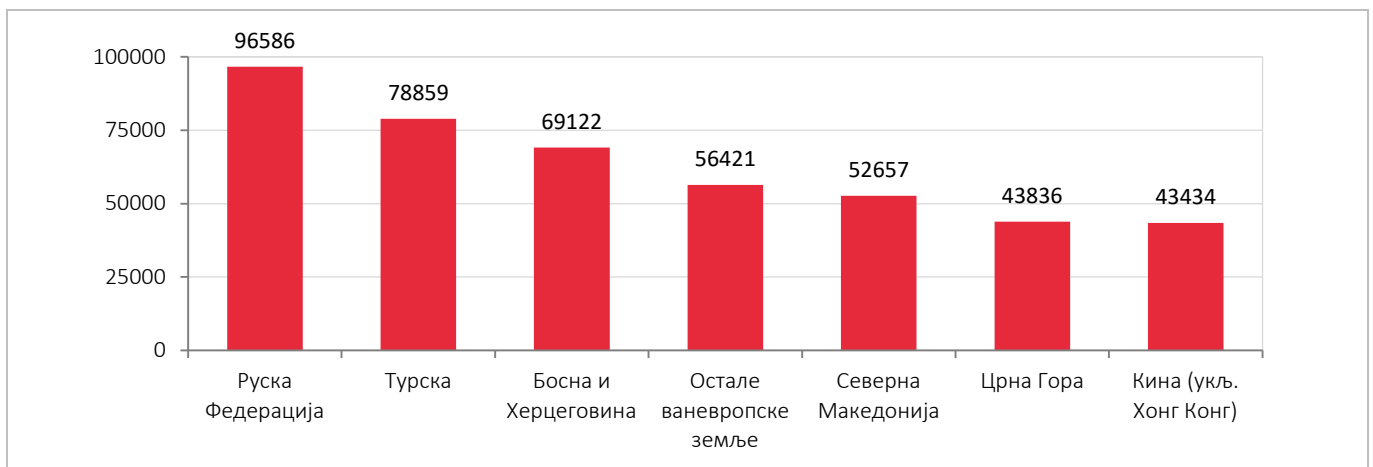
Три земље чији су туристи остварили највише ноћења су Руска Федерација (180,8 хиљаде), Турска (89,3 хиљаде) и Северна Македонија (83,7 хиљада). На четвртм месту по броју ноћења су посетиоци из Босне и Херцеговине (68,5 хиљада), а затим из Румуније (58,8 хиљада), Црне Горе (56,7 хиљада) и Бугарске (53,7 хиљада). Ноћења туриста из ових седам земаља чине више од половине од укупног броја ноћења реализованих у првом кварталу 2023. године.

Поређења ради, на графикону 10.4 приказан је број туристичких ноћења у 2022. години, када је туризам још био под негативним утицајем епидемије коронавируса.

Графикон 10.3. Ноћења страних туриста по земљама из којих долазе, јануар–март 2023.



Графикон 10.4. Ноћења страних туриста по земљама из којих долазе, јануар–март 2022.



Напомена: У свим публикацијама Републичког завода за статистику од 2022. године подаци о туристичком промету објављују се на основу статистичке обраде података преузетих из административног извора, Централног информационог система у угоститељству и туризму (еТуриста). Закључно са децембром 2021. године, подаци су се прикупљали, обрађивали и објављивали на основу статистичког истраживања о доласцима и ноћењима туриста у смештајним објектима (ТУ-11).

Сви индекси туристичког промета (доласци и ноћења туриста) у 2022. израчунавају се на основу података Централног информационог система у угоститељству и туризму (еТуриста) за 2022. и 2021. Променом извора података, самим тим и обухвата, резултати добијени истраживањем (ТУ-11, за прошлу годину) и из административног извора (еТуриста, за ову годину) нису упоредиви.

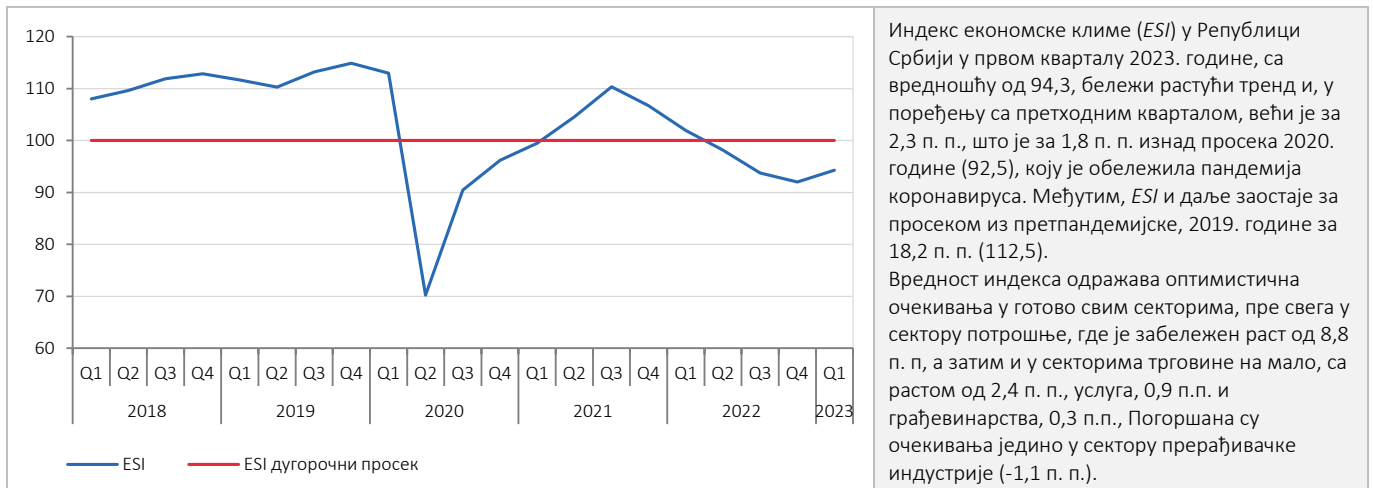
11. ИНДЕКС ЕКОНОМСКЕ КЛИМЕ

11.1. ИНДЕКС ЕКОНОМСКЕ КЛИМЕ (ECONOMIC SENTIMENT INDICATOR – ESI)

Индекс економске климе (енгл. *Economic Sentiment Indicator – ESI*) представља композитни индикатор чија је сврха да прикаже ставове произвођача и потрошача о економским кретањима и економској стабилности. Будући да увид у очекивања економских субјеката може бити важан сигнал промене економских кретања, овај индикатор се често користи за процену економске ситуације, за краткорочне прогнозе, у научне и аналитичке сврхе, као и за међународна поређења и креирање економских политика.

ESI је развијен од стране Генералног директората за привреду и финансије Европске комисије (DG ECFIN). Добија се на основу пет различитих истраживања произвођача и потрошача, чији ставови дају поуздане назнаке економских кретања, а на основу којих су креирани индикатори поверења. Индикатори поверења анализираних сектора су пондерисани, како би најбоље био одражен њихов утицај на привредне активности, и то – прерађивачка индустрија 40%, услужне делатности 30%, потрошња становништва 20%, грађевинарство 5% и трговина на мало 5%. Вредност *ESI* изнад 100 указује на побољшање економске активности, док вредност испод 100 указује на њено погоршање.¹⁴

Графикон 11.1. Индекс економске климе¹⁵ (%) (десезонирани подаци)



Извор: Европска комисија, обрада: Републички завод за статистику. Квартални подаци представљају тромесечни просек.

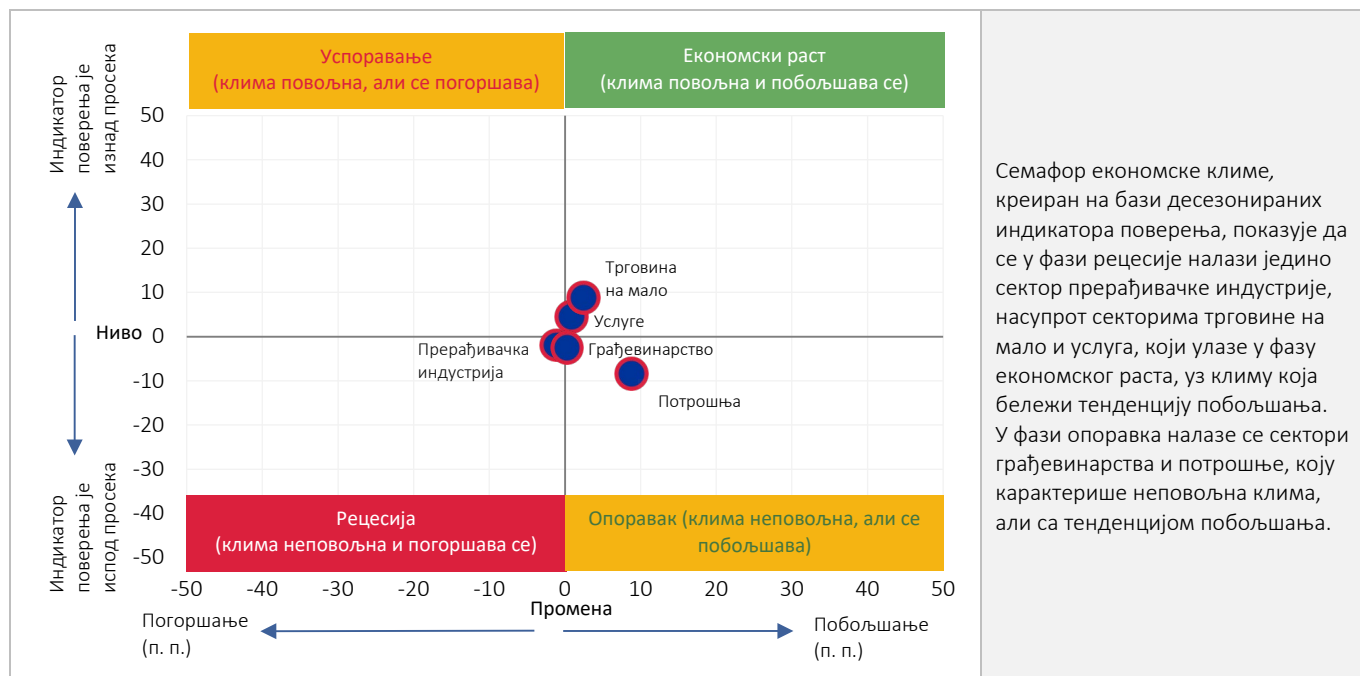
Табела 11.1. Индикатори поверења по секторима и индекс економске климе – раст у односу на дугорочни просек (%)

Индикатори поверења	Минимум		Просек	Максимум		2021				2022				2023
	квартал	вредност		квартал	вредност	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1
Прерађивачка индустрија	Q2 2020	-9,4	3,6	Q3 2018	8,0	0,6	1,6	3,9	4,7	0,5	1,3	0,8	-0,8	-1,9
Услуге	Q2 2020	-43,2	6,6	Q2 2016	16,1	0,6	8,1	14,7	8,6	7,6	5,4	1,3	3,7	4,6
Трговина на мало	Q2 2020	-12,8	8,2	Q4 2019	17,8	3,1	7,3	11,2	6,9	9,9	7,6	7,0	6,4	8,8
Грађевинарство	Q3 2013	-40,9	-10,4	Q3 2019	6,9	-4,8	-2,1	-2,0	-1,3	-0,9	-6,2	-8,1	-2,8	-2,5
Потрошачи	Q4 2014	-20,6	-5,0	Q1 2020	10,7	4,1	5,7	6,8	2,2	2,3	-6,0	-12,3	-17,2	-8,4
<i>Индекс економске климе</i>	Q2 2020	70,2	102,6	Q4 2019	114,9	99,5	104,5	110,3	106,7	101,9	98,2	93,8	92,0	94,3

¹⁴ *ESI* се израчунава као индекс са средњом вредношћу 100 и стандардном девијацијом 10. Више о методологији: https://economy-finance.ec.europa.eu/system/files/2023-02/bcs_user_guide.pdf

¹⁵ Подаци за Индекс економске климе (*ESI*) ревидирани су у складу са унапређеном методологијом сезонског прилагођавања података, која се примењује од априла 2022. године, као и у складу са редовним годишњим методолошким прилагођавањима.

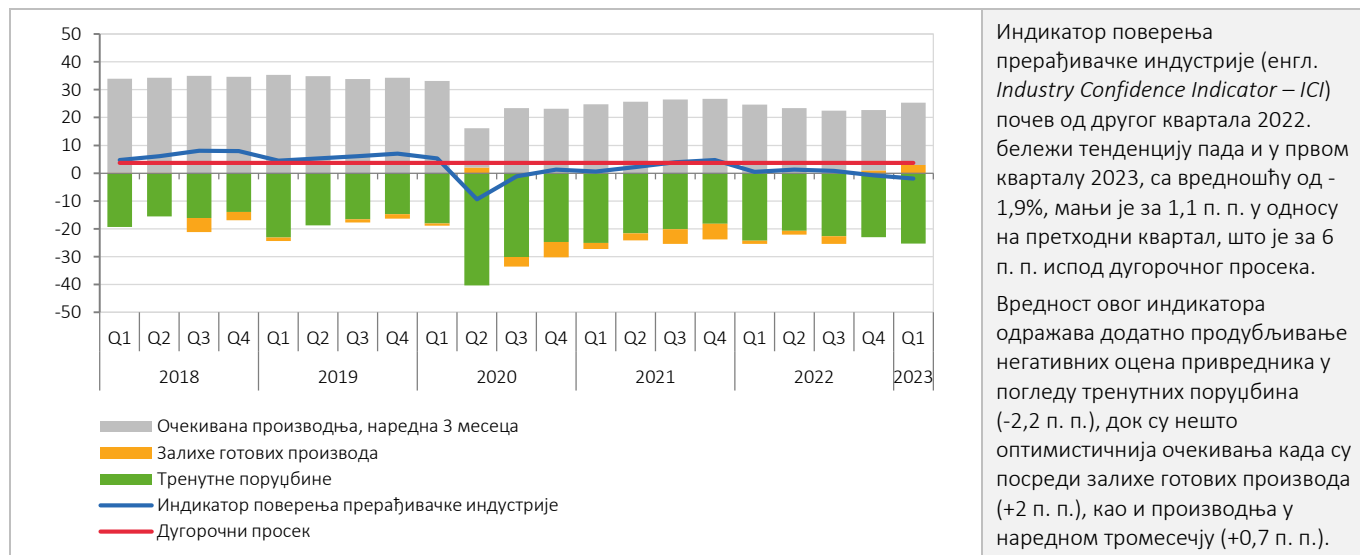
Графикон 11.2. Семафор економске климе



11.2. ИНДИКАТОР ПОВЕРЕЊА ПЕРАЂИВАЧКЕ ИНДУСТРИЈЕ

Индикатор поверења прерађивачке индустрије укључује одговоре економских субјеката о уговореним поруџбинама, очекиваној производњи и залихама готових производа.

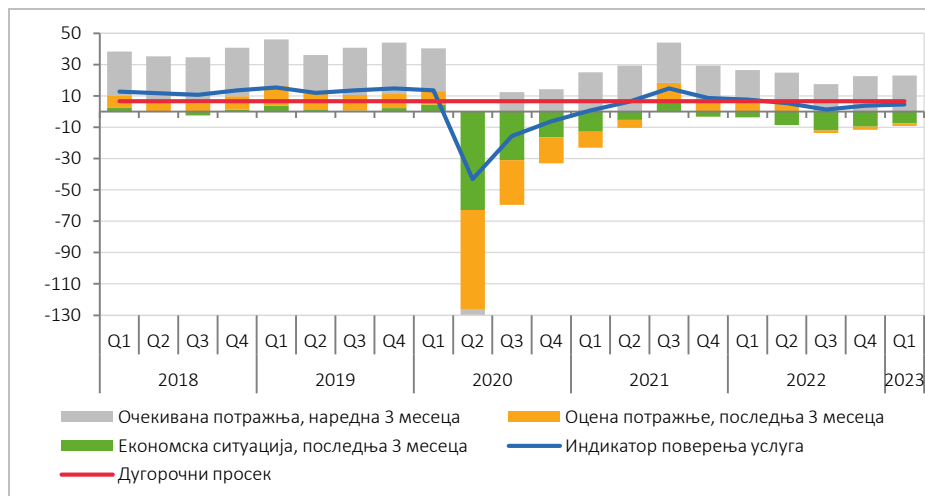
Графикон 11.3. Индикатор поверења прерађивачке индустрије (%) (десезонирани подаци)



11.3. ИНДИКАТОР ПОВЕРЕЊА У СЕКТОРУ УСЛУГА

Истраживање у области услужних делатности састоји се од питања о економској ситуацији, текућој и очекиваној потражњи за услугама.

Графикон 11.4. Индикатор поверења услуга (%) (десезонирани подаци)



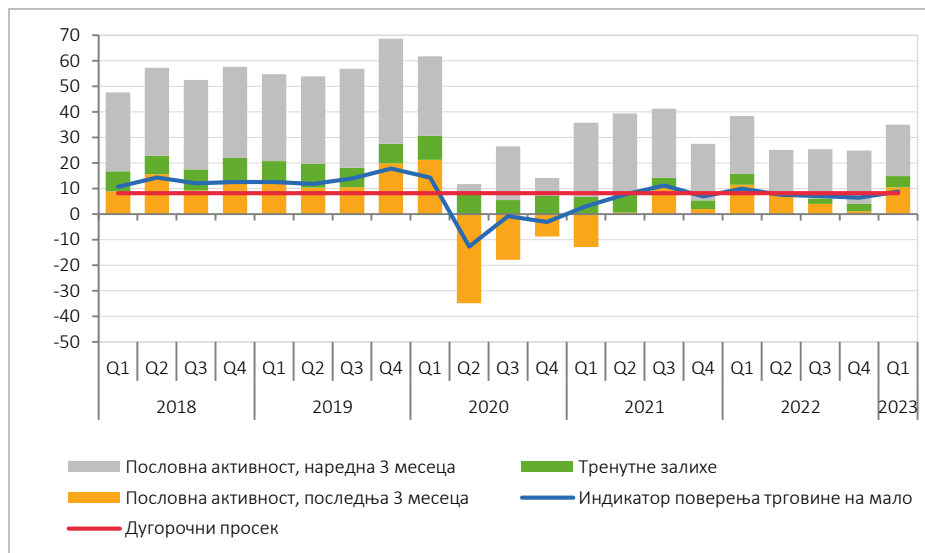
Индикатор поверења услуга (енгл. *Services Confidence Indicator – SCI*), са вредношћу од 4,6%, у првом кварталу 2023. већи је за 0,9 п. п. у односу на претходни квартал, при чему је и даље испод дугорочног просека (за 2 п. п.).

Раст овог индикатора одражава, пре свега, пораст оцене економске ситуације у последњем тромесечју (+2,2 п.п), а затим и оцене потражње у последња, али и наредна три месеца (за 0,3 п. п.).

11.4. ИНДИКАТОР ПОВЕРЕЊА ТРГОВИНЕ НА МАЛО

Истраживање у области трговине на мало састоји се од питања о тренутној и будућој пословној активности предузећа и стању залиха.

Графикон 11.5. Индикатор поверења трговине на мало (%) (десезонирани подаци)



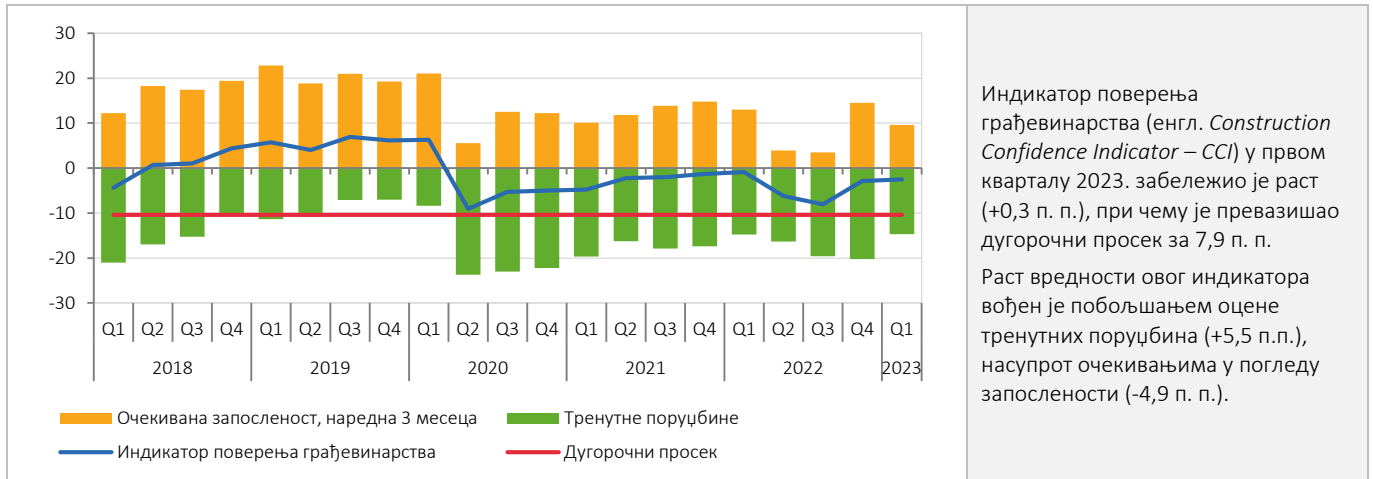
Индикатор поверења трговине на мало (енгл. *Trade Confidence Indicator – TCI*) у првом кварталу 2023, са вредношћу од 8,8%, бележи раст од 2,4 п.п. у односу на претходни квартал, што је за 0,6 п. п. изнад дугорочног просека.

Док су ставови позитивни у погледу пословне активности у последња три месеца и тренутних залиха (раст у односу на претходни квартал износи 9,4 и 1,4 п. п. редом), незнатан пад бележи оцена пословне активности у наредном тромесечју (-0,7 п. п.).

11.5. ИНДИКАТОР ПОВЕРЕЊА ГРАЂЕВИНАРСТВА

Истраживање у области грађевинарства састоји се од питања о уговореним поруџбинама и очекиваној запослености.

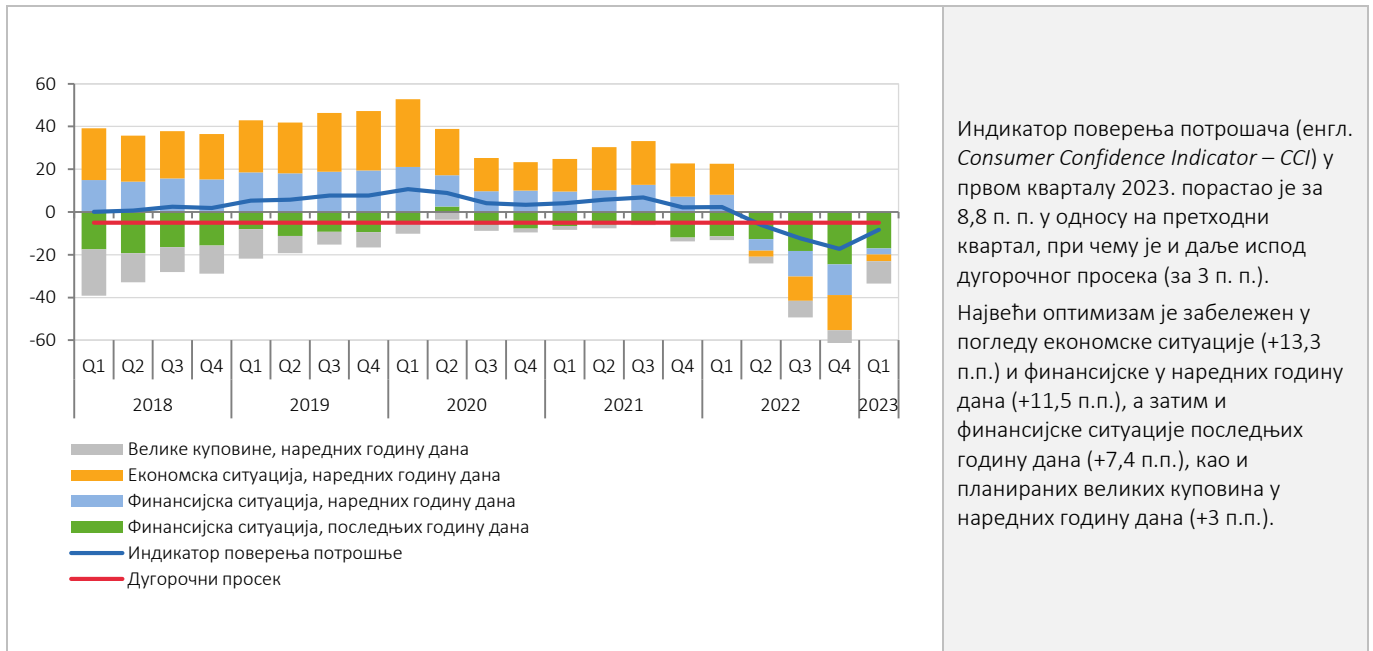
Графикон 11.6. Индикатор поверења грађевинарства (%) (десезонирани подаци)



11.6. ИНДИКАТОР ПОВЕРЕЊА ПОТРОШАЧА¹⁶

Истраживање о потрошњи становништва састоји се од питања о финансијској ситуацији домаћинства, општој економској ситуацији и очекивањима у вези са већим куповинама.

Графикон 11.7. Индикатор поверења потрошача (%) (десезонирани подаци)

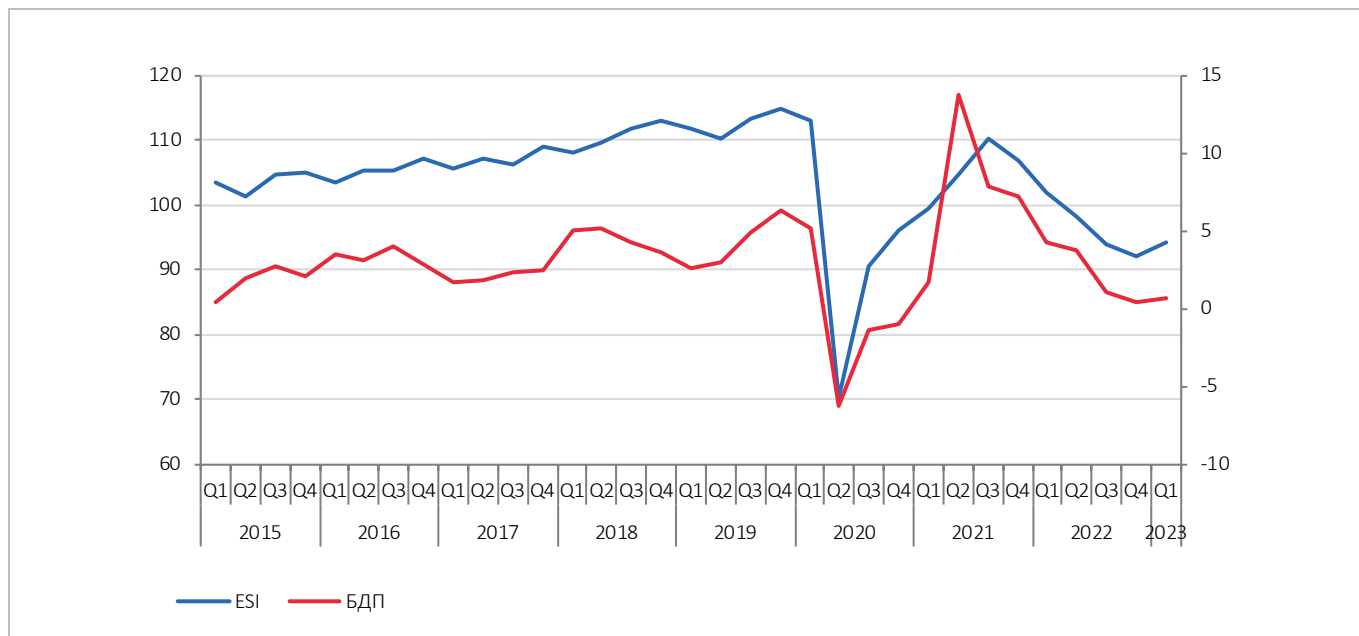


¹⁶ Методологија израчунавања индикатора поверења потрошача је измењена од стране Европске комисије почев од 2018. године и, у складу с тим, подаци су ревидирани.

11.7. КОРЕЛАЦИЈА *ESI* И БДП-А РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Истраживачи и доносиоци економских одлука често укључују *ESI* као експланаторну варијаблу са релевантним информацијама за моделирање економског развоја, посебно ако се има у виду да су подаци о економској клими расположиви пре већине економских показатеља. Најчешће коришћена референтна (објашњавајућа) серија за *ESI* је бруто домаћи производ (БДП), јер одражава кретања у привреди као целини. Ако се има у виду да *ESI* представља коинцидентни индикатор (испољава промене кад и референтна серија), може се закључити да релативно добро прати кретање БДП-а, што потврђује и коефицијент корелације од 0,68.

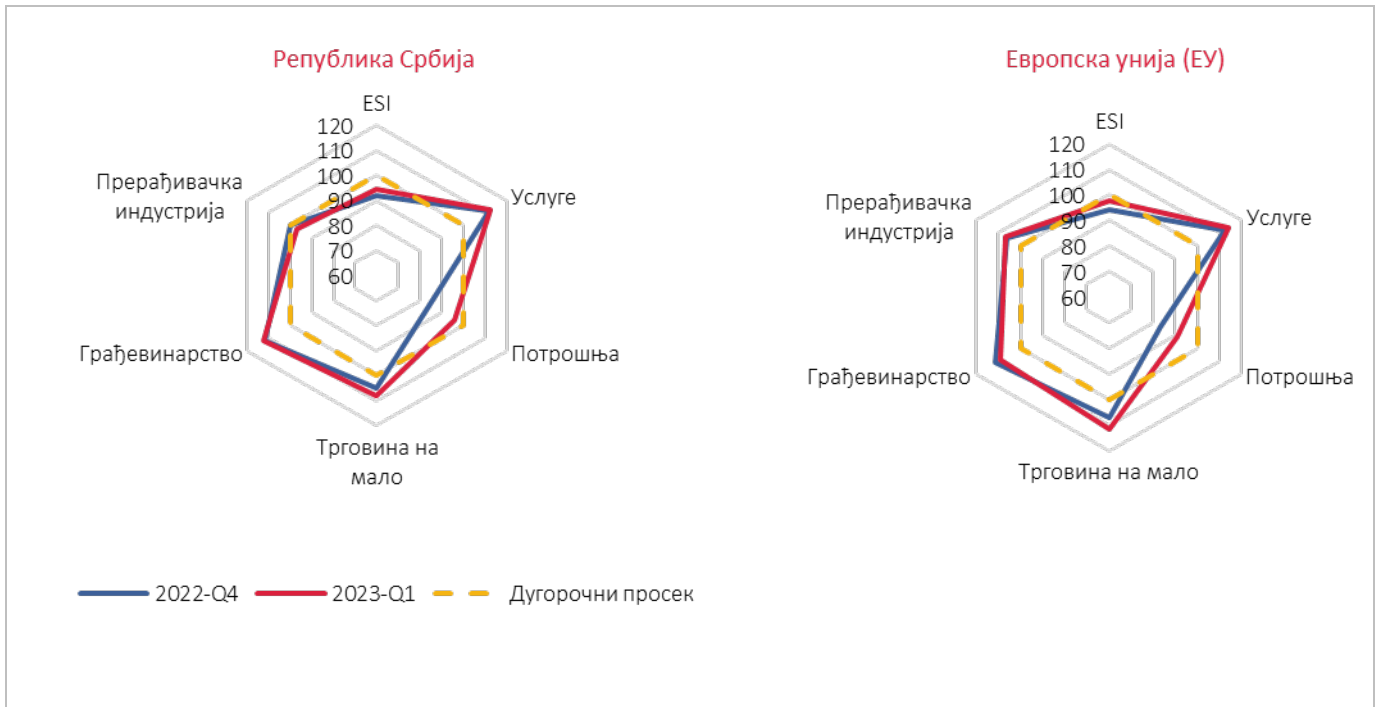
Графикон 11.8. Корелација *ESI* и БДП-а Републике Србије



11.8. ИНДИКАТОР ЕКОНОМСКЕ КЛИМЕ У ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ

Већина земаља Европске уније (ЕУ) бележи побољшање економске климе у првом кварталу 2023. (у односу на претходни квартал), што је узроковало да *ESI* забележи раст (са вредности 97,6) за 3,4 п. п. Највећи раст очекивања у ЕУ забележен је у области потрошње (+7,4 п. п.), а затим и трговине на мало (+4,3 п. п.).

Графикон 11.9. Показатељи економске климе



КАКО ТУМАЧИТИ РАДАР?

Скала радар графика дефинисана је у интервалу од 60 до 120 (просек = 100). Најновији квартални исходи (I квартал 2023) упоређени су са претходним кварталним исходима (IV квартал 2022) и дугорочним просеком (= 100) одговарајуће серије индикатора поверења. Развој удаљен од центра одражава побољшање индикатора поверења, а приближавање центру представља погоршање.

12. РЕГИОНАЛНЕ ЕКОНОМСКЕ АСИМЕТРИЧНОСТИ

Полазна тачка у сагледавању различитих аспеката регионалних асиметрија је статус градова и општина Републике Србије на основу Уредбе о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе за 2014. годину („Службени гласник РС“, број 104/2014). У складу са Уредбом, осим Београдског региона, који нема ниједну општину са статусом неразвијеног подручја, у остала три региона број и величина неразвијених општина изразито варирају – Регион Војводине има само једну у групи изразито недовољно развијених (од укупно 46 општина), Регион Јужне и Источне Србије има чак 30 (од укупно 53), а у Региону Шумадије и Западне Србије овај статус има 13 од укупно 53 општине. С друге стране, ниједна општина у Региону Војводине нема статус девастиране (девастирана општина је она чији је степен развијености испод 50% републичког просека – погледати Речник термина), у Региону Шумадије и Западне Србије овај статус имају три општине, а у Југоисточном региону чак њих 16.

Неуједначен економски раст у Републици Србији последњих деценија допринео је продубљивању већ постојећих територијалних неједнакости. Регионална поларизација присутна је на неколико нивоа – неразвијено подручје, развијени центар и недовољно развијена периферија. Регионалне неравномерности – изражене преко економских, социјалних, демографских и инфраструктурних индикатора – одражавају карактеристике економског и друштвеног система земље.

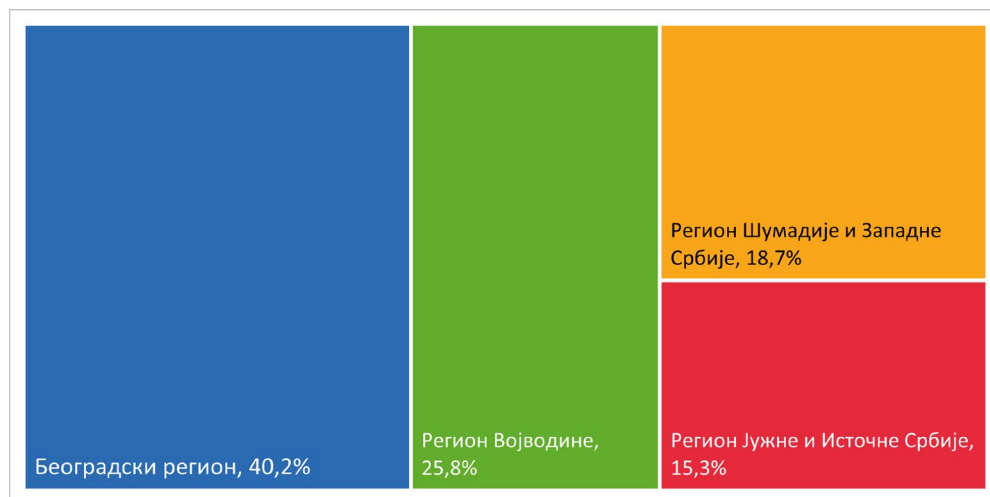
■ Бруто домаћи производ

Регионални бруто домаћи производ представља примарни статистички индикатор за мерење економских перформанси региона и ефективности регионалних политика и програма усмерених на редукцију јаза између региона.

Од укупног БДП-а у 2021. години, посматрано на нивоу НСТЈ 2 региона, највише је остварено у Београдском региону (40,2%), затим у Региону Војводине (25,6%), Региону Шумадије и Западне Србије (18,3%) и Региону Јужне и Источне Србије (14%).

Ако се има у виду да Београдски регион обухвата 3,7% простора на коме живи 24% становника Републике Србије, јасно је да је уједно реч о региону са највећим БДП-ом по становнику (1 492 000 динара по становнику, односно 62,6% више у односу на републички просек, или двоструко више у односу на Регион Јужне и Источне Србије). Остали региони бележе испотпросечне вредности БДП-а по становнику, и то Регион Војводине (-3,5%), Регион Шумадије и Западне Србије (-31,6%) и Регион Јужне и Источне Србије (-27,9%).

Графикон 12.1. Учешћа региона у националном БДП-у, 2021.



■ Просечне зараде

Ниво развијености региона, мерен просечним зарадама (без пореза и доприноса) у првом кварталу 2023. године, креће се у размери 1,5 : 1, при чему су највише зараде забележене у Београдском региону, спрам Региона Шумадије и Западне Србије, где су зараде најниже. Просечна зарада без пореза и доприноса у Београдском региону износила је 105 304 динара или 127% просека Републике Србије (83 208 динара), у Региону Војводине је незнатно испод републичког просека (79 113 динара или 95% републичког просека), док су Регион Јужне и Источне Србије и Регион Шумадије и Западне Србије остварили 86% и 83%, редом, националног нивоа (71 461 динар и 69 240 динара, респективно). У свим регионима просечна зарада бележи раст у односу на исти период претходне године, а највеће релативно повећање остварено је у Београдском региону, за 16,1%.

У 78 општина су просечне зараде без пореза и доприноса биле испод 80% просека Републике, односно у појединим београдским општинама просечна зарада је била више него дупло већа у односу на општину Бојник (са најнижом просечном зарадом – 56 239 динара). Такође, на зачељу лествице налазе се општине Прешево, са зарадом у просеку од 56 352 динара, Блаце (57 841) и Црна Трава (58 155).

■ Тржиште рада

Корелација стопе незапослености и степена развијености региона веома је висока, па, у складу с тим, Регион Јужне и Источне Србије, са вредношћу стопе незапослености од 14,9% у првом кварталу 2023. године, за 47,5% превазилази просек Републике Србије (који износи 10,1%), насупрот Београдском региону, где је стопа незапослености најнижа (7,6%, односно 24,8% испод националног просека). Такође, када је посредни стопа запослености, предњачи Београдски регион, са стопом од 54,9% или 10,7% изнад просека Републике Србије, док је у Региону Јужне и Источне Србије забележена најнижа стопа – 43,9% или 11,5% испод републичког просека (који износи 49,6%).

У првом тромесечју 2023. године, Београдски регион бележи највеће учешће у укупној запослености (27,7%), уз истовремено најмање учешће незапослених (20,2%). Регион Јужне и Источне Србије са 19% има најмање учешће у укупној запослености Републике Србије, при чему учествује са 29,7% у укупној незапослености Републике Србије (према Анкети о радној снази).

■ Извозна активност

За разлику од других показатеља, Београдски регион у првом кварталу 2023. нема примат у укупном робном извозу Републике Србије (учешће износи 23,8%). Регион Војводине предњачи са учешћем у робном извозу од 32,6%, а затим следе Регион Шумадије и Западне Србије (20,4%) и Регион Јужне и Источне Србије (20%). Извоз по становнику најбоље осликава регионалне асиметричности, па је тако Регион Војводине, са извозом по становнику од 1 416 евра, за 29% виши од републичког просека и скоро двоструко превазилази вредност извоза по становнику Региона Шумадије и Западне Србије (820 евра), који је за 25% нижи од републичког просека. Регион Војводине, као водећи извозник у првом кварталу 2023. године, бележи у структури извоза¹⁷ највеће учешће пољопривредно-прехрамбених производа (18,3%), пре свега житарица (23,7%), при чему је најзначајнији извозни производ кукуруз (10% извоза пољопривредно-прехрамбених производа).

■ Демографска структура

Према пописним подацима из 2022. године, густина насељености у Београдском региону је 6,9 пута виша од просечне густине насељености у Републици Србији, док је у Региону Јужне и Источне Србије забележена најнижа густина насељености – 29% испод републичког просека. Иако сви региони релативно уједначено партиципирају у укупној популацији Републике Србије, унутаррегионалне разлике су знатно израженије. Тако је, на пример, у осам градова Региона Војводине концентрисано више од половине становништва Региона (54,7%). Међутим, популациона неравномерност је најизраженија у друга два региона: Регион Шумадије и Западне Србије има десет градова у којима живи 55% укупног становништва Региона, док у 13 неразвијених општина овог региона живи свега 13% становништва. Овај однос је још израженији у Региону Јужне и Источне Србије, у којем у девет градова живи 56% популације, док у чак 30 неразвијених општина овог региона живи тек 31% становништва. Поред тога, због економских миграција, број

¹⁷ Према Стандардној међународној трговинској класификацији (СМТК).

становника Београдског региона константно расте (за 1,3% између 2011. и 2022. године), док број становника у остала три региона опада. То истовремено значи да ће разлике у густини насељености додатно расти, јер насељеност у Региону Јужне и Источне Србије постаје све разурђенија, док у Београдском региону постаје све гушћа.

■ Саобраћајна инфраструктура

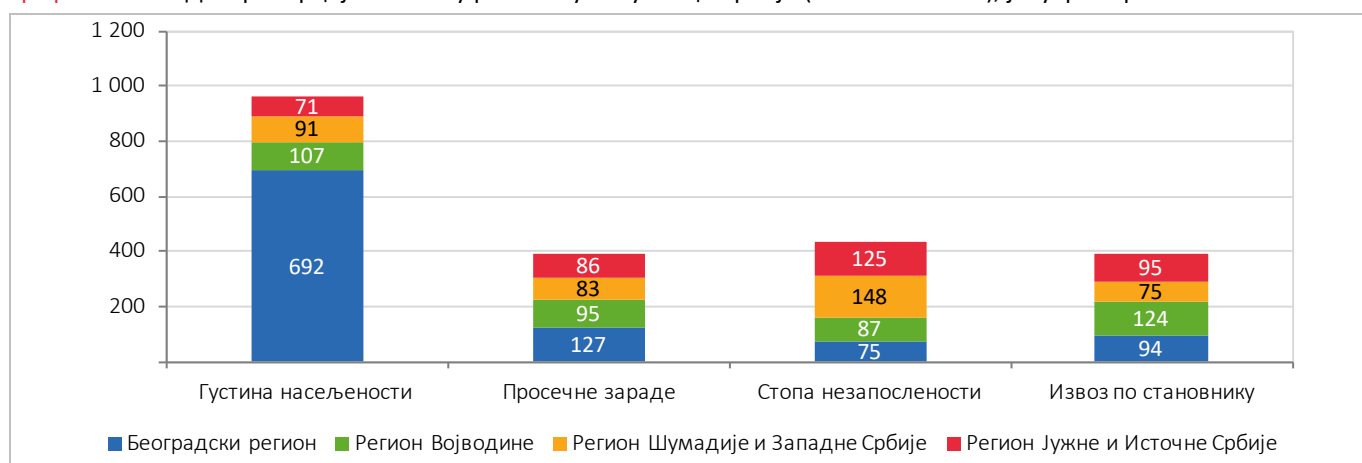
У Републици Србији постоје велике регионалне и унутаррегионалне разлике у погледу инфраструктурне опремљености (саобраћајне, телекомуникационе и водопривредне, односно пратеће супраструктуре). Преко квалитета путева, телекомуникација и савремених услова становања, разлике се, пре свега, манифестују кроз неразвијено јужно подручје и развијенији север Републике Србије. Незадовољавајуће стање путне мреже нарочито је изражено код општинских (локалних) путева, неопходних за свакодневно функционисање, развој и активирање општина и насеља. На ово нам јасно указује податак да је у 40 општина¹⁸ учешће општинских путева са савременим коловозом испод просека, док четири општине бележе учешће испод 20%, и то су управо неразвијена и девастирана подручја која се суочавају са највећим развојним проблемима. Такође, *стопа обнављања аутомобила* (број први пут регистрованих аутомобила у односу на укупан број регистрованих аутомобила), као показатељ социоекономских неједнакости на регионалном нивоу, у 2022. варира од 5,7 у Региону Јужне и Источне Србије до 7,8 у Београдском региону, где је регистровано свако четврто путничко возило. Број први пут регистрованих аутомобила, у поређењу са бројем становника у периоду јануар–март 2023. године, одражава сличан однос, тако што Београдски регион премашује просек Републике Србије за 34%, наспрот Региону Јужне и Источне Србије, који је за 28% испод националног просека.

Регионална асиметричност је сагледана преко односа екстремних (највиших и најнижих) вредности кључних индикатора. На пример, највећа густина насељености је забележена у Београду и девет пута превазилази густину насељености у Региону Јужне и Источне Србије, где је најнижа (табела 12.1).

Табела 12.1. Екстремне вредности индикатора регионалне асиметричности, јануар–март 2023.

Индикатори	Густина насељености, km ² , 2021	БДП/ст., 2021	Просечне нето зараде	Стопа незапослености	Извоз по становнику	Демографско пражњење, 2011–2022 (%)
Екстремне вредности (највиша : најнижа)	9 : 1	2,3 : 1	1,5 : 1	1,5 : 1	1,6 : 1	(-10,5) : (+1,3)
	Београдски регион : Регион Јужне и Источне Србије	Београдски регион : Регион Јужне и Источне Србије	Београдски регион : Регион Шумадије и Западне Србије	Регион Јужне и Источне Србије : Београдски регион	Регион Војводине : Регион Шумадије и Западне Србије	Регион Шумадије и Западне Србије : Београдски регион

Графикон 12.2. Диспропорције на нивоу региона у Републици Србији (ниво РС = 100%), јануар–март 2023.



¹⁸ Подаци се односе на 2021. годину.

Табела 12.2. Индикатори развијености региона Републике Србије (НСТЈ 2) (ниво РС = 100%)

	2020				2021 ¹⁹				2022 ²⁰				2023
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1
Београдски регион													
Просечне зараде у динарима	124,0	123,5	123,3	124,1	124,0	123,8	124,6	126,2	125,8	125,8	126,3	128,0	126,6
Стопа запослености	109,0	104,1	102,0	102,6	109,5	109,1	107,2	106,2	107,6	108,2	110,6	110,2	110,7
Стопа незапослености	73,2	83,6	86,7	89,9	75,0	81,1	83,8	81,6	75,2	83,1	82,2	83,0	75,2
Извоз по становнику у еврима	99,5	110,4	97,6	98,8	93,2	94,2	97,4	96,4	88,9	89,1	92,0	98,2	93,9
Број први пут регистрованих путничких аутомобила на 1 000 становника	130,7	137,3	130,0	125,7	125,0	136,8	124,3	125,4	123,4	132,6	129,5	131,9	133,8
Регион Војводине													
Просечне зараде у динарима	95,2	94,9	95,2	95,5	95,2	94,8	94,5	95,1	95,1	94,9	94,9	95,4	95,1
Стопа запослености	97,7	97,5	100,0	99,2	101,9	99,2	101,6	102,8	98,8	99,4	100,6	99,2	99,8
Стопа незапослености	86,6	82,2	80,0	87,9	85,2	86,5	83,8	89,8	89,9	85,4	76,7	83,0	87,1
Извоз по становнику у еврима	134,3	134,9	130,8	135,4	136,8	131,8	125,6	123,1	128,2	131,4	127,9	125,5	124,4
Број први пут регистрованих путничких аутомобила на 1 000 становника	95,1	91,7	91,1	94,7	94,4	89,7	90,2	94,1	97,2	92,3	90,4	93,4	95,1
Регион Шумадије и Западне Србије													
Просечне зараде у динарима	84,8	85,1	85,5	84,7	84,9	85,2	85,2	84,2	83,9	83,9	83,9	83,0	83,2
Стопа запослености	101,4	102,3	102,6	103,6	98,9	100,0	101,0	100,4	101,2	98,8	97,2	101,0	99,4
Стопа незапослености	118,6	106,8	107,8	104,0	114,8	122,5	110,5	109,2	112,8	122,5	116,7	110,6	101,0
Извоз по становнику у еврима	81,3	74,5	84,2	83,1	79,6	80,4	79,0	76,9	76,7	77,2	76,8	76,8	74,6
Број први пут регистрованих путничких аутомобила на 1 000 становника	95,2	94,2	97,0	97,5	98,9	94,5	101,0	99,7	96,7	94,2	100,0	97,7	95,0
Регион Јужне и Источне Србије													
Просечне зараде у динарима	87,6	88,4	88,2	87,8	87,8	88,3	87,9	85,7	86,6	86,9	86,1	83,9	85,9
Стопа запослености	90,8	95,6	93,6	92,6	88,3	90,3	88,2	88,4	89,5	93,2	90,2	89,6	88,5
Стопа незапослености	126,8	131,5	133,3	123,2	131,3	109,0	127,6	124,5	126,6	109,0	132,2	130,9	147,5
Извоз по становнику у еврима	81,4	76,8	84,2	78,5	82,6	88,0	93,1	98,4	101,4	95,4	90,8	89,7	94,7
Број први пут регистрованих путничких аутомобила на 1 000 становника	75,8	74,1	79,5	79,1	78,2	76,0	81,7	77,6	79,0	77,1	76,0	72,7	72,1

¹⁹ Индикатори тржишта рада – стопа запослености и стопа незапослености, креирани су према новој, редизајнираној методологији Евростата, коју Републички завод за статистику спроводи у оквиру истраживања Анкета о радној снази од 2021. године. Промена методологије извршена је на основу и у складу са новом Уредбом Европског парламента и Савета, која је ступила на снагу 1. јануара 2021. године. Више информација о методолошким променама и њиховим ефектима на главне статистичке показатеље може се наћи у посебној публикацији преко линка: <https://www.stat.gov.rs/vesti/20210628-anketa-o-radnoj-snazi-nova-metodologija/>

²⁰ Ревидирани су подаци стопа запослености и незапослености за 2022. годину, и нису упоредиви са подацима из претходних година. Оцене за први квартал 2023. године израчунате су на основу демографских процена за 2022. годину, према Попису становништва, домаћинства и станова 2022. године. За израчунавање оцена закључно са четвртим кварталом 2022. године коришћене су демографске процене које су засноване на Попису 2011. године. Како би се обезбедила упоредивост података из првог квартала 2023. са подацима из 2022. године извршена је ревизија података АРС-а на основу ревизије демографских процена које су засноване на Попису 2022. У наредним месецима, на основу ревидираних података процена становништва за међупописни период, биће извршена ревизија података АРС-а за релевантни период пре 2022. године. Постпописна ревизија врши се у складу са Општом политиком ревизије Републичког завода за статистику, која је у потпуности усклађена са смерницама из Приручника о политици ревизија у Европском статистичком систему (*ESS Guidelines on Revision Policy*), а који је усвојен од стране Комитета Европског статистичког система (*European Statistical System Committee*). Циљ постпописне ревизије података АРС-а јесте обезбеђивање упоредивости без прекида временске серије.



РЕЧНИК ТЕРМИНА

Класификација региона и јединица локалне самоуправе (општина) према Уредби. Уредбом је утврђена јединствена листа развијености региона (који су, према степену развијености, разврстани у развијене и недовољно развијене регионе) и општина, разврстаних у четири групе и девастирана подручја. У првој групи су општине чији је степен развијености изнад републичког просека, у другој општине са степеном развијености у распону од 80% до 100% републичког просека, трећој припадају недовољно развијене општине, чији је степен развијености у распону од 60% до 80% републичког просека, док су у четвртој групи изразито недовољно развијене општине, чији је степен развијености испод 60% републичког просека.

Девастирана подручја су општине из четврте групе чији је степен развијености испод 50% републичког просека (на основу података органа надлежног за послове статистике и финансија). Региони се разврставају на основу вредности БДП-а по становнику у региону у односу на републички просек, за референтни период. Развијени региони су региони који остварују вредност БДП-а изнад вредности републичког просека (Београдски регион и Регион Војводине). Недовољно развијени региони су региони у којима је вредност БДП-а испод вредности републичког просека (Регион Шумадије и Западне Србије и Регион Јужне и Источне Србије). Такође, статус недовољно развијеног региона има Регион Косово и Метохија.

Демографско пражњење је појам који осликава природни и механички одлив становништва у одређеном географском или административном подручју.

13. ПОЉОПРИВРЕДА

Пољопривредну производњу чине две основне гране: биљна производња и сточарска производња. Због њене специфичне природе, релевантни подаци у вези са пољопривредном производњом расположиви су, углавном, у годишњој периодици. У овом издању *Трендова* приказано је кретање појава у пољопривреди које се односе на 1. квартал 2023. године. Анализиране су појаве:

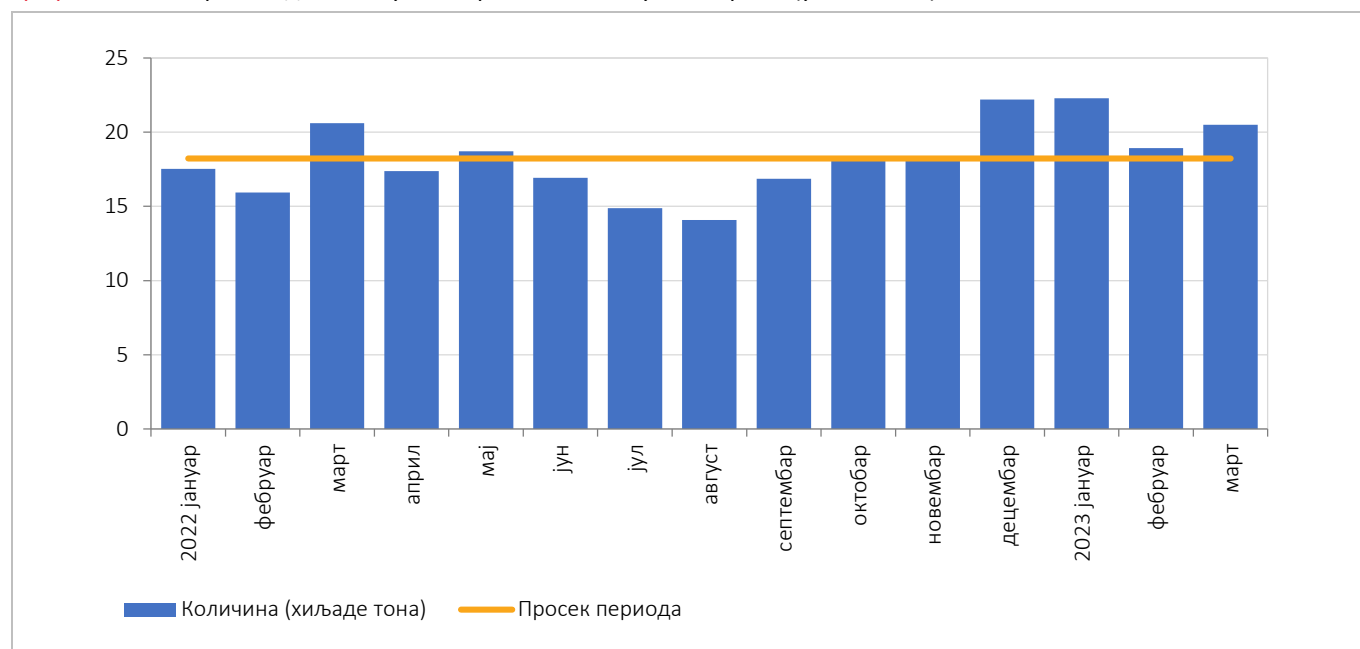
- појаве у сточарској производњи (производња конзумног крављег млека у млекарама и клање стоке у кланицама),
- цене пољопривредних производа и репродукционог материјала, и
- спољнотрговинска размена пољопривредних производа.

13.1. ПРОИЗВОДЊА И ЦЕНЕ МЛЕКА, ЖИТА И СТОКЕ

Процене показују да пољопривредна газдинства која се баве производњом крављег млека дистрибуирају откупним станицама (млекарама) око 59% од укупне производње²¹. Од количине крављег млека које остаје на газдинству (око 41%) за исхрану чланова газдинства и стоке на газдинству искористи се око 10%, око 22% се преради у млечне производе (углавном сир и кајмак), а остатак (око 9%) прода се непосредним потрошачима. Према истом извору, губици на газдинству су незнатни (до 0,1%).

Заступљеност крављег млека у укупној производњи млека на газдинствима износи око 97%, а остало чине овчије и козје млеко. У првом кварталу 2023. године производња конзумног крављег млека у млекарама је већа за 14,2% у односу на исти квартал претходне године. Посматрано по месецима, у јануару и фебруару забележен је међугодишњи раст у производњи конзумног крављег млека за 27,3% и 18,8%, док је у марту забележен међугодишњи пад од 0,5%

Графикон 13.1. Производња конзумног крављег млека у млекарама (у хиљ. тона)



²¹ Анкета о пољопривредној производњи – сточарска производња, 2022.

Откупне цене крављег млека порасле су за 67,6% у периоду јануар–март текуће године у односу на исти период претходне године²². Цене су у јануару, фебруару и марту биле веће за 76%, 68% и 59% у поређењу са истим месецима претходне године. У односу на просечну цену млека претходне године, у прва три месеца текуће године забележен је раст цена млека за 40,2%.

Потрошачке цене крављег млека порасле су за 77,5% у периоду јануар–март текуће године у односу на исти период претходне године. Цене су у јануару, фебруару и марту биле веће за 79%, 78% и 76% у поређењу са истим месецима претходне године. У односу на просечну цену млека претходне године, у прва три месеца текуће године забележен је раст цена млека за 69%.

На основу упоредног приказа и претходне анализе, можемо закључити да су откупне цене крављег млека имале тенденцију благог пада у првом кварталу текуће године, док су потрошачке цене у прва три месеца текуће године биле стабилне.

Табела 13.1. Упоредни приказ откупних и потрошачких цена крављег млека

Месец	Цена млека, дин./лит.	
	откупна цена	потрошачка цена
Јануар 2022.	36,91	95,33
Фебруар	37,54	95,50
Март	38,08	96,81
Април	39,86	97,41
Мај	40,97	101,62
Јун	42,29	104,46
Јул	45,16	110,10
Август	47,70	111,30
Септембар	53,13	117,40
Октобар	63,87	133,60
Новембар	65,88	141,80
Децембар	67,06	143,40
Јануар 2023.	65,04	170,25
Фебруар	63,05	169,92
Март	60,53	170,40

Како су у овом издању *Трендова* предмет анализе, поред сточарских производа, и поједине културе из биљне производње, као и одређене категорије стоке, неопходно је приказати и њихове откупне цене.

У периоду јануар–март **индекс цена жита** износио је 110,4%. У овом периоду дошло је повећања откупне цене пшенице за 1%, док је цена кукуруза порасла за 6,7% у односу на исти период претходне године. У првом кварталу текуће године цене **индустријског биља** забележиле су раст од 8,5% у односу на исти квартал претходне године.

Посматрано **по категоријама стоке**, у периоду јануар–март текуће године, дошло је до повећања откупне цене говеда од 15,2% и свиња од 31,8%, у односу на исти период претходне године.

Табела 13.2. Индекси цена произвођача производа пољопривреде и рибарства

	III 2023 II 2023	I-III 2023 I-III 2022	I-III 2023 Ø 2022
Пољопривреда и рибарство	99,6	125,9	109,6
Жита	87,2	110,4	99,7
Пшеница	85	101	91,4
Кукуруз	87,6	106,7	93,7
Индустријско биље	127,3	108,5	101,7
Стока и живина	104,1	123,9	104,9
Говеда	101,2	115,2	103,4
Свиње	106,6	131,8	105,9

²² Реч је о ценама произвођача производа пољопривреде и рибарства – ценама по којима се врши откуп од породичних газдинстава и ценама по којима правна лица у области пољопривреде продају своје производе.

13.2. РЕПРОДУКЦИОНИ МАТЕРИЈАЛ

Стабилна и успешна производња у пољопривреди зависи од много фактора. У биљној производњи, поред правилне обраде земљишта, за високе и стабилне приносе од изузетне важности су инпути који се користе. Ту се, пре свега, мисли на семе и садни материјал, ђубрива, као и средства за заштиту. Када је реч о другој грани пољопривреде, тј. сточарској производњи, велики значај за здравље и прираст животиња има њихова адекватна исхрана, као и објекти у којима се држе. За обезбеђење свих ових услова, поред људског рада, велику улогу имају средства за рад, опрема, односно пољопривредна механизација. Због тога, пољопривредници морају да поседују одговарајућу механизацију, машине или пак за ове потребе да ангажују друге (ђубрење, прскање, жетва и сл.). Сви ови фактори чине укупну међуфазну потрошњу (која чини скоро 60% укупне вредности пољопривредне производње), а њихови индекси цена приказани су у табели 13.3.

Укупна међуфазна потрошња, односно цене репродукционог материјала, средстава рада и услуга у пољопривреди у I кварталу 2023. повећани су за 10,6% у односу на исти квартал претходне године. Посматрано по групама производа, највећи раст цена у I кварталу 2023. године, у односу на исти квартал претходне године, забележен је у групама: Семе (47,9%), Одржавање објеката (19,2%), Остали производи и услуге (12,5%).

Цене репродукционог материјала, средстава рада и услуга у пољопривреди у I кварталу 2023. године, у односу на IV квартал 2022. године, у просеку су повећане за 2,2%.

Табела 13.3. Индекси цена репродукционог материјала, средстава рада и услуга у пољопривреди

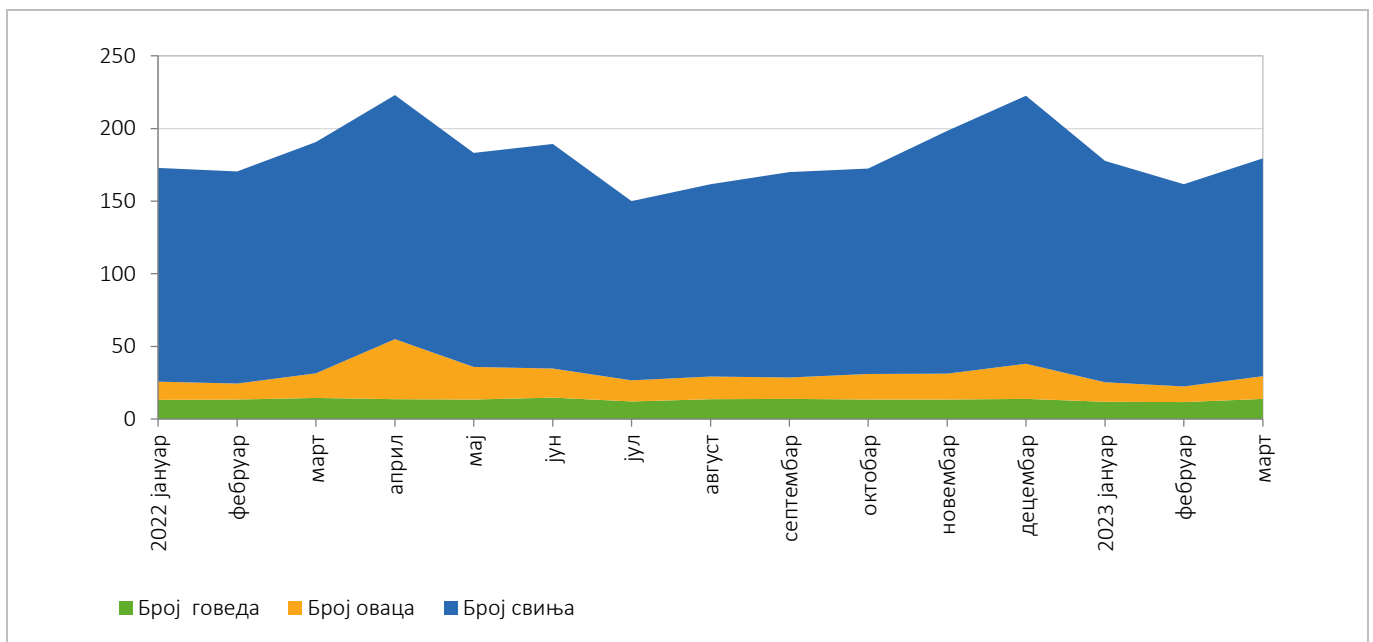
	I квартал 2023 I квартал 2022	I квартал 2023 IV квартал 2022	I 2023 Ø 2022
Укупно	110,6	102,2	105,7
Производи и услуге за текућу употребу у пољопривреди	110,8	102,3	105,9
Семе	147,9	118,7	137,9
Енергенти	110,7	100,3	104,2
Минерална ђубрива	110,8	94,6	95,1
Средства за заштиту биља	106,0	102,9	105,0
Храна за животиње	102,1	98,1	100,1
Одржавање опреме	110,1	101,8	106,0
Одржавање објеката	119,2	109,3	113,1
Остали производи и услуге	112,5	109,6	110,6
Производи и услуге за инвестиције у пољопривреди	108,5	100,1	102,7
Машине у пољопривреди	108,5	100,1	102,7

13.3. КЛАЊЕ СТОКЕ

У Републици Србији, клање стоке се обавља у регистрованим кланицама и ван кланица, тј. на газдинствима. Кад је реч о говедима, клање у кланицама износи око 57% од укупног клања ове врсте стоке, док је код свиња и оваца претежно заступљено клање ван кланица, респективно око 60% и 83%. Подацима о клању стоке у кланицама обухваћено је клање у свим регистрованим кланицама на територији Републике Србије, којих је на дан 31. марта 2023. било 344. У овом издању *Трендова* предмет анализе биће стока заклана у кланицама.

У првом кварталу 2023. године, укупан број закланих говеда износи 37,4 хиљаде. У односу на исти квартал претходне године, забележен је пад броја закланих говеда у кланицама у износу од 9,5%. Посматрано по месецима, пад је износио 11% у јануару, 12,7% у фебруару и 5,2% у марту у поређењу са истим месецима претходне године. Посматрано по категоријама говеда, највеће учешће у укупном клању у првом кварталу ове године има категорија говеда старости 1–2 године, и то 75,2%.

Графикон 13.2. Број закланих свиња, оваца и говеда у кланицама (у хиљ.)



Број закланих **свиња** у кланицама у првом кварталу текуће године 441,3 хиљаде, што је за 2,4% мање него у истом периоду претходне године. Посматрано по месецима, јануару је забележен раст закланих свиња од 3,4%, док је у фебруару и марту забележен пад од по, редом, 4,7% и 5,8% у односу на исте месеце претходне године. Од укупно закланих свиња у кланицама највеће учешће у укупном клању ове врсте стоке има категорија свиња преко 50 kg, чак 91,6%.

Од укупног броја закланих **оваца** на територији Републике Србије, само око 17% се обавља у кланицама. У првом кварталу 2023. године број закланих оваца у кланицама износи око 39,9 хиљада, што је за 0,9% мање у односу на исти квартал претходне године. Посматрано по месецима, у јануару је забележено повећање од 9,1%, док је у фебруару и марту забележен пад од 2,3% и 7,3% у односу на исте месеце претходне године. Од укупно закланих оваца у кланицама највеће учешће (80,4%) у укупном клању ове врсте стоке има категорија јагњади до шест месеци.

13.4. СПОЉНОТРГОВИНСКА РАЗМЕНА ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА

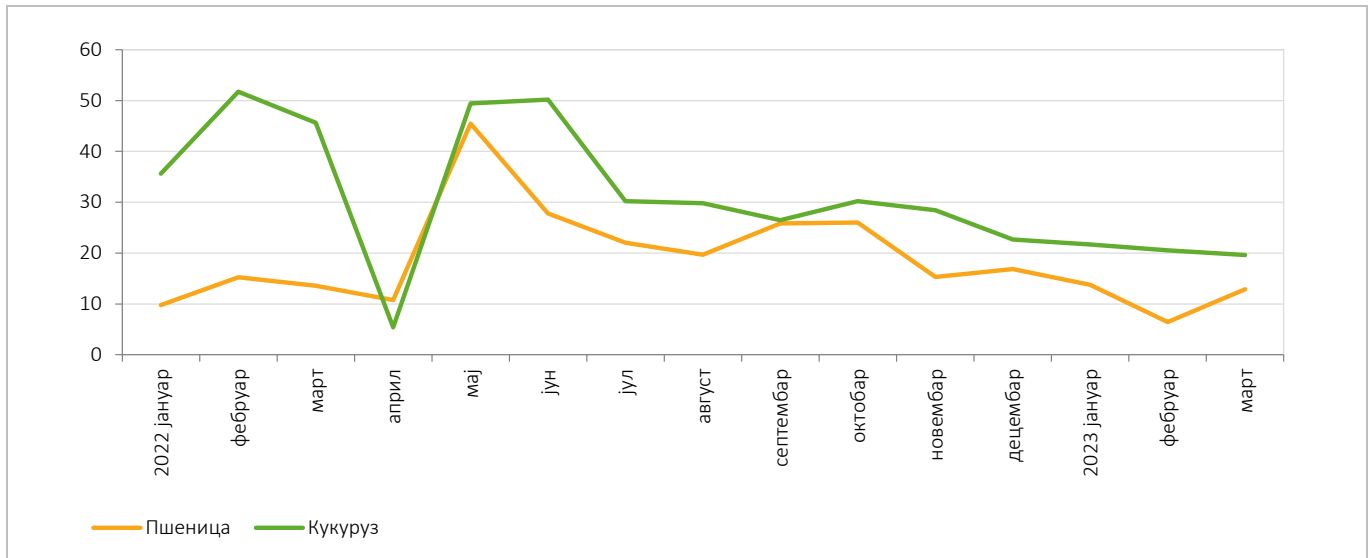
У првом кварталу 2023. године, сектор Пољопривреда, шумарство и рибарство²³ остварио је негативан спољнотрговински салдо у износу од -82,3 милиона евра. Извоз овог сектора износио је око 219,3 милиона евра, што је за 27,6% мање у односу на исти период 2022. године, а учешће у укупном извозу у посматраном периоду смањено је са 4,8% на 3% колико је износио у првом кварталу 2023. године. Увоз сектора у прва три месеца текуће године износио је 301,6 милиона евра, што је за 24,5% више него у истом периоду претходне године, а учешће у укупном увозу повећано је са 2,6% на 3,2%.

Пад извоза у прва три месеца текуће године највећим делом је последица кумулативног пада од 38,2% у извозу *жита (осим пиринча), легуминоза и уљарица*, најзаступљеније групе у овом сектору (учешће од 58,9%). Идентично као код извоза, најзаступљенија група производа, посматрано са стране увоза, јесте *жита (осим пиринча), легуминозе и уљарице* (учешће од 28,5% у увозу сектора пољопривреде), која бележи кумулативни раст од 81,7% у првом кварталу 2023. године.

Извоз кукуруза у периоду јануар–март текуће године износио је 61,9 милиона евра, што представља пад од 53,5% у односу на исти период претходне године. Највише кукуруза, посматрано вредносно, извезено је у Босну и Херцеговину, 27,9% од укупног извоза ове културе. У Италију је извезено 8,2%, а затим следе Немачка, Хрватска и Руска Федерација, са 7,2%, 6,9% и 6,7% од укупног извоза ове културе.

Извоз пшенице у првом кварталу 2023. године износио је 33,1 милиона евра, што представља пад од 14,2% у односу на исти период претходне године. Посматрано вредносно, у прва три месеца текуће године највише пшенице се извезло у Италију (44,2% од укупног извоза пшенице), затим у Румунију, 18,4%, а потом следе Босна и Херцеговина, Северна Македонија и Албанија, са учешћем у укупном извозу ове културе од 15,4%, 10,7% и 6,2%.

Графикон 13.3. Извоз пшенице и кукуруза по месецима (у мил. евра)



²³ Према КД (2010).

Одсек за комуникацију и информисање
Тел.: 011/24-01-284
Имејл: stat@stat.gov.rs

Библиотека
Тел.: 011/24-12-922, лок. 251
Имејл: biblioteka@stat.gov.rs

Број страна:77
Тираж: 40

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

311

ТРЕНДОВИ / Републички завод за статистику ; одговара
Миладин Ковачевић. - 2004 (март) - . - Београд : Републички
завод за статистику, 2004- (Београд : Републички завод
за статистику). - 27 cm

Тромесечно. - Је nastavak: Ekonomski trend = ISSN 0354-1401
ISSN 1820-1148 = Трендови - Република Србија. Републички
завод за Статистику
COBISS.SR-ID 114642700

Q1

Трендови 2023 - I квартал

МАКРОЕКОНОМСКЕ ПРОГНОЗЕ

БРУТО ДОМАЋИ ПРОИЗВОД

ИНДУСТРИЈСКА ПРОИЗВОДЊА

ГРАЂЕВИНАРСТВО

СПОЉНА ТРГОВИНА

УНУТРАШЊА ТРГОВИНА

ЦЕНЕ

ТРЖИШТЕ РАДА

ЗАРАДЕ

ТУРИЗАМ

ИНДЕКС ЕКОНОМСКЕ КЛИМЕ

РЕГИОНАЛНЕ ЕКОНОМСКЕ АСИМЕТРИЧНОСТИ

ПОЉОПРИВРЕДА